ORTAÖĞRETİM

TEMEL DİNİ BİLGİLER

İSLAM - 2

ORTAÖĞRETİM

TEMEL DİNÎ BİLGİLER

İSLAM 2

YAZARLAR

Abdullah Açık

Veli Karataş

Mustafa Yılmaz

HAZIRLAYANLAR

EDİTÖR

Mustafa YILMAZ

DİL UZMANI

Ahmet POLAT

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI

Hasan TOPAL

GÖRSEL TASARIM UZMANI

İzzettin Yılmaz BAŞKAR

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

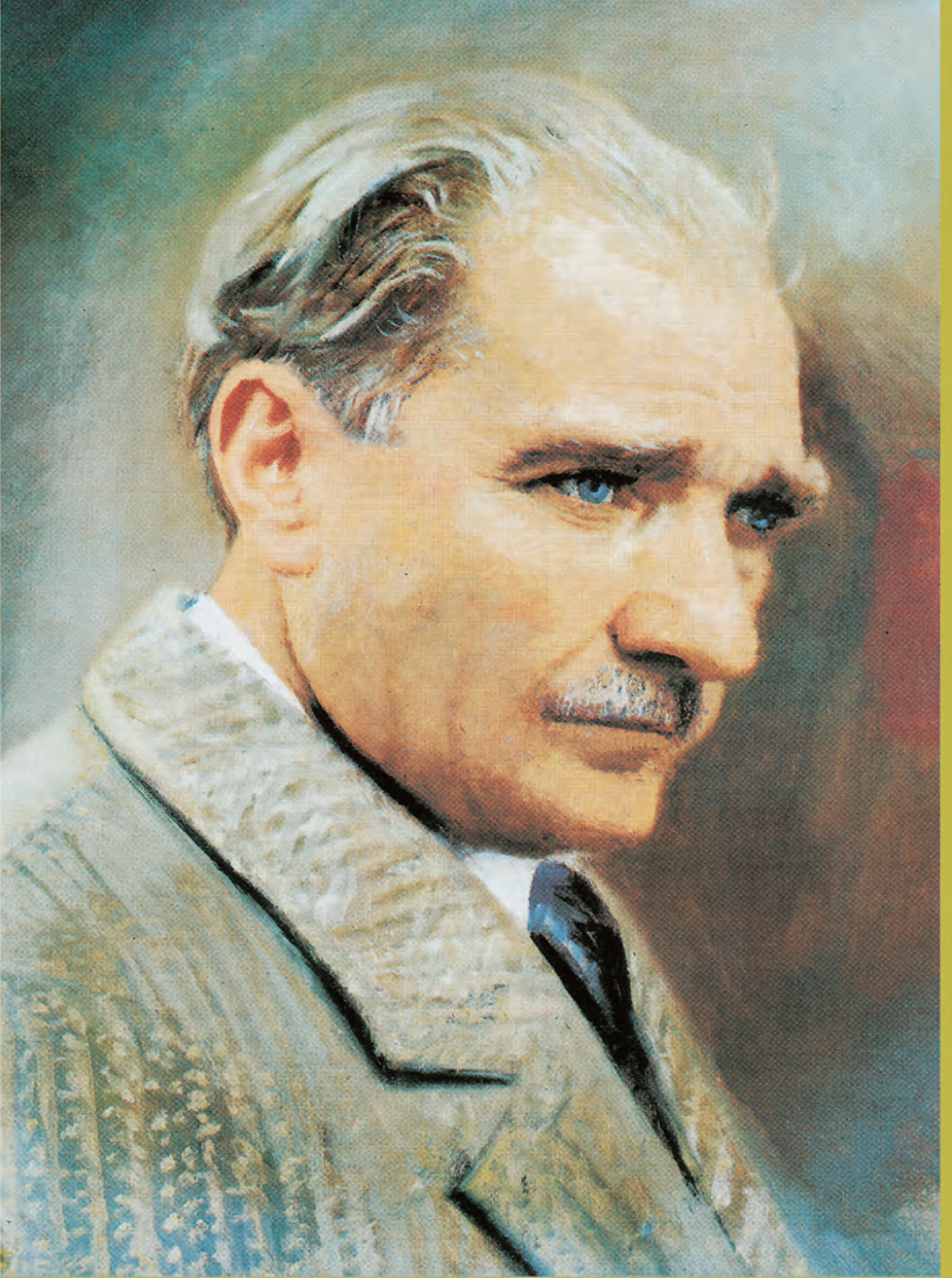
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

ORGANİZASYON ŞEMASI

Ünite Numarası

Ünite Kapağı

İMAN

1. ÜNİTE

Ünite Adı

Temel Kavramlar

Hazırlık Soruları

Kapak Görseli

Ünite Numarası

Etkinlik Kutusu

Dipnotlar

Sayfa Numarası

Ünite Adı

Dipnotlar

Sayfa Numarası

Ünite Sonu Değerlendirme Soruları

İÇİNDEKİLER

ÜNİTE 1 İMAN 10

1. İman ve İslam Kavramları.......... 12
2. İslam İnancının Temel Kaynakları.......... 14
   - 2.1. Kitap.......... 15
   - 2.2. Sünnet.......... 16
3. İman ve İmanın Mahiyeti.......... 18
4. İmanın Geçerli Olmasının Şartları.......... 21
5. İnanç Bakımından İnsanlar.......... 24
   - 5.1. Mü'min.......... 24
   - 5.2. Münafık.......... 25
   - 5.3. Kâfir.......... 26
6. İslam İnanç Esasları.......... 28

Ünitemizi Değerlendirelim.......... 34

ÜNİTE 2 NAMAZ 38

1. İnsanın Yaratılış Amacı: İbadet.......... 40
   - 1.1. İbadet Kavramı ve Amacı.......... 41
   - 1.2. İbadetlerin Geçerli Olma Şartları.......... 42
     - 1.2.1. Niyet.......... 42
     - 1.2.2. İhlas.......... 43
     - 1.2.3. Sünnete Uygunluk.......... 44
   - 1.3. İbadetin Bireysel ve Toplumsal Yönü.......... 45
   - 1.4. Hz. Peygamber'in İbadet Hayatı.......... 48
2. Namaz Kılmanın Önemi.......... 51
3. Namazların Kılınışı.......... 53
   - 3.1. Beş Vakit Namaz.......... 53
   - 3.2. Cemaatle Namaz.......... 59
   - 3.3. Cuma Namazı.......... 61
   - 3.4. Bayram Namazı.......... 62
   - 3.5. Cenaze Namazı.......... 63
   - 3.6. Kaza Namazları.......... 64
   - 3.7. Nafile Namazlar.......... 64

Ünitemizi Değerlendirelim.......... 67

ÜNİTE 3 ORUÇ VE ZEKAT 70

1. Sabır ve İrade Eğitimi: Oruç ... 72
1.1. Kur'an Ayı Ramazan ... 72
1.2. Orucun Önemi ... 73
1.3. Oruçluyken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar ... 80
1.4. Orucun Kazası ve Kefareti ... 81
2. Malın Bereketlenmesi: Zekât ... 82
2.1. Kur'an ve Sünnette Zekât ... 83
2.2. Zekâta Tabi Mallar ... 86
2.3. Zekâtın Bireysel ve Toplumsal Faydaları ... 87
3. İnfak ve Sadaka ... 88
Ünitemizi Değerlendirelim ... 92

ÜNİTE 4 HAC VE KURBAN 94

1. Allah'ın Evinde Misafirlik: Hac ... 96
1.1. Kâbe ve Haccın Tarihi ... 97
1.2. Haccın Önemi ... 99
1.3. Hac ile İlgili Kavramlar ... 100
1.4. Haccın Yapılışı ... 103
1.5. Hac ve Ahlaki Dönüşüm ... 104
2. Umrenin Yapılışı ... 105
3. Kurban ... 106
3.1. Kurban ile İlgili Kavramlar ... 106
3.2. Kurban İbadetinin Bireysel ve Toplumsal Faydaları ... 107
4. Cihat ... 109
Ünitemizi Değerlendirelim ... 115
SÖZLÜK ... 118
KAYNAKÇA ... 129

KISALTMALAR

a.s.	: Aleyhisselam
b.	: bin
bk.	: bakınız
C	: cilt
c.c.	: Celle celalühü
çev.	: çeviren
ed.	: editör
haz.	: hazırlayan
Hz.	: hazreti
md.	: madde
r.a.	: Radiyallâhu anh / anhâ
s.	: sayfa
s.a.v.	: Sallalahu aleyhi ve sellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı

Görsel 1. 1.

İMAN

1\. ÜNİTE

Kavramlar : *İman, İslam, teklif, ihlas, mütevatir, sahih, akaid, şirk, müşrik, fısk, fasık, sünnet, mü'min, münafık, kâfir.*

Ünitemize Hazırlanalım

1. İman ve İslam kavramlarını sözlükten araştırarak defterinize yazınız.
2. Mü'min, münafık, kâfir, müşrik ve fasık kelimelerinin anlamlarını araştırarak defterinize yazınız.
3. Bakara suresinin 1-20. ayetlerini mealden okuyarak bu ayetlerde anlatılan insanları temel özellikleri açısından sınıflandırınız.
4. Münafikun suresini mealden okuyarak bu surede anlatılan insanların özelliklerini listeleyiniz.
5. İslam dininin temel kaynakları nelerdir? Araştırınız.
6. İslam'ın inanç esasları nelerdir? Araştırınız.

1. İMAN VE İSLAM KAVRAMLARI

"Allah (c.c.) katında din İslam'dır..." (Âl-i İmrân suresi, 19. ayet.) ayetinden ne anlıyorsunuz?

İslam dininde inanılması gereken esasların bütününe ve bunları konu edinen ilme **akaid** denir. Düğümlemek manasına gelen akaid, akide kelimesinin çoğuludur. Aynı kökten gelen ve iman ile eş anlamlı olan itikat ise düğüm atmışçasına bağlanmak, bir şeye gönülden inanmak demektir. İslam akaidi terim olarak, İslam dininin temel kaideleri ve inanılması zaruri hükümleri manasına gelir.[1]

İslam'da Allah'ın (c.c.), bir işi yapma veya yapmama hususunda kullarını yükümlü tutmasına **teklif** denir. Allah'ın (c.c.) emir ve yasakları anlamındaki bu teklifine muhatap olan, aklı başında ve ergenlik çağına gelmiş kişilere de mükellef denir. Mükellef kabul edilen kişiler dinimizde itikadi, ameli ve ahlaki bütün emir ve yasaklardan sorumludur. Bir kimsenin mü'min ve Müslüman olabilmesi için en başta dinimizin iman esasları olarak belirlenmiş inanç konularını kalben tasdik etmesi gerekir.

İman, kelime itibariyle bir kimsenin şüphe duymaksızın bir şeyi kabul etmesi, doğrulaması, onaylaması ve tasdik etmesi anlamına gelir. Ayrıca güven vermek, güvenlikte olmak, içten ve yürekten inanmak gibi anlamları da vardır. Bir terim olarak iman; Allah'a (c.c.) inanmak, Hz. Peygamber'i (s.a.v.) getirdiği haberler ve hükümler konusunda tasdik etmek, doğrulamak; onun haber verdiği şeyleri kabul edip doğru olduğuna gönülden inanmak demektir.

Akaid ilminde ayrıntılı bir şekilde incelenen iman, dinin diğer boyutlarına göre üzerinde en çok durulan konudur. Çünkü dinin merkezinde iman vardır, dinî hayatın tamamı da imana göre anlam ve değer kazanır.

Mü'min; inanan kişi demektir. Allah'a (c.c.), Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ve onun din olarak getirdiği her şeye yürekten inanıp kabul ve tasdik edenlere mü'min denir. Bir kimsenin mü'min olabilmesi için öncelikle Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini kabul etmesi, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) kulu ve resulü olduğuna şahitlik etmesi gerekir. Bunlar, kelime-i tevhit ve kelime-i şehadette özetlenmiştir. Mü'min olabilmek sadece kelime-i tevhit ve kelime-i şehadeti kabul edip söylemekle sınırlı değildir. Bunun yanında Kur'an'da ve sünnette açıklanan ve imanın şartları olarak bildiğimiz altı iman esasını kabul etmek gerekir. Ayrıca dinden olduğu kesin bir şekilde bilinen itikadi, ameli ve ahlaki hükümlerin tamamına inanmak, bunların farz, helal veya haram olduğunu tasdik etmek de mü'min olmanın şartıdır.

BİLGİ KUTUSU

İman

- İnanmak, tasdik etmek.
- Emniyette olmak, güvende olmak, güven vermek.
- Kişinin Allah'ın (c.c) varlığını, birliğini, sıfatlarını, peygamberlerini, ahiret gününü ve bunlardan başka iman edilmesi gereken şeyleri kalp ile tasdik edip dil ile söylemesi.
- Son peygamber Hz. Muhammed'e (s.a.v.) ve onun tarafından insanlığa bildirilen şeylere hiçbirini dışta bırakmaksızın inanmak, onun doğruluğu konusunda herhangi bir kuşku duymamak.

(bk. Dinî Terimler Sözlüğü, s.167.)

İslam

- Kurtuluşa ermek, güven, emniyette olmak.
- Boyun eğmek, itaat, teslim olmak, sulh ve barış yapmak.
- Şirkten uzaklaşıp Allah'ın (c.c.) birliğini ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hak oluşunu kabul ederek Allah'ın (c.c) emrine, peygamberin sözüne uyup teslimiyet göstermek.
- Allah (c.c.) tarafından peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed'e (s.a.v.) vahiy yolu ile bildirilerek bütün insanlığa gönderilen son hak din, Müslümanlık.

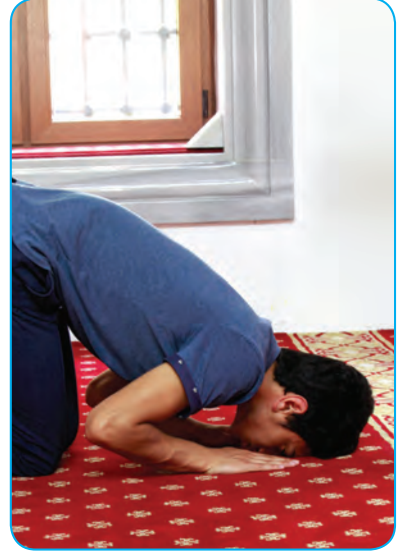
(bk. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 176.)

1 bk. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 11.

İslam kelime olarak teslimiyet, itaat etmek, boyun eğmek, bağlanmak, barış ve esenlikte olmaktır. Terim olarak ise yüce Allah'a (c.c.) itaat etmek, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) getirdiği şeylerin hepsini kalp ile tasdik edip dil ile söyleyerek Allah'ın (c.c.) emir ve yasakları doğrultusunda yaşamaktır.

Peygamber Efendimiz, meşhur olan Cibril hadisinde imanı, İslam'ı ve ihsanı şu şekilde tarif etmektedir:

"...İman, Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe inanmandır. Yine iman; kadere, hayrın ve şerrin Allah'tan geldiğine inanmandır. İslam, Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın Resûlü olduğuna şehadet etmen; namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve gücün yeterse Kâbe'yi haccetmendir. İhsan, Allah'a onu görüyormuşsun gibi kulluk etmendir. Sen onu görmüyorsan da O seni mutlaka görüyor..."[2]

Görsel 1. 2. İman, Allah'tan (c.c.) başkasına secde etmemeyi gerektirir.

Allah'ın (c.c.) dinine teslim olan, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) din adına bildirdiği her şeye gönülden bağlanan, inandıklarını yaşamaya çalışan, ibadetlerini yerine getiren ve dinin güzel ahlakını davranışlarına yansıtan kişiye **Müslüman** denir. Bu konuda Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Müslüman'ı şöyle tarif etmektedir: *"Müslüman, dilinden ve elinden (gelecek kötülükler konusunda) Müslümanlar'ın güven içinde oldukları kimsedir."*[3]

BİLGİ KUTUSU

Görsel 1. 3.

Lâ İlâhe İllallah Muhammedün Resûlullah

Anlamı: Allah'tan (c.c.) başka ilah yoktur, Hz. Muhammed (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) resulüdür.

Görsel 1. 4.

Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhû ve resûluhû

Anlamı: Ben şahitlik ederim ki Allah'tan (c.c.) başka ilah yoktur ve yine şahitlik ederim ki Hz. Muhammed (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) kulu ve resulüdür.

2 Müslim, İman, 1; Buhârî, İman, 37.
3 bk Buhârî, İman, 5; Müslim, İman, 66.

BİLGİ KUTUSU

İSLAM

"Kişinin kendini bütünüyle Allah'a teslim etmesi, sadece ve tamamıyla O'na kulluk edip ortak koşmaması."

İmam Maturidi

"Allah'a tam teslimiyet, hükümlerine boyun eğmek ve emirlerine uymak."

İmam Eş'ari

"Kalpteki inancı dille ifade edip fiillerle gereğini yerine getirmek suretiyle Allah'a (c.c.) takdir ve hükmettiği her hususta boyun eğip teslimiyet göstermek"

Ragıp el-İsfahani

"Hz. Peygamber'in (s.a.v.) haber verdiklerini samimiyetle benimseyip onlara uymak."

Seyyid Şerif Cürcani

(TDV İslam Ansiklopedisi, "İslam" C 23, s. 1.)

İslam alimleri, iman ve İslam ilişkisini ele alırken bu iki kelimeyi anlamları ve içerikleri bakımından değerlendirmişlerdir. Ehl-i Sünnet anlayışının temsilcilerinden Maturidi alimler, iman ve İslam kelimelerinin terim anlamlarını göz önünde bulundurarak bunların aynı şeyi ifade ettiğini söylemişlerdir. Ehl-i Sünnet anlayışının diğer kolu olan Eş'arî alimler ise sözlük anlamlarından hareketle farklı olduklarını ileri sürmüşlerdir. Eş'arî alimlere göre İslam imandan daha kapsamlı bir terim olup imanı da içine alır.[4]

İslam dışta ve görünürde; iman ise içte ve kalpte olandır. İman kalbin tasdiki; İslam ise amel ve davranışlarla bu tasdikin eyleme taşınmasıdır. Aslında iman İslam'dan, İslam da imandan ayrı düşünülemez. Ama aralarında ince bir fark da vardır: Mü'min, Allah'ı (c.c.) ve Resulünü tasdik eden; Müslüman ise Allah'a (c.c.) ve Resulüne itaat edendir. İman tasdiktir. İslam ise ikrar, itaat, boyun eğme ve teslimiyettir.

2. İSLAM İNANCININ TEMEL KAYNAKLARI

"...Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz -Allah'a (c.c.) ve ahirete gerçekten inanıyorsanız- onu Allah'a (c.c.) ve Resul'e götürün (onların talimatına göre halledin); bu hem hayırlı hem de netice bakımından daha güzeldir." (Nisa 59. ayet.)

Yukarıdaki ayette "anlaşmazlığı Allah'a (c.c.) ve Resul'e götürmek" ifadesinden ne anlıyorsunuz?

Dinimizde itikadi, ameli ve ahlaki hükümler özü itibariyle kitap ve sünnete dayanır. Müslümanlar herhangi bir konuda bir hüküm çıkarmak ve karar vermek istediklerinde ilk başvuracakları kaynaklar öncelikle Kur'an-ı Kerim ve sünnettir. İslam'da inanç, ibadet, ahlak ve hukuk konularında başvuru kaynağı olarak kullanılan dinî deliller, **edille-i şer'iyye** kavramıyla ifade edilir. Bu delillerden birincisi Kur'an-ı Kerim, ikincisi Hz. Peygamberin (s.a.v.) söz ve davranışları olan sünnettir. Kur'an, insanlara neyin iyi neyin kötü olduğunu, Allah (c.c.) katında davranışlarımızın değerinin ne olduğunu açıklar. Sünnet ise Kur'an'ın açıklamalarının nasıl uygulanacağını gösterir. Kur'an ve sünnetin İslam'ın temel kaynakları oluşunu Hz. Peygamber (s.a.v.) de şu hadisinde bizlere bildirmiştir: *"Size iki şey bırakıyorum, onlara sımsıkı sarıldığınız sürece yolunuzu şaşırmayacaksınız: Allah'ın Kitabı ve Peygamberinin sünneti."*[5]

4 Mustafa Sinanoğlu, "İslam" TDV İslam Ansiklopedisi, C 23, s.1.
5 İmam Malik, Muvatta, Kader, 3.

2.1. Kitap

Kitap yani Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamberin (s.a.v.) sünnetiyle birlikte İslam dinindeki hükümlerin temel kaynağıdır. Kur'an-ı Kerim, Allah'ın (c.c.) Hz. Peygamber'e (s.a.v.) Arapça olarak indirdiği, mushaflarda yazılmış, lafzıyla ibadet edilen ve bizlere kadar tevatür yoluyla nakledilmiş son ilahî kitaptır. Fatiha suresi ile başlamakta ve Nas suresi ile son bulmaktadır. Allah'ın (c.c.) koruması altında günümüze kadar gelen Kur'an-ı Kerim'in, Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) indirildiği haliyle hiçbir değişikliğe uğramadan bizlere intikal ettiği konusunda bütün Müslümanlar ittifak halindedir. Bu yönüyle Kur'an-ı Kerim'in delil ve başvurulacak temel kaynak olması konusunda herhangi bir ihtilaf söz konusu değildir.

BİLGİ KUTUSU

Edille-i Şer'iyye:

Dinî deliller anlamına gelir. İslam fıkhının dört ana kaynağı Kur'an-ı Kerim, sünnet, icma ve kıyastır.

Edille-i şer'iyyeye edille-i erbaa (dört ana delil) da denir.

Kur'an-ı Kerim; inanç, ibadet ve ahlak konularında olduğu gibi insanların fert ve toplum hayatını düzenleyici hükümleri de içeren bir kitaptır. Bu sebeple yalnız inanç konuları değil ibadet, muamelat, hukuk, ahlak, siyaset gibi hayatın bütününde karşılaştığımız her konuda ilk başvuracağımız kaynak Kur'an-ı Kerim'dir.

İman esasları en yalın biçimiyle Kur'an-ı Kerim'de yer alır. Allah'a (c.c.) ve ahiret gününe iman etmek, peygamberleri, kitapları ve bir bütün olarak vahyi kabul etmek, meleklere inanmak gibi inanç konuları Kur'an ayetlerinde kesin bir şekilde dile getirilir.[6]

Görsel 1. 5. Kur'an-ı Kerim, İslam dininin temel kaynağıdır.

6 bk. Bakara suresi, 177, 285; Nisa suresi, 136. ayetler.

İbadetler konusunda da temel kaynak Kur'an'dır. Ancak Kur'an, ibadetlerle ilgili hükümleri ana hatlarıyla ve genel çizgileriyle ortaya koyar, detaylara inmez. Mesela namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek, hacca gitmek gibi ibadetler birer farz olarak Kur'an'da emredilir.[7] Ama bunların nasıl yapılacağını Hz. Peygamber (s.a.v.) açıklamıştır. Namazın hangi vakitlerde ve nasıl kılınacağını, oruçla ilgili hükümleri, zekâtın detaylarını ve haccın nasıl yapılacağını bizler Peygamber Efendimizin (s.a.v.) fiili uygulamalarından ve hadislerinden öğreniriz. Kur'an-ı Kerim, inanç ve ibadetlerle ilgili sorumluluklarımızın yanı sıra ahlaki görevlerimizi de dile getiren bir kitaptır. Kur'an-ı Kerim'de ihlas, takva, doğruluk, adalet, cömertlik, sevgi, ana-babaya iyilik gibi güzel huylardan da bahsedilir.[8]

2.2. Sünnet

Sünnet, Hz. Peygamberin (s.a.v.) yaşayışı, dinde tuttuğu yol, bizlere bıraktığı gelenektir. Hadis ise Hz. Peygamber'in (s.a.v.) söz, fiil ve takrirlerinin sahabe vasıtasıyla bizlere ulaştırıldığı metinlerdir. Hz. Peygamberin (s.a.v.) dinî yaşayışı, sözleri ve davranışları Müslümanlar için çok önemlidir ve Kur'an-ı Kerim'den sonra İslam'ın ikinci ana kaynağıdır. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) adeta canlı bir Kur'an gibi yaşamıştır. Bu konuda Hz. Aişe (r.a), kendisinden Peygamber Efendimizin (s.a.v.) ahlakını anlatmasını isteyen sahabiye *"Sen Kur'an okuyorsun değil mi? İşte Hz. Peygamberin ahlakı Kur'an idi."*[9] diye cevap vermiştir.

Görsel 1. 6. Sahih-i Buhârî temel hadis kaynaklarından biridir.

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) sünnetine uymak, onun yolunu takip etmek Müslümanlar için vazgeçilmez bir tercihtir. Kur'an-ı Kerim'de **"Ey inananlar! Andolsun ki sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok anan kimseler için Resulullah (Allah'ın Elçisi) en güzel örnektir."**[10] ayetiyle Hz. Peygamber'in (s.a.v.) söz ve fiilleriyle örnek alınması gereken bir önder olduğu bildirilmiştir. Yine bir başka ayette **"De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.'"**[11] buyrularak Allah'ın (c.c.) sevgisini kazanabilme yolunun Hz. Muhammed'e (s.a.v.) uymaktan geçtiği belirtilmiştir.

İslam alimleri arasında Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetine uyma ve onu örnek alma konusunda bir görüş ayrılığı mevcut değildir. Görüş ayrılıkları sünnetin nasıl anlaşılması ve yorumlanması gerektiği konusundadır. İslam alimleri hüküm çıkarmada sünnetin başvurulacak bir delil olduğunu kabul etmişler ve kabullerini ayetlerle ispat etmişlerdir. Bu konuda **"...Peygamber size ne verirse onu alın, sizi neden menederse ondan geri durun..."**[12] ayetinde Müslümanlar'a Peygamber Efendimizin (s.a.v.) dindeki konumu bildirilmektedir. **"Hayır! Rabbine andolsun**

7 bk. Bakara suresi, 110, 183; Al-i İmran suresi, 97. ayetler.
8 bk. Nahl suresi, 90; Bakara suresi, 262; Al-i İmran suresi 92; Nisa suresi, 135. ayetler.
9 Müslim, Müsâfirîn, 139.
10 Ahzab suresi, 21. ayet.
11 Al-i İmran suresi, 31. ayet.
12 Haşr suresi, 7. ayet.

ki onlar, aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni hakem yapıp, sonra da verdiğin hükme, içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe iman etmiş olmazlar."[13] ayeti de Müslümanlar'a herhangi bir anlaşmazlık durumunda Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hakemliğine başvurmalarını ve onun hükmünü tam bir teslimiyetle kabul etmeleri gerektiğini hatırlatmaktadır.

Görsel 1. 7. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) adının yazıldığı hat ve ebru örneği. (Hattat: Arif Vural)

Peygamber Efendimizin dindeki yeri o kadar önemlidir ki Yüce Allah **"Kim Peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur…"**[14] ayetinde Peygambere itaati kendine itaat gibi değerlendirmektedir. Bu konuda Peygamber Efendimiz de *"Bana itaat eden, Allah'a itaat etmiştir. Bana isyan eden de Allah'a isyan etmiştir."*[15] hadisiyle kendisine itaat ya da isyan etmenin ne manaya geldiğini bildirmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in dinde sarsılmaz bir delil olduğu kesindir. Çünkü Kur'an-ı Kerim günümüze kadar tevatürle gelmiştir. Ancak bazı hadislerin kesin bir delil olup olamayacağı konusunda ihtilaf vardır. Hadislerin ve sünnetin dinde hangi durumlarda ve nasıl delil olabileceğini kavrayabilmek için öncelikle hadislerin bazı açılardan tasniflerini bilmek gerekir. Bu konuda çok fazla isimlendirmeler olmakla beraber temelde şu ayrımların bilinmesi yeterlidir:

Hadisler, rivayetleri nesilden nesile aktaran kişilerin sayısı açısından **mütevatir, meşhur** ve **âhâd** şeklinde üç kısma ayrılır. Sağlamlık açısından da **sahih, hasen** ve **zayıf** olmak üzere üç başlıkta değerlendirilir. Bu konuda en çok bilinmesi gereken husus; hadislerin inanç konularında delil olup olamayacağı meselesidir.

Bir hadisin mütevâtir olmasının anlamı, o hadisin Hz. Peygamber (s.a.v.) tarafından söylendiğinin kesin olmasıdır. Hadislerin ve sünnetin mütevatir olanları hem inanç hem de ibadet konusunda kesin delildir ve onlarla amel edilir. Mütevatir ve sahih olan hadisleri inkâr etmek bir Müslüman'a yakışmaz. Çünkü böylesi bir yaklaşım tehlikeli sonuçlar doğurur. İslam âlimleri mütevatir hadisi inkâr edenleri Müslüman olarak görmemişler, sahih hadisin inkarını ise büyük günah olarak kabul etmişlerdir. Mütevatir hadisler İslam alimlerine göre inanç konularında kesin delil olarak kabul edilir. İbadetlerde sahih, faziletler konusunda ise zayıf hadislerle amel edilir. Müslümanlar öteden beri bu hadisleri kabul ederek onlarla amel etmişlerdir.

Sünnete uymak ve Peygamber Efendimizi (s.a.v.) örnek almak konusunda unutmamamız gereken bir nokta vardır: Bizler sünnete uymakla ve Hz. Peygamberin (s.a.v.) hayatını öğrenmekle yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim'i daha iyi anlar ve yaşarız. Çünkü Peygamberimiz (s.a.v.) hem Kur'an-ı Kerim'i en güzel şekilde yaşamış hem de en güzel şekilde açıklamıştır. Bu sebeple sünneti dikkate almayan yaklaşımlar ve dinî yorumlama biçimleri, İslam alimleri tarafından doğru bulunmamıştır.

13 Nisa suresi, 65. ayet.
14 Nisa suresi, 80. ayet.
15 Müslim, İmâre, 33.

BİLGİ KUTUSU

Râvîlerin sayısı bakımından hadis çeşitleri:

Mütevatir hadis: Sahabeden itibaren her devirde yalan üzerinde birleşmeleri mümkün olmayan topluluklar tarafından rivayet edilen hadis, haber. Mütevatir hadisin içerdiği bir hükmü inkâr edenin İslam'la alakası kesilir. Bir hadisin mütevatir olması için üç şart vardır: 1. Her dönemde çok sayıda ravi tarafından nakledilmesi. 2. Nakledenlerin sayısında azalmanın olmaması. 3. Olayı veya haberi, nakledenlerin görmüş veya duymuş olmaları.

Meşhur hadis: Başlangıçta âhâd hadis kategorisinde olup sonraki zamanlarda yaygınlık kazanmış hadisler. Meşhur hadisler aslında mütevatir olmadıkları için kesin bilgi ifade etmezler ama âhâd hadislere göre daha kuvvetli kabul edilirler.

Âhâd hadis: Bir veya birkaç kişinin naklettiği haber, hadis. Haber-i vahid anlamına gelmekle birlikte mütevatir olmayan tüm hadisler için kullanılır. Âhâd hadisler, İslam âlimlerinin çoğunluğuna göre kesin bilgi ifade etmez. Dolayısıyla itikatta delil kabul edilmez.

Sıhhat derecesi bakımından hadis çeşitleri:

Sahih hadis: İslam dininin emir ve yasaklarına uymada titiz davranan, temel inanç konularında Kur'an ve sünnete uygun bir anlayışa sahip olan, duyup öğrendiği hadisleri aynen başkalarına aktarabilen güvenilir ravilerin aralarında kopukluk olmadan birbirlerine aktardıkları hadis. Sahih hadisler ibadet ve ahlak konularının tamamında delil kabul edilir.

Hasen hadis: Ravilerde hata etme ve yanılma gibi bir kusur sebebiyle sahih hadis derecesine çıkamayan hadis. Hasen hadisler inanç konularında olmasa da ibadet ve ahlak konularında delil kabul edilir.

Zayıf hadis: Sağlamlık ve güvenilirlik açısından sahih ya da hasen derecesinde olmayan hadis. İslam âlimleri, zayıf hadisleri inanç ve dinî hüküm bildiren konularda delil olarak kabul etmemişlerdir. Ancak, iyi bir davranışı teşvik eden veya kötü bir davranışı engelleyen ahlakla ilgili konulardaki zayıf hadisleri almada bir sakınca görmemişlerdir. Nafile amellerde ve fazilet konularında zayıf hadisler delil olabilmektedir.

(MEB Dinî Terimler Sözlüğü)

3. İMAN VE İMANIN MAHİYETİ

Bir insanın İslam dinine girmesi ve bu dinde kalması için neler yapması gerekir?

İman, İslamın inanç esaslarını kabul etmekle gerçekleşir. Bir kimse her şeyden önce mü'min olabilmek için imanın şartlarını benimsemek durumundadır. Bu anlamda inanılacak şeylerin tamamına ayrıntıya girmeksizin inanmaya **icmali iman** denir. İcmali iman, kısaca imanın şartlarını kabul etmek demektir. Bunun en özlü biçimi kelime-i tevhit ve kelime-i şehadette belirtilen Allah'ın varlığına ve birliğine inanmak, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) kulu ve resulü olduğuna şahitlik etmektir.

İman edilmesi gereken şeylerin her birine ayrıntılarıyla inanmaya da **tafsili iman** denir. Tafsili imanda öncelikle amentü esasları olarak bildiğimiz ve imanın şartları olarak kabul ettiğimiz altı iman esasına iman etmek; daha sonra da Hz. Peygamber'in (s.a.v.) getirdiği dine ait tüm inanç, ibadet, ahlak ve hukuk esaslarını gönülden kabul etmek gerekir.

İmanın mahiyeti konusunda İslam alimleri ve mezhepler arasında farklı yaklaşımlar söz konusudur. İman nedir? Bir kimse ne yaparsa mü'min olur? İman sadece bilmek midir? Sadece dil ile ikrar mıdır? Sadece kalp ile tasdik midir? Hem kalp ile tasdik hem dil ile ikrar mıdır? Bunlara ilaveten ibadetler ve salih ameller de gerekli midir? gibi sorular etrafında ortaya çıkan yaklaşımlar imanın mahiyetini belirler. Bu konudaki yaklaşımları şu başlıklar altında sıralayabiliriz:

İmanın asli unsurunu kalp ile tasdikle sınırlayanlar: Ehl-i Sünnet anlayışının büyük çoğunluğu, bir kimsenin Allah (c.c.) katında mü'min olabilmesi için o kimsenin kalben iman etmesini yeterli görürler. Bu görüşte olanlara göre imanın asli rüknü kalp ile tasdiktir ve kalp ile tasdik yeterlidir. Dil ile ikrar, imanın asli şartı olmayıp kişinin diğer Müslümanlar nezdinde mü'min muamelesi görebilmesi için gereken bir şarttır. İmam Maturidi, İmam Eş'ari, İmam Cüveyni ve Fahrettin er-Razi gibi alimler bu görüştedir. Pek çok ayette ve hadiste iman kalbin işi olarak anlatılmıştır.[16]

İmanın mahiyetine kalp ile tasdikle beraber dil ile ikrarı da ilave edenler: Ehl-i Sünnet anlayışından olan bazı alimler imana, kalp ile tasdik yanında dil ile ikrar şartını da ilave etmektedirler. Bu alimlere göre iman; Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Allah'tan (c.c.) getirdiği kesin olarak bilinen şeylerin hepsinin doğru ve gerçek olduğunu kalp ile tasdik ve dil ile ikrar etmektir. Ancak bu rükünler aynı seviyede birer aslî rükün değildir. Çünkü bunlardan kalp ile tasdik olmadığında imandan bahsedilemez ama kalbinde iman olan birisi dil ile ikrar etmediğinde veya öldürülme tehdidi karşısında kalbindeki imanı diliyle yalanlamak zorunda kaldığında bile Allah (c.c.) katında mü'mindir. Bazı Ehl-i Sünnet kelamcıları, İmam Ebu Hanife ve Hanefî fakihlerden İmam Serahsî ile İmam Pezdevî bu görüştedirler.

İslam'ın İnanç Esasları

- **Allah'a iman**
- **Meleklere iman**
- **Kitaplara iman**
- **Peygamberlere iman**
- **Ahirete iman**
- **Kader ve Kazaya iman**

BİLGİ KUTUSU

Tafsili imanın üç derecesi vardır:

1. Allah'ın (c.c.) varlığına, birliğine, tek yaratıcı olduğuna ve Hz. Muhammed'in Allah'ın kulu ve resulü olduğuna ve ahirete inanma.
2. "Amentü" esaslarına yani; Allah'a (c.c.), meleklere, kitaplara, peygamberlere, ahiret gününün gerçekleşeceğine, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan (c.c.) geldiğine inanma.
3. Kur'an-ı Kerim ve sünnet ile bildirildiği kesin olarak bilinen dinî hükümlerin hepsine ayrı ayrı inanma.

(bk. MEB Dinî Terimler Sözlüğü s. 346.)

İmanın mahiyetine kalp ile tasdik ve dil ile ikrar yanında ameli ekleyenler ancak amel etmeyenleri kâfir görmeyenler: Ehl-i Sünnet anlayışında olmalarına rağmen bazı mezhep imamlarına ve özellikle hadis alimlerine göre iman; dil ile ikrar, kalp ile tasdik ve rükünlerle ameldir. Ancak bu görüşte olanlar ameli terk edenleri fasık saymışlarsa da mü'min olmadıklarını söylememişler, amelsiz Müslümanlar'ın imandan çıkarak kâfir sayılmaları gerektiği sonucuna gitmemişlerdir. İmam Şafiî, İmam Mâlik, İmam Ahmed b. Hanbel gibi bazı alimler bu kanaattedir.

16 bk. Maide suresi, 41; En'am suresi, 125; Nahl suresi, 106; Hucurat suresi, 14; Mücadele suresi, 22; ayrıca hadisler için bk. Buhârî, İman, 15; Müslim, İman, 82.

Kalp ile tasdik, dil ile ikrarla beraber amel etmeyi imanın ayrılmaz parçası olarak görenler: Hariciler ve Mutezile imanın mahiyetini bu şekilde genişleterek büyük günah işleyenlerin din dairesi dışına çıkacağını söylemişlerdir. Bu mezheplere göre bir kimse kalp ile tasdik edip dil ile ikrar etmesine rağmen bunlarla amel etmezse mü'min sayılmaz. Haricilere göre kâfir olur. Mutezileye göre ise ne mü'min ne de kâfirdir.

Görsel 1. 8. İman eden kişi, Allah'a (c.c.) yönelerek O'na secde eder.

Sadece dil ile ikrarı yeterli görenler: Mürcie ve Kerramiye mezheplerinin yaklaşımıdır. Onlara göre bir kimse dil ile inandığını belirtmişse o kimse mü'mindir.[17]

İmanı sadece bilgiden ibaret sayanlar: İmanın tasdik değil, imanla ilgili konuları bilmekten ibaret olduğunu ileri süren Cehmiyye ve Neccâriyye mezhepleri bu görüştedir. Onlar, imanı bilgiye indirgemişlerdir. Oysa bilgi tek başına imanın mahiyetini kapsayamaz. Çünkü bilgi görünen âlemle alakalıdır ve bilen herkesin mü'min olması beklenir. Ancak her bilen mü'min olmadığı gibi iman bilgiyi aşan ve gayb âlemini de içine alan daha geniş bir mahiyettedir.

NOT EDELİM

"İman edenler ancak, Allah'a ve Peygamberine inanan, sonra şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenlerdir. İşte onlar doğru kimselerin ta kendileridir."

(Hucurat suresi, 15. ayet.)

"Mü'minin durumu ne hoş! Onun bütün işleri hayırlı ve kazançlıdır. Bu duruma mü'minden başka hiç kimsede rastlanmaz. Mü'min bir nimete nail olduğunda şükrederse, bu onun için hayır olur. Darlık ve sıkıntıya düştüğünde sabrederse, bu da onun için hayır olur."

(Müslim, Zühd, 64.)

17 bk. Temel Yeşilyurt, "İmanın Mahiyeti", Kelam El Kitabı, s. 290; Ali Arslan Aydın, İslam İnanç Esasları, s. 158-167.

Sonuç olarak bir kimse Hz. Peygamber'in (s.a.v.) getirdiklerini kalbiyle tasdik ediyorsa o kimse Allah (c.c.) katında mü'mindir. İman konusunda aslolan kişinin iman edilmesi gereken hususları kalben tasdik etmesidir. Ama kişilerin kalbinde olanı ancak Allah (c.c.) bilebilir. Bizler bir kimsenin mü'min olduğunu ya o kimsenin kendisinin söylemesiyle ya da bazı ibadetleri görünür şekilde yerine getirmesiyle anlayabiliriz. Bir kimse kalbinde olanı diliyle de ifade ederse yahut cemaatle namaz kılmak gibi bir ibadetle gösterirse o kimsenin mü'min olduğuna hükmederiz. Bu şart da yerine getirilirse ona Müslüman muamelesi yapılır. Kestiği hayvanın eti yenir, Müslüman bir kadınla evlenebilir, öldüğünde cenaze namazı kılınır ve Müslüman mezarlığına defnedilir. Buradan anlaşılıyor ki imanda aslolan kalben tasdik etmektir. Dil ile ikrar etmek ise kişinin Müslüman olarak muamele görmesi için gereklidir. Öte yandan bir insanın imanında zirve noktaya ulaşması için kalben tasdik edip, dil ile ikrar ettiği hususları hayatında fiili olarak da yaşaması gerekir. Kişiyi hem Allah (c.c.) katında hem de insanlar arasında değerli kılan şey; kalbiyle dilinin, özüyle sözünün bir olmasıdır. İnancı, ibadetleri, ahlakı ve davranışlarıyla sağlam bir karakter sergilemesi, her yönüyle tutarlı bir şahsiyete sahip olmasıdır.

4. İMANIN GEÇERLİ OLMASININ ŞARTLARI

Bir kişinin iddiasına itibar edilebilmesi için hangi şartları taşıması gerekir?

İslam alimleri bir kimsenin imanının geçerli olabilmesi ve kişiyi ahirette kurtuluşa erdirebilmesi için bazı şartlar belirlemişlerdir. Bu şartlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

1. İman yeis (ümitsizlik) halinde olmamalıdır. Hayatının son anında ve yaşamaktan tamamen ümidini kesmişken "iman ettim." demek kişiyi kurtarmaz. Firavun'un helak anında suda boğulurken "Ben de iman ettim." demesi, yeis halinde gerçekleşen imana örnek verilir ve geçerli olmadığı bildirilir.[18] Nitekim bir âyette **"Artık o çetin azabımızı gördükleri zaman 'Allah'a inandık ve O'na ortak koştuğumuz şeyleri inkâr ettik' derler. Fakat azabımızı gördükleri zaman imanları kendilerine bir fayda vermeyecektir. Allah'ın kulları hakkında süregelen âdeti budur. İşte o zaman kâfirler hüsrana uğrayacaklardır."**[19] buyurulmuştur. Kur'an-ı Kerim'de **"Kötülükleri yapıp yapıp da kendisine ölüm gelip çatınca; 'Ben şimdi tövbe ettim.' diyen kimseler ile kâfir olarak ölen kimselerin (tövbeleri geçerli) değildir. Bunlara ahirette elem dolu bir azap hazırlanmıştır."**[20] buyrularak ölüm anında yapılacak tövbenin kabul edilmeyeceği bildirilir.

BİLGİ KUTUSU

Ömer en-Nesefî

461 (1068-69) yılında Buhara yakınlarındaki Nesef (Nahşeb) şehrinde doğdu. İlk tahsilini burada yaptı. Çok sayıda hocadan ders aldı. Karahanlılar döneminin önde gelen âlimlerinden biri olan Nesefî çeşitli ilim dallarında eserler kaleme aldı. Kuvvetli hâfızası, keskin zekâsı ve çok sayıda hadis ezberlemesi sebebiyle "hâfız" unvanıyla anıldı. "Akaidü'n-Nesefî" adlı eseri büyük ilgi gördü. O bu eserinde İslâm akaidini çok güzel bir şekilde özetlemiştir. Bu eser çeşitli Batı ve Doğu dillerine tercüme edilmiştir. Nesefî, akaid ilmi dışında tefsir, fıkıh, tarih alanlarında da eserler telif etmiştir. Nesefî, 537/1142 tarihinde vefat etmiştir.

(bk. Ayşe Hümeyra Aslantürk, "Nesefî, Necmeddin", TDV İslam Ansiklopedisi, C 32, s. 571-573.)

18 bk. Yunus suresi, 90-91. ayetler.
19 Mü'min Sûresi, 84-85. âyetler. Ayrıca En'am suresi, 158. ayet.
20 Nisa suresi, 18. ayet.

BİLGİ KUTUSU

Aliyyü'l-Kârî

Herat'ta doğdu. İlk tahsilini burada yaptıktan sonra Mekke'ye gitti ve oraya yerleşti. Mekke'de pek çok hocadan ders aldı. Başta fıkıh ve hadis olmak üzere kıraat, tefsir, akaid, kelâm, tasavvuf, tarih, dil ve edebiyat alanlarında devrinin önde gelen âlimleri arasında yer aldı. Kıraat ilmindeki derin bilgisinden dolayı el-Kârî diye anılır. Resmî hiçbir görev kabul etmedi. Sülüs ve nesih yazıda mahirdi. Ebû Hanîfe'nin el-Fıkhü'l-ekber adlı eserine bir şerh yazmıştır. Aliyyü'l-Kârî, İslâmî ilimlerin her dalında 180'e yakın eser vermiş ve bunların hemen hepsinin yazma nüshaları günümüze kadar gelmiştir. 1014/1605 tarihinde vefat etmiştir.

(bk. Ahmet Özel, "Ali el-Kârî", TDV İslam Ansiklopedisi, C 2, s. 403-405.)

Bu konuda klasik dönem akaid alimlerimizden Ömer Nesefî, "İman, ümitsizlik halinde olmamalıdır. Bir kimse, son nefesinde, çekeceği azabı görür ve korkusundan iman ederse bu kimsenin imanı makbul değildir."[21] diyerek yeis halindeki imanın geçerli olmadığını belirtmiştir. Aliyyü'l-Kâri ise "Kişinin öleceğinin kesinleştiği son nefes anında yapılan iman kabul edilmez. Ölümün kesinleşmesi anında asinin tevbesi ve kâfirin imanı kabul olmaz."[22] diyerek bu görüşünü Mü'min suresi, 84-85. ve Nisa suresi, 18. ayetleriyle delillendirmiştir.

2. Samimi bir imanda şüphe olmamalıdır. Mü'min, iman edilmesi gereken şeylere şüphesiz ve kesin bir şekilde iman etmelidir. **"Mü'minler ancak Allah'a ve Peygamberine iman eden, sonra şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihat eden kimselerdir. İşte (iman iddiasında) doğru olanlar (sadıklar) bunlardır."[23]** İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin bu konudaki görüşü şöyledir: "Mü'min gerçekten mü'mindir, kâfir de gerçekten kâfirdir. Küfürde şüphe olmadığı gibi imanda da şüphe olmaz. Çünkü Allah Teala mü'minler için **"İşte onlar gerçek mü'minlerdir..."[24]** buyurduğu gibi kâfirler için de **"...İşte onlar gerçek kâfirlerdir..."[25]** buyurmuştur. Bu sebeple kişinin şüpheye düşmeksizin 'ben gerçekten mü'minim' demesi gerekir."[26]

3. Mü'min, Allah'ın (c.c.) rahmetinden ne ümitsiz ne de emin olmalıdır. Korku ile ümit arasında bulunmalıdır. Bu durum, İslam kültüründe beyne'l-havfi ve'r-reca ifadesiyle dile getirilir. Kişinin "Nasıl olsa imanım var, o halde muhakkak Cennete giderim." düşüncesiyle kendinden emin olması veya "Çok günah işledim, ben muhakkak cehennemliğim." diyerek affedilmekten ümidini kesmesi imanını kaybetmesine sebep olabilir. **"Haktan sapmış olanlardan başka kim rabbimin rahmetinden ümit keser!.."[27]** ayeti müminin Allah'n (c.c.) rahmetinden ümit kesmemesi gerektiğini bildirir. Ömer Nesefî'nin Akaid isimli eserine şerh yazan Teftâzânî bu konuda şöyle demiştir: "Allah'ın (c.c.) rahmetinden ümidini kesmek ve azabından

21 Ömer Nesefi, İslam İnancının Temelleri: Akaid, s. 48.
22 Aliyyü'l-Kâri, Dav'u'l-Meâlî Şerhu Bed'i'l-Emâlî, s. 127.
23 Hucûrat suresi, 15. ayet.
24 Enfal suresi, 4. ayet.
25 Nisa suresi, 151. ayet.
26 Beyazîzâde Ahmed Efendi, El-Usulü'l-Münife Li'l-İmam Ebi Hanife, İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin İtikadi Görüşleri, s.93.
27 Hicr suresi, 56. ayet.

emin olmak da küfürdür. Çünkü Allah'ın (c.c.) rahmetinden ümidini ancak kâfirler keser ve Allah'ın (c.c.) azabından ancak hüsrana uğrayanlar emin olur."[28]

4. Dinde farz veya haram olduğu kesin olan bir hükmü kabul etmemek de imanın ruhuna aykırıdır. Mesela namazın farz, içki içmenin haram olduğunu kendi hür iradesiyle inkâr eden veya bunları alaya alan, "Artık bunların devri geçti." diyen bir kimseye mü'min denilemez. Bu konuda Teftâzânî, Şerhu'l-Akaidi'n-Nesefî adlı eserinde şöyle der: "İster küçük ister büyük olsun, kat'i delillerle masiyet olarak bilinen bir şeyi helal görmek, küçümsemek ve şeriatı alaya almak küfürdür."[29] Dolayısıyla dinde haram, günah ve çirkin görülen bir şeyi övmek ve yüceltmek; helal, meşru ve güzel görülen bir şeyi yermek ve aşağılamak da imanla bağdaşmaz. Küfrü gerektiren ve kişiyi iman dairesinden çıkaran söz ve davranışlardan uzak durmak gerekir. Çünkü Mü'min, Allah'a (c.c.) ve Peygambere (s.a.v.) iman ettiği gibi onların koyduğu hükümleri de kabul edip benimser.[30]

5. İman, sadece sözde kalmamalı, samimi bir şekilde kalbin tasdikine dayanmalıdır. İmanın geçerli olabilmesi için bir insanın sadece diliyle iman ettiğini söylemesi yeterli değildir. Çünkü imanın yeri kalptir. Kur'an-ı Kerim'de münafıklardan bahsedilirken **"İnsanlardan Allah'a ve ahiret gününe iman ettik diyen kimseler vardır. Halbuki onlar mü'min değillerdir."[31]** buyrularak Allah'a (c.c.) ve ahiret gününe iman ettik dedikleri halde onların mü'min olmadıkları bildirilmektedir. Bir başka ayette ise **"Ey Peygamber! Ağızlarıyla 'iman ettik' deyip kalpleriyle iman etmemiş olanlardan ve Yahudilerden küfürde yarış edenler seni üzmesin…"[32]** buyrularak gerçek manada bir imanın kalpte samimi duygularla yer etmiş olması gerektiği belirtilmektedir.

6. İman edilmesi gereken şeylerin tamamına eksiksiz bir şekilde iman etmek gerekir. İman edilecek şeylerin bir kısmına iman edip bir kısmına iman etmeyen kimseler mü'min sayılmaz. Çünkü iman bütünlük ister, iman esaslarının hepsine inanmayı gerektirir. Özellikle peygamberler arasında ayrım yaparak bazısını kabul edip bazısını kabul etmemek olmaz. Allah'a (c.c.) iman edip gönderdiği vahyi kabul etmemek olmaz. Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin bazısına iman edip bazısını kabul etmemek küfür olarak belirtilir.[33] Mü'minler kitabın tamamına inandıkları için övülürken,[34] Yahudiler kitabın bir kısmına iman edip bir kısmını inkâr etmeleri sebebiyle kınanır ve bu sebeple ağır azaba çarptırılacakları Kur'an'da bildirilir.[35]

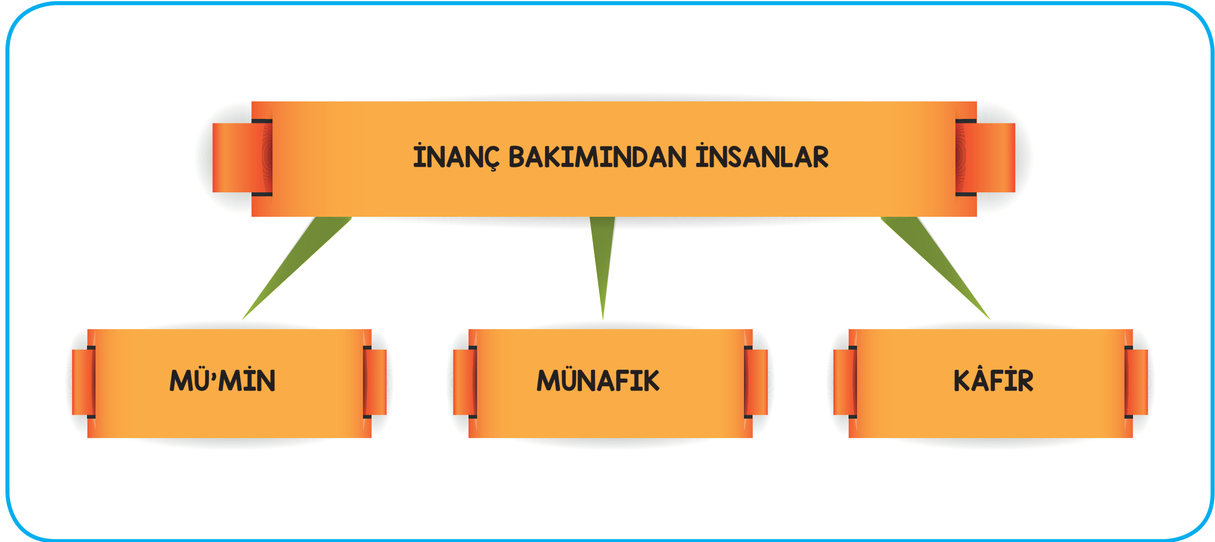
7. İmanın herhangi bir baskı, tehdit, zorlama olmaksızın kişinin özgür iradesiyle gerçekleşmesi gerekir.

28 Teftâzâni, Şerhü'l-Akaidi'n-Nesefi, s. 195.
29 Teftâzâni, Şerhü'l-Akaidi'n-Nesefi, s. 193.
30 bk. Kehf suresi, 103-106; Nur suresi, 47-51; Nisa suresi, 60-61; Maide suresi, 43; Ahzab suresi, 36. ayetler.
31 Bakara suresi, 8. ayet.
32 Maide suresi, 41. ayet.
33 bk. Nisa suresi, 150-151. ayetler.
34 bk. Al-i İmran suresi, 119. ayet.
35 bk. Bakara suresi, 85. ayet.

5. İNANÇ BAKIMINDAN İNSANLAR

Allah'a (c.c.) inandığını söyleyen bir insan ne gibi sıfatlar kazanır?

Yüce Allah, insanı en güzel şekilde yaratmış, akıl ve irade gibi özellikler vererek dinî hükümler karşısında sorumlu kılmıştır. Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarıyla muhatap olan insanlara doğru yoldan sapmamaları için peygamberler ve ilahi kitaplar gönderilmiştir. Peygamberler, insanları hem bu dünyada hem de ahirette mutluluğa ulaştırmak için çalışmışlardır. Buna rağmen insanların bir kısmı iman etmiş, bir kısmı inkâra yönelmiş, bir kısmı da iman ile küfür arasında bocalayıp durmuştur. Kur'an-ı Kerim'de iman edip etmeme bakımından insanlar mü'min, münafık ve kâfir gibi farklı isimlerle nitelendirilmişlerdir. Yüzlerce ayette mü'minlerin, münafıkların ve kâfirlerin özelliklerine değinilmiş, her bir grup diğerine göre ayırt edici vasıflarıyla tanıtılmıştır.

5.1. Mü'min

Allah'a (c.c.), Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ve O'nun haber verdiği her şeye hak ve gerçek olarak yürekten inanmaya **iman**, bu şekilde inanılması gereken şeyleri kabul ve tasdik eden kimseye **mü'min** denir. Mü'minler ahirette cennete girecekler, orada pek çok nimete kavuşacaklardır. Günahkâr mü'minler, suçları ölçüsünde ahirette cezalandırılsalar da sonunda cennete gireceklerdir. Mü'minlerin kurtuluşa erecekleri ve cennetlik olacaklarına dair Kur'an'da pek çok ayet vardır.[36] Bunlardan birinde şöyle buyurulur: **"İman edip salih ameller işleyenlere gelince, yaratılmışların en hayırlısı bunlardır. Onların Rableri katındaki mükâfatları, zemininden ırmaklar akan, içinde devamlı olarak kalacakları Adn cennetleridir. Allah kendilerinden hoşnut olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. Bu söylenenler hep Rabbi'nden korkan (O'na saygı gösterenler) içindir."**[37]

36 bk. Bakara suresi, 82; Tevbe suresi, 72; İbrahim suresi,23; Hadid suresi, 12. ayetler.
37 Beyyine suresi, 7-8. ayetler.

Bir kimsenin mü'min olabilmesi için İslam'da inanılması gereken esasların tümünü kalbiyle tasdik etmesi gerekir. İman konusunda esas olan kalben inanmaktır. Ancak kişilerin kalbindeki tasdik, ikrarları ile bilinebildiğinden kalpteki tasdikin dil ile de söylenmesi gereklidir. Çünkü bizler kalplerdekini bilemeyiz. Bir kimseye bu dünyada mü'min muamelesi yapılabilmesi için imanını açıklaması önemlidir. Örneğin Müslüman kadınlarla evlenebilme, Müslüman mezarlığına defnedilebilme gibi muamelelerde kişinin mü'min olduğuna hükmedilebilmesi için kalp ile tasdik yanında dil ile ikrar da beklenir.

DEĞERLENDİRELİM

Enfal suresi, 1-4; Mü'minun suresi 1-11. ve Hucurat suresi, 15. ayetlerinin meallerini okuyarak mü'minlerin burada anlatılan temel özelliklerini tespit ediniz.

Bu özellikleri arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

BİLGİ KUTUSU

Kur'an-ı Kerim'de münafıklar, inançlarında hastalık olan, Müslümanlar'ın toplumsal düzenini alt üst eden, entrika peşinde koşan, Allah'ın (c.c.) ayetlerini ciddiye almayan, namaz kılmaktan kaçınan, Allah'ı (c.c.) az hatırlayan, kişiliklerini açıkça ortaya koyamayan, Müslümanlar'a tuzak kurup inkârcılardan yana tavır koyan, korkak olan ve korkaklığı topluma yayan, İslami değerlerle alay eden, cimrilik yapan, cihattan kaçan, emanete ihanet eden, sözlerinde durmayan, gösteriş yapmayı seven ve çok yalan söyleyen kimseler olarak tanımlanır.

(bk. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 262.)

5.2. Münafık

Bir kimsenin Allah'ın (c.c.) birliğini, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğini ve onun Allah'tan (c.c.) getirdiklerini kabul ettiğini söyleyerek Müslümanlar gibi görünmesine rağmen kalben inanmamasına **nifak**, böyle davranan kimselere de **münafık** denir. Münafık, İslam'da inanılması gereken esaslara kalbi ile inanmadığı halde söz ve davranışları ile inanmış gibi görünen kişidir. Münafıklar dünyada mü'min muamelesi görseler de Allah (c.c.) katında kâfirdirler ve ahirette cehenneme atılacak ve orada ebedi olarak kalacaklardır.

Münafıklar içi dışı başka olan, insanların arasını bozan, toplumu karıştıran, nifak çıkaran ikiyüzlü insanlardır ve bu yönleriyle İslam toplumları için inanmadığını açıkça söyleyen kâfirlerden daha tehlikelidirler. Çünkü münafıklar dıştan Müslümanmış gibi göründüklerinden tanımak ve tehlikelerine karşı tedbir almak kolay olmaz. İçten içe Müslüman toplumun huzur ve düzenini bozup, Müslümanlar'a zarar verirler.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de münafıkları anlatırken **"İnsanlardan bazıları da vardır ki, inanmadıkları halde 'Allah'a ve ahiret gününe inandık' derler."**[38] buyurarak münafıkların inanmadıkları hâlde inanmış gibi göründüklerini haber vermektedir. Bir başka ayette ise **"Onların Allah yolundan sapmalarının sebebi önce iman edip sonra inkâr etmeleridir. Bu yüzden kalpleri mühürlenmiştir. Artık onlar hiç anlamazlar."**[39] buyrularak münafıkların Allah katındaki durumu belirtilmiştir.

38 Bakara suresi, 8. ayet.
39 Münafikun suresi, 3. ayet.

Gerçekte kâfir sayılan münafıklar cehennemin en alt tabakasında (derk-i esfel) olacaklardır. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de **"Şüphe yok ki münafıklar, cehennemin en alt katındadırlar. Artık onlara asla bir yardımcı da bulamazsın."**[40] buyrulmuştur. Kâfirlerin ve münafıkların ebedi cehennemlik oldukları ve orada sürekli azaba çarptırılacakları **"Allah erkek münafıklara da kadın münafıklara da kâfirlere de içinde ebedî kalacakları Cehennem ateşini vaat etti. O, onlara yeter. Allah onlara lânet etmiştir! Onlar için devamlı bir azap vardır."**[41] ayetiyle bildirilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de kâfirlerden daha aşağıda oldukları belirtilen ve kötü özellikleri sebebiyle eleştirilen münafıkları Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle tarif etmiştir: *"Münafığın alameti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler; vadettiğini yerine getirmez ve emanete hıyanet eder."*[42]

YAZALIM

"Münafığın alameti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler; vadettiğini yerine getirmez ve emanete hıyanet eder."

(Buhârî, İman, 24.)

Yukarıdaki hadise göre münafıklığın toplumda oluşturacağı olumsuzlukları aşağıdaki boşluğa yazınız.

....

....

....

....

....

5.3. Kâfir

Dinî terimlerden küfür, sözlükte hakikati örtmek, nankörlük ve inkâr etmek anlamlarına gelir. İslam dininin inanç esaslarına inanmayan, Hz. Peygamberin (s.a.v.) yüce Allah'tan getirdiği dinin hükümlerinden birini veya birkaçını yahut da tamamını inkâr eden kimseye kâfir denir. Mesela zekâtın farz, kumarın haram oluşunu inkâr eden; meleklere, ilahi kitaplara, ahirete iman etmeyen kâfirdir. Kâfirler ahirette cehenneme girecekler ve orada ebedî olarak kalacaklardır. Kâfirlerin durumu Kur'an-ı Kerim'de **"(Âyetlerimizi) inkâr etmiş ve kâfir olarak ölmüş olanlara gelince, işte Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti onların üstünedir. Onlar ebediyen o lanet içinde kalırlar. Artık ne azapları hafifletilir, ne de onların yüzlerine bakılır."**[43] buyrularak belirtilmiştir.

İslam inancında müşrikler de **kâfir** olarak değerlendirilir. Sözlükte ortak kabul etmek anlamına gelen şirk, terim olarak Allah'ın (c.c.) tek ilah ve gerçek mabud oluşunda, isim, sıfat, fiillerinde ve hükümlerinde Allah'a (c.c.) ortaklar koşmak demektir. Müşrikler mutlak yaratıcı olarak Allah'ın varlığını inkâr etmeseler de O'ndan başka ilâhlar olduğunu kabul edip, onlara

40 Nisa suresi, 145. ayet.
41 Tevbe suresi, 68. ayet.
42 Buhârî, İman, 24; Müslim, İman, 107-108.
43 Bakara suresi, 161-162. ayetler.

da taparlar. Allah'la (c.c.) beraber başka bazı varlıklara ilahlık yakıştırırlar. Sadece Allah'a (c.c.) mahsus olması gereken isim ve sıfatları başka varlıklarda da görürler. Allah'a ortak koşmak, özü tevhit hakikatine dayanan İslam dininin asla kabul edemeyeceği bir anlayıştır.

Dinimizde Allah'a (c.c.) şirk koşmak günahların en büyüğüdür. Allah (c.c.), şirk dışındaki diğer günahları bağışlayabileceğini ancak şirk koşmayı kesinlikle affetmeyeceğini bildirmektedir. Şirkin asla bağışlanmayacak kadar büyük bir günah olduğu Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: **"Allah kendine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bundan başkasını dilediği kimse için bağışlar. Kim Allah'a ortak koşarsa büsbütün sapıtmıştır."**[44] Allah'ın asla bağışlamadığı kimse, tövbe etmeden şirk üzerine ölen müşriktir. Yoksa müşrik tövbe ederse o da bağışlanır.

Bu konuda bilinmesi gereken kavramlardan biri de ***fısktır***. Dinin emir ve yasaklarına aykırı davranmaya, hak yoldan saparak dinin sınırları dışına çıkmaya fısk, bu davranışı sergileyenlere ise fasık denir.[45] Fasık kavramı Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarına itaatsizlik eden herkes için kullanılır. Ancak fıskın itikadi ve ameli olmak üzere iki boyutu vardır. Müşrikler, kâfirler ve münafıklar itikadi bakımdan fasık sayılırlar. Müslümanlar ise büyük günah işlediğinde veya küçük günahta ısrar ettiğinde ameli fasık sayılırlar. Kur'an-ı Kerim'de leş, kan, domuz eti ve Allah'tan (c.c.) başkası adına kesilen hayvanların etini yemek, fal oklarıyla kısmet aramak, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) itaatsizlikte bulunmak, mü'minlerle alay etmek ve onlara kötü lakap takmak gibi bazı fiiller fasıklık olarak nitelendirilmiştir.[46]

BİLGİ KUTUSU

Kâfir:

İnkâr eden, tanımayan, reddeden.

Gördüğü iyiliği unutan, iyilik bilmeyen, şükretmeyen, nankör, Hakk'ı tanımayan.

Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini inkâr eden, yaratmada, emretmede, isimlerinde, sıfatlarında ve hükümlerinde Allah'ı (c.c.) tek ve eşsiz kabul etmeyen; yaratıcı olarak Allah'ı (c.c.) kabul etse bile onun göndermiş olduğu elçilerin hepsine ayrı ayrı inanmayan, elçilerin getirmiş olduğu kitapları toptan reddeden veya Allah'ın (c.c.) vahiyle bildirdiği hükümlerin birini dahi inkâr eden.

Allah'ın (c.c.) göndermiş olduğu emir ve yasaklarla alay eden, Hz. Muhammed (s.a.v.) başta olmak üzere Allah'ın (c.c.) elçilerinin önemsizliğine inanan, Allah'a (c.c.) karşı yapılması gereken ibadetler konusunda büyüklük taslayan.

(bk. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 190.)

Müslümanlar küfürden, nifaktan, fısktan, şirkten uzak durur ve bütün davranışlarında sadece Allah (c.c.) rızasını gözetir. Bu anlamda Müslüman'ın ayırıcı vasıflarından biri de ihlastır. İhlas, Müslüman'ı küfür, şirk, nifak, zulüm gibi yanlışlıklardan koruyan ve samimiyetle Allah'a (c.c.) yönelmesini sağlayan bir özelliktir. Bir Müslüman hem bu dünyada hem de ahirette mutluluğa ulaşmak için dinimizin temel kavramlarından birisi olan ihlası benimsemeli, imanında, amellerinde ve davranışlarında ihlasla hareket etmelidir.

44 Nisa suresi, 116. ayet.

45 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 96.

46 bk. Maide suresi, 3; En'am suresi, 121, 145; Bakara suresi, 282; Hucurat suresi, 11; Tevbe suresi, 67. ayetler.

BİLGİ KUTUSU

İHLAS

Samimiyet, içtenlik, kalbî ve karşılıksız sevgi, samimi bağlılık, doğruluk, temizlik, saflık, gösterişsizlik, tutum ve davranışlarda sadece Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu, inanç ve ibadetlerde yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmektir. Sözün öze uyması, riyakârlık ve ikiyüzlülükten uzak olmaktır.

(bk. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 160.)

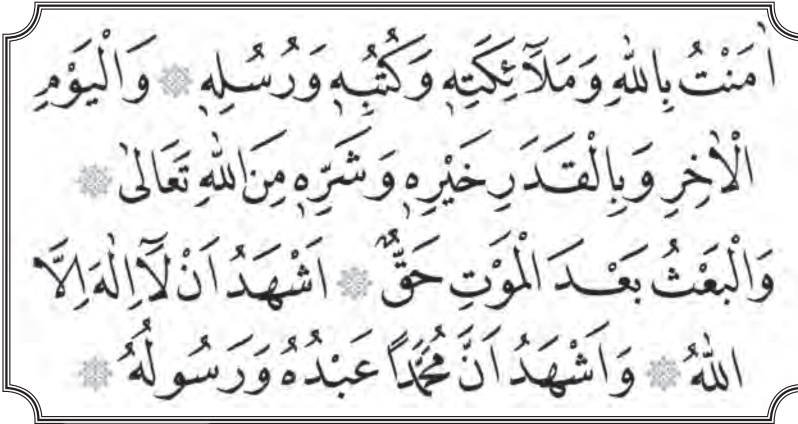

Görsel 1. 9. İhlaslı bir kul Allah'a samimiyetle dua eder.

6. İSLAM İNANÇ ESASLARI

Âmentü denilince ne anlıyorsunuz?

Dinimizde inanç esasları altı tane olup, bunlara "âmentü esasları" da denir.

آمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ ۞ وَالْيَوْمِ
الْاٰخِرِ وَبِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى ۞
وَالْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ ۞ اَشْهَدُ اَنْ لَآ اِلٰهَ اِلَّا
اللّٰهُ ۞ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ۞

Görsel 1. 10. Âmentü duası, bk. Ahmed b. Hanbel, Müsned, I. 28.

Okunuşu:

"Âmentü billâhi ve melâiketihi ve kütübihi ve rusulihi ve'l-yevmi'l-âhiri ve bi'l-kaderi hayrihi ve şerrihi minallahi teâlâ ve'l-ba'sü ba'de'l-mevti hakkun. Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne muhammeden abduhû ve resûluhû."

Türkçe anlamı:

"Allah'a (c.c.), meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayrın ve şerrin Allah'tan (c.c.) olduğuna inandım. Ölümden sonra diriliş haktır. Allah'tan (c.c.) başka ilah olmadığına, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim."

Kalbimizle tasdik ederek inandığımız, dilimizle ikrar ederek söylediğimiz, salih amellerle ahlaki davranışlarımıza yansıttığımız bu iman esaslarını kısaca hatırlayalım:

Allah'a (c.c.) İman

İslam dininde Allah'a (c.c.) iman diğer inanç esaslarını da kuşatan en temel ilkedir. Bir kimsenin mü'min olabilmesi için her şeyden önce Allah'a (c.c.) iman etmesi gerekir. Tüm varlıkları yaratan, nimetleriyle yaşatan, ilim, irade ve kudret sahibi, övgü ve senaya layık Yüce Allah'ın varlığına ve birliğine inanmak tüm iman esaslarının özüdür. Allah'a (c.c.) iman etmek, O'nun bütün noksanlıklardan uzak bulunduğunu kabul etmeyi gerektirir.

Görsel 1. 11. İnanan insan, Allah'a (c.c.) iman şuuruyla tüm işlerini besmeleyle başlatır.

Akıl sahibi olup da ergenlik çağına gelmiş olan her insanın en başta gelen sorumluğu, yaratıcısı olan Rabbini tanımaktır. O'na iman edip bu imanın gereği olan kulluk vazifelerini yerine getirmektir. Allah'a (c.c.) iman etmek; ibadete layık tek varlığın Allah olduğunu kabul etmeyi ve buna göre hareket etmeyi gerektirir. Bizler Allah'ı (c.c.), vahiy yoluyla bize bildirdiği isimleri ve sıfatlarıyla tanır ve iman ederiz.

DEĞERLENDİRELİM

"Ayetü'l-Kürsi" olarak bilinen Bakara suresi, 255. ayetinin ve "Hüvallahüllezi" olarak bilinen Haşr suresinin 22-24. ayetlerinin meallerini bularak defterinize yazınız.

Bu ayetlerde anlatılan Allah'ın (c.c.) isim ve sıfatlarını sınıfta arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Meleklere İman

Melekler, Allah'ın (c.c.) nurdan yarattığı varlıklardır. Özellikleri hakkındaki bilgilerimiz, Kur'an ayetlerinde ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) açıklamalarında bizlere verilen bilgilerle sınırlıdır. Bu bilgilere göre meleklerin cinsiyetleri yoktur, yiyip içmek gibi insani ihtiyaçları bulunmaz, daima Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getiren, hiçbir zaman isyan etmeyen, gece gündüz Allah'ı (c.c.) anan şerefli varlıklardır.[47] Mü'minler için dua ederler, güzel kokulardan, güzel sözlerden, ilim meclislerinden hoşlanırlar, Kur'an'ı dinlemeyi çok severler.[48]

Meleklerin fizik ötesi varlıklar olarak bizler tarafından görülemeyişleri yok oldukları anlamına gelmez. Meleklere inanmamak dolaylı olarak vahyi, peygamberliği ve ilahi kitapları kabul etmemek anlamına gelir. Çünkü meleklerin varlığı Kur'an-ı Kerim'de açık bir şekilde vurgulanmaktadır. Yüce Allah (c.c.) **"Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, mü'minler de iman ettiler. Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler..."**[49] buyurarak meleklere inanmanın gerekliliğini bizlere bildirmiştir.

İLAHİ KİTAPLAR

HZ. MUHAMMED	KUR'AN
İNCİL	HZ. İSA
HZ. DAVUD	ZEBUR
TEVRAT	HZ. MUSA

Kitaplara İman

Allah'ın (c.c.), kullarına yol göstermek maksadıyla peygamberlerine gönderdiği vahiylerin yazıya geçirilmiş haline **ilahi kitap** denir. En son vahiy olan Kur'an-ı Kerim'e ve ondan önceki vahiylere iman etmek de iman esaslarındandır. Bu kitaplar, insanlara iyiyi, doğruyu ve güzeli bulabilmeleri için gönderilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de **"Ey iman edenler, Allah'a, peygamberlerine, peygamberlerine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin..."**[50] buyrularak kitaplara iman etmenin de inanç esasları arasında olduğu belirtilmiştir. Mü'min ve müttaki kulların özelliklerinin sayıldığı Bakara suresinin ilk sayfasında da **"Onlar, sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler; ahiret gününe de kesinkes inanırlar."**[51] buyrularak mü'minlerin hem Hz. Muhammed'e (s.a.v.) indirilen vahye hem de önceki vahiylere inandıkları bildirilmektedir.

47 bk. Enbiya suresi, 19-20. ayetler; Nahl suresi, 50. ayet; A'raf suresi, 206. ayet.
48 bk. Buhari, Tevhid, 23; Müslim, Zikir, 39; Tirmizî, Daavât, 129; İbn Mace, Cenâiz, 2; Nesâi, Sehiv, 46.
49 Bakara suresi, 285. ayet.
50 Nisa suresi, 136. ayet.
51 Bakara suresi, 4. ayet.

Görsel 1. 12. Kur'an-ı Kerim son ilahi kitaptır.

Biz Müslümanlar, Peygamber Efendimize (s.a.v.) indirilen Kur'an-ı Kerim'e inandığımız gibi ondan önce indirilen ilahi kitapların hepsine birden iman ederiz. Hz. Musa'ya (a.s.) verilen Tevrat, Hz. Davud'a (a.s.) verilen Zebur, Hz. İsa'ya (a.s.) verilen İncil ve Hz. Muhammed'e (s.a.v.) indirilen Kur'an-ı Kerim, bizim kabul ettiğimiz ve inandığımız ilahi kitaplardır. Ancak Kur'an'dan önceki kitaplar, Kur'an gibi asıllarını koruyamamış; Yahudiler ve Hıristiyanlar tarafından ilave ve çıkarmalar yapılarak tahrif edilmişlerdir. Kur'an-ı Kerim ise Yüce Allah'ın (c.c.) **"Kur'an'ı muhakkak ki biz indirdik. Elbette onu yine biz koruyacağız."**[52] ayetinde buyurduğu üzere hiçbir tahrif ve değişikliğe uğramaksızın orijinal haliyle muhafaza edilmiş tek ilahi kitaptır.

Peygamberlere İman

Farsça bir kelime olan Peygamber, haber getiren kimse anlamındadır. Arapça'da elçi anlamına gelen resul ve haber getiren anlamındaki nebi kelimeleri kullanılmaktadır. Allah'ın (c.c.) melek vasıtasıyla gönderdiği vahyi insanlara ulaştıran kişilere peygamber denir. Allah (c.c.), ilk insan Hz. Âdem'den (a.s.) itibaren son peygamber Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar her topluma bir peygamber göndermiş ve onlara kitaplar vermiştir. **"Andolsun biz peygamberlerimizi açık delillerle gönderdik ve insanların adaleti yerine getirmeleri için beraberlerinde kitabı ve mizanı indirdik..."**[53] ayeti bu gerçeği ifade etmektedir. Yine Kur'an-ı Kerim'de **"Andolsun ki biz, 'Allah'a kulluk edin ve tağuttan sakının' diye (emretmeleri için) her ümmete bir peygamber gönderdik..."**[54] buyrularak her ümmete peygamber gönderildiği belirtilmekte ve peygamberlerin temel görevinin tek olan Allah'a (c.c.) kulluk etmeye çağırmak olduğu bildirilmektedir.

NOT EDELİM

"Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti; mü'minler de iman ettiler. Onlardan herbiri Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman etti. Allah'ın elçilerini birbirinden ayırt etmeyiz. Onlar 'İşittik ve itaat ettik, Senden bizi bağışlamanı dileriz, ey Rabbimiz; dönüşümüz Sanadır.' dediler."

(Bakara suresi, 285. ayet.)

52 Hicr suresi, 9. ayet.
53 Hadid suresi, 25. ayet.
54 Nahl suresi, 36. ayet.

Bizler ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'den (a.s.) Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar görevlendirilmiş tüm peygamberlere iman ederiz. Peygamberler arasında ayrım yapmayız. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de **"Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler ve Allah ile peygamberlerini birbirinden ayırmak isteyip bir kısmına iman ederiz ama bir kısmına inanmayız diyenler ve bunlar arasında bir yol tutmak isteyenler yok mu? İşte gerçekten kâfirler bunlardır..."**[55] buyrularak peygamberlerden bazılarına inanıp bazılarına inanmamanın kişiyi kâfir yapacağı bildirilmektedir.

Görsel 1. 13. Peygamberler şehri Kudüs'ten bir görünüm.

Peygamberlerin Allah (c.c.) tarafından görevlendirilen seçkin kişiler olduğunu, görevlerini eksiksiz olarak yerine getirdiklerini, insanların kurtuluşu ve mutlulukları için çalışan şerefli insanlar olduğunu kabul ederiz. Yine biliriz ve inanırız ki Hz. Muhammed (s.a.v.), peygamberlerin sonuncusudur, ondan sonra peygamber gelmeyecektir. Kur'an-ı Kerim'de Peygamber Efendimiz (s.a.v.) için **"... O, Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir."**[56] buyrularak onun son peygamber olduğu bildirilmiştir.

Peygamberler, dini insanlara tebliğ etmekle kalmamışlar, kendileri de birer mü'min olarak dini yaşamışlar ve insanlara örneklik ve rehberlik yapmışlardır. Vazifeleri esnasında pek çok zorluklarla karşılaşmışlar ama yılmaksızın görevlerini yerine getirmişlerdir. Hatta bazıları kavimleri tarafından öldürülerek şehit edilmişlerdir.[57]

55 Nisa suresi, 150-151. ayetler.

56 Ahzab suresi, 40. ayet.

57 bk. Bakara suresi, 87. ayet; Mâide suresi, 70. ayet.

Ahirete İman

Ahirete iman da Âmentü esaslarından biridir. Ahirete iman, çoğu kez Kur'an'da Allah'a (c.c.) imanla birlikte geçmektedir.[58] Kur'an'da en çok bahsedilen konulardan biri de ahirettir. Ahiret, kelime olarak son, sonra olan, son gün gibi anlamlara gelir. Kıyametin kopmasıyla birlikte başlayacak olan ebedi hayata ahiret hayatı denir. Bizler ahiret hayatına, ebediliğine, kıyametin kopacağına, kabir hayatına, sura üfürmeye, yeniden dirilmeye, haşir ve mahşere, hesap ve suale, amel defterlerinin dağıtılmasına, mizana, sırata, cehenneme ve cennete iman ederiz.

İnsan aklı ve insanda yer eden adalet, sorumluluk, ebedilik, iyiliklerin de kötülüklerin de karşılıksız kalmaması gerektiği gibi duygular ahiretin varlığını gerektirmektedir. Ahiretin olmaması durumunda hem dünya hayatı anlamını yitirmekte hem de insan için her şey anlamsızlaşmaktadır.

Görsel 1. 14. Mü'min, ölümün bir son olmadığını bilir.

Ahirete iman, insanın ve diğer varlıkların boş yere yaratılmadığı, amaçsız ve gayesiz olmadığı sonucuna götürür. Kur'an-ı Kerim'de **"...Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse o tam manasıyla sapıtmıştır."**[59] buyrularak ahirete imanın önemine dikkat çekilmiştir.

Mü'min insan ahirete iman ettiği için dünyayı bir imtihan yeri olarak değerlendirir. Ölümü bir yok oluş olarak görmez. Cenneti kazanmak için dünya hayatını en iyi bir şekilde değerlendirmeye çalışır. Sorumluluklarını yerine getirir. İyi de olsa kötü de olsa tüm yaptıklarından hesaba çekileceğini bildiği için dünya hayatını bu sorumluluk duygusuna göre yaşar.

Sonuç olarak unutmamalıyız ki iman esasları yukarıda anlatılan altı unsurdan ibaret değildir. Dinden olduğu kesin olarak kabul edilen itikadi, ameli ve ahlaki bütün hükümlere inanmak, bunların farz, helal veya haram olduğunu tasdik etmek de inanç esaslarındandır.

NOT EDELİM

"Her kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa komşusuna eziyet etmesin. Her kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa misafirine ikramda bulunsun. Her kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa ya hayır söylesin ya da sussun!"

(Buhârî, Edeb, 3; Müslim, İman, 75.)

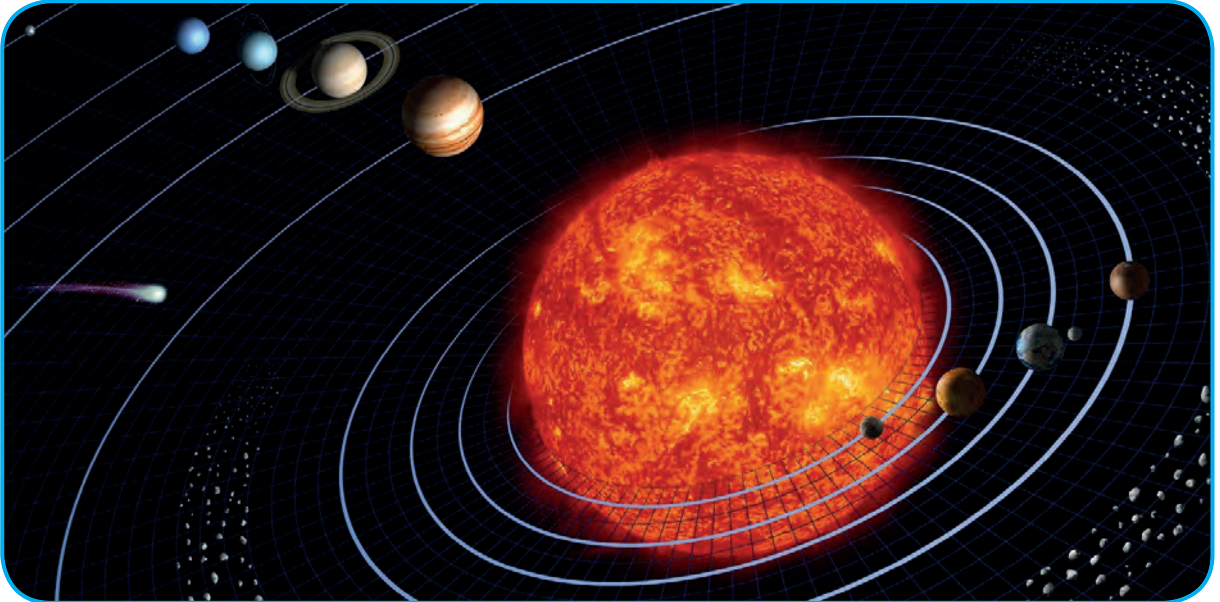
58 bk. Bakara suresi, 62. ayet; Al-i İmran suresi, 114. ayet; Nisa suresi, 38-39, 162. ayetler; Maide suresi, 69. ayet; Tevbe suresi, 18. ayet.
59 Nisa suresi, 136. ayet.

Kader ve Kazaya İman

Kaza ve kadere iman; Allah'ın (c.c.) ilim, irade, kudret gibi sıfatlarına inanmanın bir sonucudur. Kaza ve kadere iman etmek demek, hayır ve şer, iyi ve kötü ne varsa tüm bunların Allah'ın (c.c.) bilgisi, dilemesi, kudreti ve yaratması ile mümkün olduğuna, Allah'tan (c.c.) başka yaratıcı olmadığına inanmak demektir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de **"Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır; onları O'ndan başkası bilmez. O, karada ve denizde ne varsa bilir; O'nun ilmi dışında bir yaprak bile düşmez. O yerin karanlıkları içindeki tek bir taneyi dahi bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır."**[60] buyrularak her şeyin Allah'ın (c.c.) ilmi dahilinde olduğuna dikkat çekilmiştir. Kader, ezelden ebede kadar olmuş ve olacak şeylerin hepsinin Allah (c.c.) tarafından bilinmesidir. Her şeyin Allah'ın (c.c.) bu bilgisi çerçevesinde bir kaderi vardır. Kaza ise, ezelde bilinen ve takdir edilen şeyin, zamanı ve yeri geldiğinde Allah (c.c.) tarafından ortaya çıkarılmasıdır.[61]

Kadere iman, ayrıca kâinatta olan her şeyin bir ölçü ve hikmete göre cereyan ettiğini kabul etmek demektir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de kaderin ölçü, uyum ve düzen anlamına geldiği şu ayette bildirilmektedir: **"Her şeyin hazineleri sadece bizim katımızdadır ve biz oradan indirdiğimizi belirli bir ölçüye göre indiririz."**[62]

Kader ve kazaya inanmak da iman esaslarındandır. Bizler biliriz ki kendi irademizle tercih ettiğimiz tüm fiillerden sorumluyuz. Bu sebeple kader, sorumluluktan kaçmak için değil, kişinin haddini bilmesi, iyilik ve başarı durumunda her şeyi yaratan ve takdir edenin Allah (c.c.) olduğunu hatırlaması içindir. İrade ise sonuçta ortaya çıkan kötülük ve başarısızlık durumunda kişinin sorumlu olduğunu bilmesi, başka sorumlular aramaması içindir. Herkes yaptıklarından sorumludur. Kur'an-ı Kerim'de **"Kim iyi bir iş yaparsa faydası kendisinedir ve kim kötülükte bulunursa zararı kendisinedir..."**[63] buyrularak insanların yaptıklarından sorumlu olduğu bildirilmiştir.

Görsel 1. 15. Evrende bütün varlıklar kusursuz bir düzenle hareket ederler.

60 En'am suresi, 59. ayet.
61 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 197.
62 Hicr suresi, 21. ayet.
63 Fussilet suresi, 46. ayet.

A Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1. İman ve İslam arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

....

....

2. İslam inancının temel kaynakları nelerdir? Yazınız.

....

....

3. Tasdik ve ikrar ne demektir? Açıklayınız.

....

....

4. İmanın geçerli olması için gerekli şartları açıklayınız.

....

....

5. İslam inanç esaslarını kısaca anlatınız.

....

....

B Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Allah'a (c.c), Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ve O'nun haber verdiği her şeye hak ve gerçek olarak yürekten inanan kimseye ... ... denir.

Yukarıdaki cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

A) Fasık
B) Mü'min
C) Kâfir
D) Münafık
E) Müşrik

2. Aşağıdakilerden hangisi imanın geçerlilik şartlarından biri <u>olamaz</u>?

A) İman, yeis (ümitsizlik) halinde olmamalıdır.
B) Samimi bir imanda şüphe olmamalıdır.
C) İman esaslarından bazılarının kabul edilmemesi imana zarar vermez.
D) İmanın herhangi bir baskı olmaksızın kişinin özgür iradesiyle gerçekleşmesi gerekir.
E) İman edilmesi gereken şeylerin tamamına eksiksiz bir şekilde iman etmek gerekir.

3.
- Kişinin kendini bütünüyle Allah'a (c.c) teslim etmesi, sadece ve tamamıyla O'na kulluk edip ortak koşmaması. *(İmam Maturidi)*
- Allah'a (c.c) tam teslimiyet, hükümlerine boyun eğmek ve emirlerine uymak. *(İmam Eş'ari)*
- Kalpteki inancı dille ifade edip fiillerle gereğini yerine getirmek suretiyle Allah'a (c.c.) takdir ve hükmettiği her hususta boyun eğip teslimiyet göstermek. *(Ragıp el-İsfahani)*
- Hz. Peygamber'in (s.a.v.) haber verdiklerini samimiyetle benimseyip onlara uymak. *(Seyyid Şerif Cürcani)*

Yukarıdaki cümlelerde tarifi verilen kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) İhlas
B) İman
C) Akaid
D) Teklif
E) İslam

4. "Dilinden ve elinden (gelecek kötülükler konusunda) Müslümanlar'ın güven içinde oldukları kimse!" (Buhârî, İman, 5.)

Yukarıdaki hadiste Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kimleri tarif etmiştir?

A) Müslümanları
B) Fasıkları
C) Münafıkları
D) Kâfirleri
E) Müşrikleri

5. Aşağıdaki hadis türlerinden hangisi inanç, ibadet ve ahlak konularının tamamında Müslümanlar için kesin delildir?

A) Âhâd hadis
B) Meşhur hadis
C) Zayıf hadis
D) Mütevatir hadis
E) Hasen hadis

C Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen kelimelerle doldurunuz.

Müslüman, Tafsili iman, Kâfir, Kelime-i tevhit, Sünnet, İhlas, Akaid, İcmali iman

1. İman edilmesi gereken şeylerin her birisine ayrıntılarıyla inanmaya ... ... denir.

2. ... ... , Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yaşayışı, dinde tuttuğu yol, bizlere bıraktığı gelenektir.

3. ...., samimiyet, içtenlik, kalbî ve karşılıksız sevgi, samimi bağlılık, doğruluk, temizlik, saflık, gösterişsizlik, tutum ve davranışlarda sadece Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu, inanç ve ibadetlerde yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmektir. Sözün öze uyması, riyakârlık ve ikiyüzlülükten uzak olmaktır.

4. "Allah'tan (c.c.) başka ilah yoktur, Hz. Muhammed (s.a.v.) Allah'ın resulüdür." ifadesi dinimizde ... ... olarak isimlendirilir.

5. İslam dininin inanç esaslarına inanmayan, Yüce Allah'ın (c.c.) Hz. Peygambere (s.a.v.) bildirdiği dinin hükümlerinden birini veya birkaçını yahut da tamamını inkâr eden kimseye ... ... denir.

D Aşağıdaki cümlelerden doğru olanlarının başına (D), yanlış olanlarının başına (Y) yazınız.

1. ( ) İslam inanç esasları arasında meleklere iman yoktur.

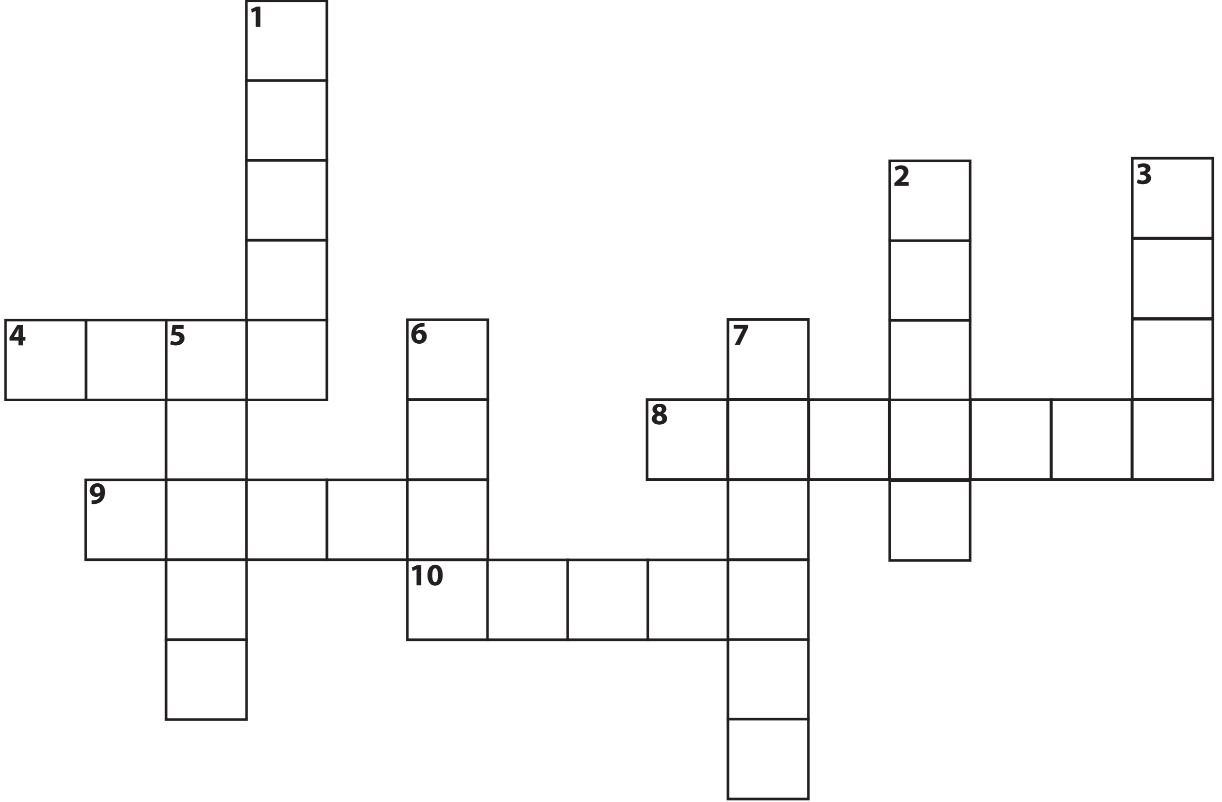
2. ( ) İslam dininin temel kaynakları Kur'an-ı Kerim ve sünnettir.

3. ( ) İman esaslarından birini alaya almak kişinin imanına zarar vermez.

4. ( ) İman esaslarına inandığını bir kimsenin diliyle söylemesine fısk denir.

5. ( ) İman esaslarını ele alıp inceleyen ilim akaiddir.

E Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

Soldan Sağa

4. Bir kimsenin şüphe duymaksızın bir şeyi kabul etmesi, doğrulaması, onaylaması ve tasdik etmesi.

8. İslam'da inanılması gereken esaslara kalbi ile inanmadığı halde söz ve davranışları ile inanmış gibi görünen kişi.

9. İslam dininin inanç esaslarına inanmayan, Hz. Peygamberin (s.a.v.) yüce Allah'tan getirdiği dinin hükümlerinden birini veya birkaçını yahut da tamamını inkâr eden kimse.

10. İslam dininin inanç, ibadet, ahlak ve sosyal ilişkilere dair hükümler bakımından temel kaynağı.

Yukarıdan Aşağıya

1. İnanan, iman eden, gönülden bağlanan, güven veren, güvene kavuşturan kimse.

2. Teslimiyet, itaat etmek, boyun eğmek, bağlanmak, barış ve esenlikte olmak.

3. Dinin emir ve yasaklarına aykırı davranmak, hak yoldan saparak dinin sınırları dışına çıkmak.

5. İslam dininde inanılması gereken esasların bütünü ve bunları konu edinen ilim.

6. Allah'ın (c.c.) tek ilah ve gerçek mabud oluşunda, isim, sıfat ve fiillerinde Allah'a (c.c.) ortaklar koşmak.

7. Kur'an-ı Kerim'le birlikte İslam'ın nasıl yaşanılması gerektiği konusunda Müslümanların temel başvuru kaynağı.

Görsel 2. 1.

NAMAZ

2.
ÜNİTE

Kavramlar : *Farz, vacib, sünnet, müekked sünnet, gayri müekked sünnet, nafile, kaza, rükün, ihsan, ihlas*

Ünitemize Hazırlanalım

1. Sizce ibadet etmenin faydaları nelerdir? Düşüncelerinizi maddeler halinde yazınız.

2. Ankebut suresi, 45. ayeti Kur'an-ı Kerim mealinden bularak defterinize yazınız.

3. Namazlarını düzenli olarak kılan bir insanın hayatı hangi açılardan düzene girer? Düşünerek sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

4. Farz namazlarının yanında fazladan namaz kılmaya çalışmanın kişiye hangi açılardan faydaları olacağını büyüklerinize sorarak cevapları defterinize not ediniz.

1. İNSANIN YARATILIŞ AMACI: İBADET

İnsanın hayatta bir amacının olması sizce niçin önemlidir?

İnsanoğlunun var olduğu zamandan beri kafasını en fazla meşgul eden soruların başında hiç şüphesiz yaratılış amacı gelir. Dünyaya nereden geldim, niçin buradayım, ölümden sonra ne olacak gibi sorular akıl sahibi olarak yaratılan insanın gündeminde olmuştur.

İnsanın, Yüce Allah'ın yarattıkları içinde ayrı bir yeri vardır. İnsan, kendisine irade verilmiş ve bu iradeyi kullanma konusunda sorumluluk taşıyan bir varlıktır. Dünya hayatı, insana verilen iradeyi kullanabileceği şekilde yaratılmıştır ve insanların hizmetine sunulmuştur. Bir ayette her şeyin insan için yaratıldığı şu şekilde vurgulanmaktadır: **"O, yeryüzünde olanların hepsini sizin için yaratan, sonra göğe yönelip onları yedi gök halinde düzenleyendir. O, her şeyi hakkıyla bilendir."**[1] Bir başka ayette **"Güneşi ışıklı, ayı da parlak kılan, yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için ona (aya) birtakım menziller takdir eden O'dur. Allah bunları, ancak bir gerçeğe (ve hikmete) binaen yaratmıştır. O, bilen bir kavme âyetlerini açıklamaktadır."**[2] buyrularak sadece dünyadakilerin değil, uzaydaki yaratılmış varlıkların dahi insanoğlunun hizmetine sunulduğu belirtilmektedir.

DİKKAT EDELİM

Yüce Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de kendisine nasıl ibadet edilmesi gerektiği ile ilgili genel açıklamalarda bulunmuş, Peygamber Efendimiz de söz ve fiilleriyle bu ibadetleri ayrıntılı olarak bizlere öğretmiştir.

Görsel 2. 2. İbadet, insanın fıtri bir ihtiyacıdır.

İnsanoğlunun hizmetine verilmiş olan tüm varlıklar gibi insanın da bir yaratılış amacı vardır. Yüce Allah, insanın yaratılış amacını, kâinatın yaratıcısını tanımak, O'na iman edip ibadet ve kulluk etmek olarak haber vermiştir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de **"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."**[3] buyurarak insanın yaratılış gayesini vurgulamıştır. Rabbimiz bir başka ayette de **"O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır."**[4] buyurmuş ve insanın yaratılış gayesinin güzel amel işlemek olduğunu haber vermiştir.

Allah'a (c.c.) kulluk, yaratılış amacının farkında olan bir Müslüman için tüm hayatını şekillendiren bir bilinç halidir. Bu bilince

1 Bakara suresi, 29. ayet.
2 Yunus suresi, 5. ayet.
3 Zâriyât suresi, 56. ayet.
4 Mülk suresi, 2. ayet.

sahip olan kişi Allah'ı (c.c.) tek bir ilah olarak kabul eder ve O'na gönülden boyun eğerek itaat eder. Şüphe duymadan iman eder ve imanı ibadetlerle ve salih amellerle süslemeye gayret eder. Tek gayesi, hayatını Allah'ın (c.c.) istediği doğrultuda sürdürebilmektir. Şu ayet, bu bilince erebilen örnek bir Müslüman'ı en güzel şekilde tarif etmektedir: **"Ey Muhammed! De ki: Şüphesiz benim namazım da diğer ibadetlerim de yaşamam da ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah (c.c.) içindir."**[5]

YORUMLAYALIM

İbadet eden bir Müslüman;

- *Allah'a (c.c.) yakınlaşmayı ve kötülüklerden uzaklaşmayı,*
- *Diğer varlıkların kölesi olmaktan kurtulmayı,*
- *Nefsin sınırsız isteklerini kontrol altına almayı,*
- *Hak ve adalet çizgisinden sapmamayı,*
- *Bize her şeyi veren Allah'a (c.c.) karşı şükür vazifesini ifâ etmeyi amaçlar.*

Yukarıdaki maddeleri okuyarak ibadetin amaçlarını yorumlayınız.

1.1. İbadet Kavramı ve Amacı

Sizce insanlar niçin ibadet eder?

İbadet, Allah'a (c.c.) gönülden isteyerek yönelmek, tapmak, boyun eğmek ve itaat etmek anlamlarına gelir.[6] Kulluk etmek ifadesiyle aynı anlamda kullanılan ibadet, Allah (c.c.) karşısında boyun bükmenin ve O'na olan sevginin sonucu ve göstergesidir. Bu nedenle de ibadetlerin sadece Allah'ın (c.c.) rızası için yapılması gerekir. Zira yaratan, yaşatan ve öldüren Allah'tan (c.c.) başka, ibadete lâyık olan hiçbir varlık yoktur.

Görsel 2. 3. Allah (c.c.) rızası için Kur'an okumak da bir ibadettir.

Dinimizde ibadetin biri genel, diğeri özel olmak üzere iki anlamı vardır. Genel anlamda ibadet, kişinin Allah'a (c.c.) karşı duyduğu saygı ve sevginin sonucu olarak O'nun rızasına uygun davranmasıdır. Bu durumda kişilerin Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için yaptığı her davranış da ibadet sayılır. Müslümanların Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getirmeleri ibadet olduğu gibi yasaklarından kaçınmaları da ibadet kapsamında değerlendirilir. Özel anlamda ibadet ise Allah (c.c.) ve Resulü (s.a.v.) tarafından yapılması istenen belirli davranış biçimleridir.[7] İslam'ın temel şartlarını meydana getiren namaz, oruç, zekât ve haccın yanında kurban kesme, itikaf, dua, Kur'an okuma, hayır ve infakta bulunma gibi davranışlar da özel anlamda ibadet kapsamına girerler.

Kulluğun ve Yüce Allah'a boyun eğmenin en temel göstergesi olan ibadetler, Allah'ın (c.c.) onlara ihtiyaç duymasından dolayı emredilmiş değildir. Aksine insanın ibadete ihtiyacı vardır. Aslında ibadetlerde Allah (c.c.) rızası dışında bir amaç aramaya gerek yoktur. Ancak bireysel ve toplumsal huzuru sağlamak, bireye güzel ahlak kazandırmak ve bazı toplumsal yararlar elde etmek de ibadetin amaçları arasında sayılabilir.

5 En'am suresi, 162. ayet.
6 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 153.
7 Ferhat Koca, İbadet, TDV İslam Ansiklopedisi, C 19, s. 240.

Görsel 2. 4. İnsanın Allah'a (c.c.) en yakın olduğu an secde anıdır.

İbadet hem fert hayatını hem de toplumsal yaşamı düzene sokar. Örneğin namaz, insanı kötülüklerden alıkoyarken oruç insan iradesinin güçlendirilmesini, zekât ise toplumdaki ekonomik dengesizliklerin azaltılması ve insandaki mal hırsının frenlenmesini sağlar. İbadetlerin dünya hayatına yansıyan faydalarının yanında asıl faydası insanı ahirette mutluluğa eriştirmesidir. Ancak yaratılış gayemiz olan ibadetler, dünyevi faydalarından dolayı değil, Allah (c.c.) emrettiği için ve sadece O'nun rızası gözetilerek yerine getirilmelidir.

1.2. İbadetlerin Geçerli Olma Şartları

Sizce kendi kafamıza göre ibadet şekilleri uydurabilir miyiz? Niçin?

İbadetler, Allah (c.c.) ve Resulü (s.a.v.) tarafından yapılması istenen belirli davranış biçimleridir. Bu nedenle ibadetlerin geçerli olabilmeleri için Kur'an ve sünnette tarif edilen şekillerde yapılmaları şarttır. Belirlenmiş şartlara uymayan davranışlar ibadet olarak kabul edilmez.

Her ibadetin kendine ait şekil şartları olmakla beraber, genel olarak ibadetlerin geçerli olması için üç ilkenin yerine getirilmesi gerekir. Bunlar niyet, ihlas ve sünnete uygunluk ilkeleridir.

1.2.1. Niyet

İbadetler belirli davranış biçimlerinden meydana gelir ve bu davranışlar ibadetlerin geçerli olabilmesi için şarttır. Bununla birlikte ibadetin özünü, kişinin niyeti oluşturur. Kişinin ibadetleri yaparken bunu sırf Allah (c.c.) rızası için ve ibadet niyetiyle yapıyor olması, o ibadetin kabulünde esastır.

Kur'an-ı Kerim'de yalnızca Allah'a (c.c.) ibadet etmekle ilgili birçok ayet bulunur. Bunlardan birinde Yüce Allah (c.c.) **"De ki: "Rabbim adaleti emretti. Her secde yerinde yüzlerinizi (ona) doğrultun. Dini Allah'a (c.c.) has kılarak ona ibadet edin. Sizi başlangıçta yarattığı gibi (yine ona) döneceksiniz."**[8] buyurarak yalnızca Allah'a (c.c.) yönelmeye niyet ederek ibadet edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bir başka ayette ise **"(Ey Muhammed!) Şüphesiz biz o Kitab'ı sana hak olarak indirdik. Öyle ise sen de dini Allah'a (c.c.) has kılarak O'na kulluk et."**[9] buyrularak aynı hususa dikkat çekilmektedir. Hz. Peygamber de (s.a.v.) halis niyet bulunmadan yapılan ibadetlerin beyhude davranışlardan ibaret olduğunu *"Ameller niyetlere göredir."*[10] hadisiyle ifade etmiş, ibadetlerin yapılmasında niyetin önemini vurgulamıştır.

DİKKAT EDELİM

Peygamber Efendimiz ihlâsla yapılan ibadetleri övmüş, arkasında samimi bir niyet bulunmayan, gösteriş, şöhret, çıkar ve riya amacıyla yapılan davranışları asla tasvip etmemiştir. Resûl-i Ekrem, bir hadisinde ibadetlerde niyetin ne derece önemli olduğunu anlatırken, kahraman denilmesi için savaşan askerin, cömert denilmesi için fakirlere yardımda bulunan kimsenin ve âlim denilmesi için ilim tahsil eden kişinin yaptıklarının Allah katında hiçbir kıymeti olmadığını, hatta ibadeti Rabbin rızasını kazanma dışında başka niyetlerle yaptıkları için cezalandırılacaklarını ifade etmiştir.

(bk. Buhârî, Cihad, 15.)

8 A'raf suresi, 29. ayet.
9 Zümer suresi, 2. ayet.
10 Buhârî, Bedu'l-vahy, 1.

Görsel 2. 5. İbadetler hâlis niyetlerle yalnız Allah (c.c.) için yapılır.

1.2.2. İhlas

Sözlükte bir şeyi, içine karışmış ve değerini düşürmüş olan başka şeylerden temizleyip arındırmak, saflaştırmak anlamına gelen ihlas kelimesi, terim olarak ibadet ve iyilikleri riyadan ve çıkar kaygılarından arındırıp sadece Allah (c.c.) için yapmak demektir. Daha geniş anlamda ihlas; şirkten, riyadan, hurafelerden, kötü duygulardan ve gösteriş arzusundan kalbi temizlemek, her türlü hayırlı işe iyi niyetle yönelmek ve her durumda yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmek demektir.

DÜŞÜNELİM

"Yalnızca sana ibadet eder, yalnızca senden yardım dileriz".

(Fatiha suresi, 5. ayet.)

Yukarıdaki ayetle ihlas arasında ne gibi bir ilişki vardır? Düşününüz.

Kur'an-ı Kerim'de ihlas hem şirke hem riyaya zıt bir anlam taşır. Bir ayette **"Halbuki onlara, ancak dini Allah'a has kılarak, hakka yönelen kimseler olarak O'na kulluk etmeleri, namazı kılmaları ve zekâtı vermeleri emredilmişti. İşte bu dosdoğru dindir."**[11] buyrulmuş ve ibadetlerin ihlasla Allah'a (c.c.) yönelerek yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Şeytanın zararlarına karşılık bir kalkan gibi insanı koruyan ihlas,[12] Kur'an'da peygamberlerin başlıca niteliklerinden sayılmıştır.[13] Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de çeşitli vesilelerle Allah (c.c.) rızası için ihlasla amel etmenin önemini ve faziletini vurgulamıştır. Nitekim bir hadisinde *"Dininde samimi/ihlaslı ol ki az amel bile sana yetsin."*[14] tavsiyesinde bulunarak ibadetlerde önemli olanın çok yapılması değil ihlaslı ve huşû içinde yapılması olduğunu vurgulamıştır. Bir başka hadisinde de Peygamber Efendimiz (s.a.v.) *"Allah sadece samimi bir şekilde ve kendi rızası gözetilerek yapılan amelleri kabul eder."*[15] buyurarak ibadetlerin kabul edilmesini ihlas ve Allah'ın (c.c.) rızasını arama şartlarına bağlamıştır.

11 Beyyine suresi, 5. ayet.
12 bk. Hicr suresi 40. ayet; Sad suresi, 83. ayet.
13 bk. Meryem suresi, 5. ayet; Sad suresi, 45-46. ayet.
14 Hâkim, Müstedrek, VIII/2797.
15 Nesâî, Cihad, 24.

Görsel 2. 6. Müslüman, ihlasla Allah'a (c.c.) yönelmelidir.

1.2.3. Sünnete Uygunluk

İbadetler, çerçevesi ayetlerle çizilmiş, uygulaması ise Peygamber Efendimiz (s.a.v.) tarafından yapılarak bizlere öğretilmiş özel davranış kalıplarıdır. İbadetler taabbudîdir. Yani yalnızca Yüce Allah'ın emir ve yasaklarıyla belirlenmiştir ve kişilerin yorumlarına açık değildir. Dolayısıyla ibadetlerin geçerli olabilmesi için Kur'an ve Sünnet'e uygun olması gerekir. Bu sebeple ibadetlerin yalnızca Allah'ın (c.c.) emrettiği ve Peygamberimizin (s.a.v.) açıklayıp gösterdiği tarzda yapılması esastır. Dolayısıyla hiç kimse kendi aklından bir ibadet ortaya koyamayacağı gibi, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) uygulamalarına aykırı şekilde de ibadet edemez.

Allah'ın (c.c.) elçisi ve Kur'an-ı Kerim'in yorumlayıcısı olan Hz. Muhammed (s.a.v.) nasıl ibadet ettiyse Müslümanlar'ın da o şekilde ibadet etmesi gerekir. Nitekim Peygamber Efendimiz de *"Namazı benden gördüğünüz gibi kılın..."* [16] ve *"Hac ibadetinin kurallarını benden öğrenin..."*[17] gibi hadisleriyle sünnetin ibadetlerdeki önemini vurgulamıştır. Bu konuyla ilgili olarak Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **"İçinizden Allah'ın lütfuna ve ahiret gününe umut bağlayanlar, Allah'ı çokça ananlar için şüphe yok ki Resûlullah'ta güzel bir örnek vardır."**[18]

İbadetlerin sünnete uygun olarak yapılmalarının zorunlu olması, onların akıl yürütmeye ve kıyasa açık olmaması demektir. Bu nedenle Kur'an'da emredilen ve Peygamber Efendimiz (s.a.v.) tarafından açıklanıp gösterilen şeklin dışındaki ibadet tarzları dinde bid'at olarak nitelendirilir ve kınanır.

Görsel 2. 7. İbadetlerin kabul olması, sünnete uygunluğuyla yakından ilişkilidir.

16 Buhârî, Ezân, 18.

17 Müslim, Hacc, 310.

18 Ahzâb suresi, 21. ayet.

1.3. İbadetin Bireysel ve Toplumsal Yönü

İbadet etmemizin çevremize ne gibi faydaları olur?

İnsanın Allah (c.c.) ile olan bağını güçlendiren ve insanı Allah'a (c.c.) yaklaştıran ibadetlerin gerek bireysel gerekse toplumsal açıdan birçok faydası vardır. İbadetlerle Allah'a (c.c.) yönelen ve O'nun rızasına uygun bir hayat yaşamaya gayret eden insan Allah (c.c.) ile arasındaki bağı güçlendirir. İbadetler, bu bağın güçlenmesini sağlayan en önemli etkendir. Vakit namazını aksatmadan kılan bir Müslüman, kendini yüce Allah'ın (c.c.) huzurunda hisseder ve böylece Rabbini unutmadığını ortaya koyar. Zekât ve sadaka ile mal ve servet tutkusunu azaltır. Oruç ibadetiyle yeme içme arzularını, şehvet ve öfke gibi güdülerini kontrol altına alır.

HATIRLAYALIM

Bid'at, Allah Resulü'nün (s.a.v.) sünnetinde bulunmayan herhangi bir davranışın ibadet olarak uygulanması veya mevcut ibadet şekillerinde arttırma veya eksiltme yapılması anlamına gelir.

Görsel 2 8. Kişi dua ile Allah'a (c.c.) yönelir.

Dua, insan ile yaratıcısı arasındaki bağı güçlendiren bir ibadettir. Allah'a (c.c.) inanan ve güvenen insan duaya yönelir. Bu yönelme, insana hem manevi bir destek sağlar hem de zorluklarla baş etme gücü kazandırır. Yüce Allah'ın insana şah damarından daha yakın olduğunu[19] ve dualara icabet ettiğini bildirmektedir.

İbadet kulun Allah'a (c.c.) olan şükrünün bir ifadesidir. Yüce Allah, kendisiyle ilişkisini kuvvetlendirmek için çaba gösterenin bu gayretini boşa çıkarmaz, nimetlerini artırır. Kur'an-ı Kerim'de **"Andolsun, eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım. Eğer nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir..."**[20] buyrularak bu gerçeğe vurgu yapılmıştır.

İnsan, Allah'a (c.c.) yönelerek ve ihlasla yapılan ibadetlerle huzur bulur. Bir ayette bu husus **"...Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur."**[21] buyrularak ifade edilmektedir.

İnsan, dünya hayatı içinde çeşitli sıkıntılarla karşılaşır. İbadetlerle Allah'a (c.c.) yönelen bir mü'min, böylesi durumlarda dayanma gücünü yitirmez. Tüm zorlukların Rabbinden (c.c.) gelen bir sınav olduğunu bilir ve sabreder. Böyle durumlarda ibadet, insan için önemli bir sığınak hâline gelir ve Allah'a (c.c.) yönelen insan, sıkıntılarını ibadetlerin verdiği destekle atlatabilir.

İbadetlerin insana sağladığı faydalardan bir diğeri onu kötülüklerden uzaklaşma konusunda desteklemesidir. İbadetlerini aksatmadan yapmaya gayret eden insan, ibadetlerden aldığı güç ile davranışlarındaki olumsuzlukları en aza indirmeye çalışır. Zira ibadet eden bir Müslüman'ın günahlara devam etmesi, Rabbine karşı bir samimiyetsizliktir. Yüce Allah **"Kitap'tan sana vahyolunanı oku; dosdoğru namaz kıl; muhakkak ki namaz hayâsızlıktan ve fenalıktan alıkoyar. Allah'ı**

19 bk. Kaf suresi, 16. ayet.
20 İbrahim suresi, 7. ayet.
21 Ra'd suresi, 28. ayet.

anmak en büyük şeydir! Allah yaptıklarınızı bilir."[22] buyurarak namaz ibadetinin bu fonksiyonuna dikkat çekmiştir. Peygamber Efendimiz de (s.a.v.) *"Oruç bir kalkandır. Oruçlu, saygısızlık yapmasın, kötü konuşmasın. Eğer biri kendisiyle dövüşmeye veya sataşmaya kalkışırsa iki defa 'Ben oruçluyum.' desin..."*[23] buyurarak oruç ibadetinin kişiyi kötülüklerden alıkoyan boyutuna değinmiştir.

İnsan ibadetlerle sorumluluk bilinci kazanır. Beş vakit namaz kılan bir kişi tüm gününü planlı ve programlı yaşamaya alışır. Zekât, hac, kurban ve sadaka ibadetleri sayesinde insan başkalarını düşünmeyi, tevazuu, diğerkâmlığı, darlıkta ve bollukta ihtiyaç sahiplerini gözetmeyi öğrenir, topluma karşı sorumluluk bilinci kazanır.

İbadetlerin bireysel faydalarının yanında toplumsal açıdan da birçok faydası vardır. Birlikte yaşama kültürünü ve kardeşliği sağlaması, sosyal dayanışmayı teşvik etmesi bu faydalardan sadece birkaçıdır.

YORUMLAYALIM

Allah Resûlü kendisine, "Cehennemden kurtaracak ve cenneti kazandıracak bir şey öğrenmek istiyorum." diyen bir sahâbîye, "Allah'a şirk koşmadan ibadet etmeye devam et, farz namazı kıl, farz olan zekâtı ver, Ramazan orucunu tut, insanların sana davranmasını istediğin şekilde onlara davran, insanların sana davranmasını istemediğin şekilde onlara davranmayı terk et!" diyerek öğüt vermiştir.

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 384.)

Yukarıdaki hadise göre farz ibadetlerin Müslüman'ın hayatındaki önemini yorumlayınız.

İbadetler toplumu oluşturan fertlerin arasındaki bağların kuvvetlenmesine katkı sağlar. Camilerde kılınan günlük namazlar, bayram namazları ve mukabele gibi ibadetler yoluyla Müslümanlar birbirlerine yakınlaşma imkânı bulur, sevinç ve üzüntülerini paylaşır, birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye ederler. Örneğin cuma namazı insanların haftada bir kez birbirleriyle görüşüp kaynaştıkları bir namazdır. Kur'an-ı Kerim'de **"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı**

Görsel 2. 9. İbadetler toplumu kaynaştırır.

22 Ankebut suresi, 45. ayet.
23 Buhârî, Savm, 2.

yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır."[24] buyrularak cuma namazının önemine dikkat çekilmiştir. Ramazan ve kurban bayramlarında da namaz için Müslümanlar bir araya gelerek birlik ve beraberliğin en güzel örneklerini sergilerler. Bugünlerde dargınlar barışır, akrabalar ziyaret edilir.

İslam'ın beş şartından biri olan Hac ibadeti farklı ırk, dil, renklerden insanları buluşturur. Herkes farklılıklarından arınarak ihrama girer ve *"Çağrına geldim. Buyur Allah'ım!" (Lebbeyk, Allahumme lebbeyk)* diyerek Kâbe'yi tavaf eder. İhrama girenler arasında makam, mevki ve statü farkı ortadan kalkar. Bu yönüyle hac ibadeti, kibir ve ön yargı gibi kötü duygu ve düşünceleri yok ederek İslam'ın emrettiği din kardeşliğinin oluşmasına katkıda bulunur.

Görsel 2. 10. Hac farklı ırk, dil ve renkten insanları buluşturan toplumsal bir ibadettir.

İhlasla Allah'a (c.c.) yönelerek yapılan ibadetler toplumsal yardımlaşmayı ve dayanışmayı güçlendirir. İnsan, ibadetlerin verdiği olumlu duygularla başkalarına yardım eder ve çevresine örnek olur. Böylece iyilikler yaygınlaşır ve toplumsal huzur, dostluk ve kardeşlik güçlenir. Oruç ve infak gibi ibadetler diğerkâmlık ve iyilikseverlik duygularını geliştirir. Zekât ibadeti sayesinde sosyal yardımlaşma ve dayanışma gerçekleşir. Bu ibadetle insan malının bir kısmını, fakirlerin hakkı olduğuna inanarak ve hiçbir maddi karşılık beklemeden muhtaçlara verir. Böylece toplumda oluşabilecek bencillik ve kıskançlık duyguları azaltılmış olur.

Kurban, Müslüman'ın Allah'a (c.c.) olan bağlılığını gösterdiği önemli bir ibadettir. Yüce Allah kurban ibadetinin asıl amacına **"Bu hayvanların etleri de kanları da Allah'a ulaşmaz. Allah'a ulaşacak olan ancak sizin takvanızdır..."**[25] buyurarak vurgu yapmıştır. İbadet şuuruyla hareket eden bir Müslüman, kurban ibadetiyle takvasını göstermeye ve Allah'ın (c.c.) rızasına ulaşmaya çalışır. Bunun için de birçok Müslüman kurban etini üçe böler; bir bölümünü kurban kesemeyen yoksullara dağıtır, bir bölümünü akraba, tanıdık ve komşulara ikram eder, bir bölümünü de evine ayırır.[26] Böylece ibadet ederek Rabbine (c.c.) olan bağlığını göstermiş olmasının yanı sıra içinde yaşadığı topluma karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmiş ve faydalı bir birey haline gelmiş olur. Bu bilinçle yapılan ibadetler de hem ibadetin yapılmasından dolayı hem de toplumda meydana getirdiği iyi duygular nedeniyle sevap kazandırır.

24 Cuma suresi, 9. ayet.
25 Hacc suresi, 37. ayet.
26 TDV İlmihal, C 2, s. 9.

1.4. Hz. Peygamberin İbadet Hayatı

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) sizce günlük hayatının ne kadarlık bölümünü ibadete ayırmıştır?

Görsel 2. 11. Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) adının yazılı olduğu bir tablo.

Peygamberler, Yüce Allah'ın mesajlarını insanlara olduğu gibi tebliğ etmekle, yaşantılarıyla insanlara örnek olmakla da görevlidirler. Bu nedenle peygamberlerin hayatlarının her yönü insanlar için bir örnektir. Kur'an-ı Kerim'de Peygamber Efendimizin (s.a.v.) örnekliği konusunda şöyle buyrulmaktadır: **"Andolsun, Allah'ın Resulünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umup, Allah'ı çok zikredenlere güzel bir örnek vardır."**[27]

Sevgili Peygamberimiz, her konuda olduğu gibi ibadetler konusunda da ümmeti için en güzel örnektir. O, kulluk bilincinin kalplerde her an taze tutulması gerektiğini vurgulamıştır. İbadetler, sadece Allah'a (c.c.) kul olmanın lezzetini hissetmede vazgeçilmez bir araçtır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ibadetlerin devamlılığı konusuna çokça vurgu yapmıştır. Her konuda olduğu gibi ibadetlerde de orta yollu ve sürdürülebilir bir yol tutulmasını isteyen Allah Resulü (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Güç yetirebileceğiniz amelleri yapmaya gayret ediniz. Allah usanmaz da siz usanırsınız. Allah katında amellerin en sevimlisi az da olsa devamlı olanıdır."*[28]

Görsel 2. 12. Mescid-i Nebî'nin temsili çizimi.

Hz.Peygamber (s.a.v.), hiç şüphe yok ki insanlar arasında Allah'tan en çok korkan ve ibadetlere en fazla önem veren kişidir. Buna rağmen, ashabının iyi niyetle de olsa kendisinin örnekliğini aşacak şekilde ibadetlerde aşırı gitmesini hoş karşılamamıştır. Peygamberimizin (s.a.v.), ibadetlerde kendisinin örnek alınması ve aşırıya gidilmemesi konusuna aşağıdaki şu olay, güzel bir örnektir:

Ahiret için ne gibi ameller yapabileceklerini istişare etmek üzere, aralarında Hz. Ebu Bekir (r.a.), Hz. Ali (r.a.), Abdullah b. Mes'ûd (r.a.), Abdullah b. Amr b. Âs'ın da (r.a.) bulunduğu on sahabi, Osman b. Maz'ûn'un evinde toplandılar ve birtakım kararlar aldılar. İçlerinden Hz. Ali, Abdullah b. Amr b. Âs ve Osman b. Maz'ûn ise Hz. Peygamber'in (s.a.v.) nafile ibadetlerini öğrenmek ve her zaman olduğu gibi onu örnek almak amacıyla Resulullah'a gitmeye karar verdiler. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) evine ulaştılar. Efendimizi evinde bulamayınca, onun yalnızken nasıl ibadet ettiğini eşine sordular. Sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) ibadet hayatı kendilerine anlatılınca da bu ibadetleri kendileri için az gördüler ve "Peygamber'in yanında biz kimiz ki!.. Onun geçmiş ve gelecek bütün günahları

NOT EDELİM

Görsel 2. 13.

"Ey iman edenler, rükû edin, secde edin, Rabbinize kulluk edin ve hayır işleyin ki kurtuluşa eresiniz."

(Hac suresi, 77. ayet.)

27 Ahzâb suresi, 21. ayet.
28 Ebu Dâvûd, Tavattu', 27.

Görsel 2. 14. Mescid-i Nebî'nin bugünkü halinden bir görünüş.

bağışlanmıştır." dediler. Halbuki Efendimizin (s.a.v.) ibadeti öyle azımsanacak gibi de değildi. Nitekim Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bazı geceler sırf Rabbine şükreden bir kul olabilmek için gözünden yaşlar boşanıp mübarek ayakları şişinceye kadar, gece boyunca namaz kıldığı zamanlar vardı. Fakat yine de kendilerinin daha fazla ibadet etmeleri gerektiğini düşündüler. Onlardan birisi, "Ben, yaşadığım müddetçe geceleri hep namaz kılacağım." dedi. Diğeri, "Ömrüm boyunca hep oruç tutacağım, asla oruçsuz günüm olmayacak." dedi. Üçüncüsü de, "Kadınlardan uzak kalacağım ve hiç evlenmeyeceğim." dedi. Hakikaten de Osman b. Maz'ûn bu gerekçeyle gündüzleri oruç, geceleri de namaz ile geçirmeye başlamıştı. Bu sebepten eşi Havle'yi de ihmal etmişti. Bu durum Hz. Peygamber'e (s.a.v.) bildirilince Osman'ı çağırmış ve *"Yoksa benim sünnetimden (hayat tarzımdan) yüz mü çevirdin?.."*[29] demişti. Daha sonra Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kendilerini bu şekilde dünyadan soyutlamayı düşünen sahabilerin yanına gelerek onlara: *"Şöyle şöyle diyenler sizler misiniz? Allah'a yemin ederim ki, Allah'tan en çok korkanınız ve O'na karşı gelmekten en çok sakınanınız benim. Böyle olduğu halde ben bazen oruç tutuyor, bazen de tutmuyorum. (Gecenin bir kısmında) namaz kılıyor, (bir kısmında ise) uyuyorum ve kadınlarla da evleniyorum. Benim sünnetimden yüz çeviren benden değildir." buyurmuştu.*[30]

29 Ahmet b. Hanbel, Müsned, VI, 267.
30 Buhârî, Nikah, 1.

Kolaylık, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ibadetler konusunda ümmetine tavsiye ettiği prensiplerdendir. Bir hadisinde *"Kolaylaştırın, zorlaştırmayın. Müjdeleyin, nefret ettirmeyin..."*[31] buyurarak her konuda olduğu gibi ibadetlerde de insan gücünün üstünde çabalara girmenin uygun olmayacağının altını çizmiştir. Yüce Allah'ın şu ayeti kerimesi de aslının korunması şartıyla ibadetlerde zorlaştırmanın değil kolaylığın esas alındığını vurgulamaktadır: **"Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle yükümlü kılar..."**[32]

Namaz ibadetinin, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatında ayrı bir yeri vardı. Peygamber Efendimiz (s.a.v.), iki gözünün nuru olarak vasıflandırdığı namazı[33] kılarken Allah'ı (c.c.) görüyormuşçasına büyük bir huşu içinde bulunurdu. Kendisine ihsanın ne olduğu sorulduğunda *"Allah'ı görüyormuşçasına O'na kulluk etmendir. Sen O'nu göremesen de O seni görmektedir."*[34] cevabını veren Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ibadetlerinde bunun en güzel örneğini sergilemiştir.

DEĞERLENDİRELİM

"Kolaylaştırın, zorlaştırmayın. Müjdeleyin, nefret ettirmeyin..."

(Buhârî, Cihad, 164.)

"Ümmetimi veya insanları zora sokmaktan endişe etmeseydim, onlara her namaz vaktinde dişlerini misvakla temizlemelerini emrederdim."

(Buhârî, Cum'a, 8.)

Yukarıdaki hadisleri, Peygamberimizin ibadetlerde gözettiği kolaylık açısından değerlendiriniz.

Nafile namazlar ve gece namazları, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) önem verdiği diğer ibadetlerdendir. Tüm yıl teheccüt ve nafile namazlarla gecelerini ihya eden Allah Resulü (s.a.v.), Ramazan'ın son on gününü de itikâfla geçirmiştir. Namazların ardından Rabbine dua etmiş, tövbe ve istiğfarda bulunmuştur.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) oruç ibadeti ile ilgili uygulamaları da bizlere örnektir. O, iftar vakti geldiğinde oruç açmak için acele edilmesini, sahura kalkılarak yemek yenmesini tavsiye etmiştir. *"Sahura kalkın! Çünkü sahurda bereket vardır."*[35] buyurarak bu konuyu vurgulamıştır.

Farz olan Ramazan orucunun dışında Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) nafile oruçlar da tutmuştur. Pazartesi ve perşembe günlerinde, Muharrem ayının 9-10 veya 10-11. günlerinde oruç tutan ve bunu tavsiye eden Peygamberimiz, Şevval ayında da altı gün oruç tutmuş, bu orucu tutan kişinin tüm yılı oruçlu geçirmiş gibi sevap kazanacağını müjdelemiştir.[36]

Peygamberimiz (s.a.v.) infak konusunda da ümmetine örnek olmuştur. **"Allah yolunda sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça iyiliğe asla eremezsiniz..."**[37] ayetinin nasıl hayata geçirileceğinin en güzel örneklerini sergileyen Allah Resulü (s.a.v.) ihtiyaç fazlası hiçbir malı elinde tutmamış, ihtiyaç sahiplerine ulaştırmıştır. Farz olan zekâtların yanında, varlıkta veya darlıkta ihtiyaç sahiplerine yardım etmeyi öğütlemiştir.

31 Buhârî, Cihad, 164.
32 Bakara suresi, 286. ayet.
33 Nesâî, İşratu'n-nisâ', 1.
34 Müslim, İman, 1.
35 bk. Buhârî, Savm, 20.
36 bk. Tirmîzî, Savm, 53.
37 Âl-i İmrân suresi, 92. ayet.

2. NAMAZ KILMANIN ÖNEMİ

"Namaz dinin direğidir. (Beyhakî, Şuabü'l-iman, C 3, s. 39.)" hadisi ile sizce anlatılmak istenen nedir?

Yüce Allah bizleri amaçsız ve hedefsiz olarak yaratmamıştır. İnsanların yaratılış amacı, kendisini yaratan Allah'a (c.c.) iman ve ibadet etmektir. Kur'an-ı Kerim'de **"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."**[38] buyrularak yaratılış amacımız açık bir şekilde vurgulanmıştır.

Yüce Rabbimizin emrettiği ibadetlerin en önemlisi ve kulluğun en önemli göstergelerinden biri hiç şüphesiz ki namazdır. İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Adem'den (a.s.) son peygamber olan Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar tüm peygamberlere namaz ibadeti emredilmiştir. [39]

Rabbimiz, kendisine hakkıyla inanan ve kurtuluşa eren kullarının özelliklerinden bahsederken namazı en başta zikretmiştir. Mü'minun suresinin ikinci ayetinde **"Onlar ki, namazlarında derin saygı içindedirler."** buyrularak hem namazın kurtuluşa vesile olduğu hem de Allah'a (c.c.) karşı derin saygının ifadesi olduğu belirtilmiştir.

YORUMLAYALIM

"(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayasızlıktan ve kötülükten alıkor. Allah'ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah yaptıklarınızı biliyor."

(Ankebût suresi, 45. ayet.)

Yukarıdaki ayeti, namazın Müslüman'ın hayatındaki yeri ve önemi açısından yorumlayınız.

Namaz ibadeti, Müslüman'ın hayatının merkezinde yer alır. Günde beş vakit namaz ibadetiyle kendisine her türlü nimeti veren Rabbine bağlanır ve kötülüklerden arınır. Böylece hem daha iyi bir kul hem de çevresine faydalı bir birey haline gelir.

İnsanın Rabbiyle olan bağını sürekli tutan namaz, İslam'ın beş şartından biridir. Ergenlik çağına girmiş ve akıl sahibi olan her Müslüman günde beş vakit namaz kılmalıdır. Namaz, Allah'ın (c.c.) verdiklerine karşı bir teşekkür, O'nun büyüklüğüne ve insanın acizliğine dair bir itiraf, karşılığı ahirette alınacak bir fedakarlıktır. Kur'an-ı Kerim'de bu konuyla ilgili şöyle buyrulur: **"Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin. Kendiniz için her ne iyilik işlemiş olursanız, Allah katında onu bulursunuz. Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızı görür."**[40]

BİLGİ NOTU

Namaz;

Müslüman olan,

Ergenlik çağına gelmiş olan,

Akıl sağlığı yerinde olan

herkese farzdır.

38 Zâriyât suresi, 56. ayet.

39 bk. Bakara suresi, 83 ayet; Mâide suresi, 12. ayet; Yûnûs suresi, 87. ayet; Hûd suresi, 87. ayet; İbrâhîm suresi, 37,40. ayetler; Meryem suresi, 31. ayet; Tâhâ suresi, 14,132. ayetler; Enbiyâ suresi, 73. ayet.

40 Bakara suresi, 110. ayet.

TARTIŞALIM

"İbn Abbas (r.a.) şöyle dedi: Abdu'l-Kays heyeti Hz.Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber:

- 'Heyet kimlerdir, (yahud bu topluluk kimlerdir)?' diye sordu.

- 'Biz Rabia kabilelerindeniz.' dediler.

- Hz. Peygamber 'Hoş geldiniz. Allah sizi utandırmasın, pişman etmesin.' buyurdu. Onlar:

- 'Bizler sana uzak bir yerden geliyoruz. Seninle bizim aramızda Mudarr kâfirlerinden şu cemaat vardır. Biz sana yalnız haram ayda gelebiliriz. O hâlde bize bir şey emret de geride kalanlarımıza haber verelim; o sebeble de cennete girelim' dediler.

Resulullah onlara dört şey emretti, dört şeyden de nehyetti. Resulullah onlara yalnız aziz ve celil olan Allah'a iman etmeyi emrettikten sonra:

- 'Yalnız Allah'a iman etmek ne demektir bilir misiniz?' diye sordu.

- 'Allah ve Resulü en iyi bilendir' dediler. Resulullah:

- 'Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Resulullah olduğuna şehadet etmek, namazı kılmak, zekâtı eda etmek, ramazan orucunu tutmak ve ganimetin beşte birini vermenizdir' buyurdu... Sonra Resulullah:

- 'Bu emrimi ezberleyin ve onu arkanızda kalanlara haber veriniz.' buyurdu."

(Buhârî, İlim, 25.)

Yukarıdaki hadise göre, Allah'a (c.c.) iman etmekle ibadetler arasında nasıl bir ilişki vardır? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Namaz, Müslümanlar'ın dünyevi meşguliyetlerine ara vererek Allah'a (c.c.) yönelmelerine ve psikolojik olarak rahatlamasına da vesile olur. Peygamberimiz (s.a.v.) sıkıntılı bir işle karşılaşınca namaz kılardı.[41] Nitekim bir defasında Hz. Bilal'e (r.a.) *"Kalk namaza (çağır da) bizi namazla rahatlat!"*[42] buyurmuştur.

Namazın Şartları:	Namazın Rükünleri:
1-Hadesten Taharet	1-İftitah Tekbiri
2-Necâsetten Taharet	2-Kıyam
3-Setr-i Avret	3-Kıraat
4-İstikbâl-i Kıble	4-Rükû
5-Vakit	5-Sücûd
6-Niyet	6-Kâde-i Âhire

41 bk. Ebu Davud, Tatavvu', 22.
42 Ebu Davud, Edeb, 78.

Kur'an-ı Kerim'de namaz kelimesinin karşılığı olarak "salât" ifadesi kullanılmıştır. Salât kelimesi, dua etmek ve yüceltmek anlamlarına gelir. Zira insan namaz kılarken dua ve Rabbini yüceltme halindedir. Namazı bu bilinçle kılan Müslümanlar hem Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanırlar hem de Allah'a (c.c.) yakınlaşırlar. Çünkü Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) "*Kulun Rabbine en yakın olduğu (an) secde halidir...*"[43] buyurarak namazın Müslüman için önemini vurgulamıştır.

HATIRLAYALIM

Namazın dışındaki farzlara "namazın şartları", namazın içindeki farzlara ise "namazın rükünleri" denir.

BİLGİ NOTU

Şafi mezhebine göre namazın rükûnları şunlardır:

- *Niyet etmek*
- *İftitah tekbiri almak*
- *Farz namazda ayakta durmak*
- *Fatiha'yı okumak*
- *Rükû yapmak*
- *İki kez secde etmek*
- *Secdeler arasında oturmak*
- *Son oturuşta dua okuyacak kadar beklemek*
- *Son oturuştan sonra Hz. Peygamber'e (s.a.v.) salavat getirmek*
- *Selam vermek*
- *Tertibe uymak*

3. NAMAZLARIN KILINIŞI

3.1. Beş Vakit Namaz

Yüce Allah (c.c.) namaz ibadetini kulluğun ve kendisiyle iletişim kurmanın en önemli yolu olarak işaret etmiştir. Bakara suresi 153. ayette **"Ey iman edenler! Sabrederek ve namaz kılarak Allah'tan yardım dileyin. Şüphe yok ki Allah sabredenlerle beraberdir."** buyrularak Allah'tan (c.c.) yardım istemenin en doğru yolunun sabırlı olmak ve namaz kılmak olduğu bildirilmiştir.

Farz namazlar günde beş vakit olarak kılınır. Kur'an-ı Kerim'de **"... namaz, mü'minlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır."**[44] buyrularak bu vakitlere işaret edilmiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de namazın hangi vakitlerde ve nasıl kılınacağını bizlere göstermiştir.

Beş vakit namaz ve rekât sayıları şöyledir:

Namazlar	İlk Sünnet	Farz	Son Sünnet	Vitir
Sabah Namazı	2	2	-	-
Öğle Namazı	4	4	2	-
İkindi Namazı	4	4	-	-
Akşam Namazı	-	3	2	-
Yatsı Namazı	4	4	2	-
Vitir Namazı	-	-	-	3

43 Müslim, Salât, 215.

44 Nisâ suresi, 103. ayet.

TARTIŞALIM

1. Kur'an-ı Kerim mü'minlerden namaz kılmalarını istemiş fakat onun nasıl, ne vakit ve kaç rekât kılınacağını açıklamamıştır.
2. Peygamberimiz (s.a.v.) "Ben nasıl namaz kılıyorsam siz de öyle kılın." (Buhârî, Ezan, 18.) buyurmuştur.

Yukarıdaki iki bilgiden yola çıkarak, namazı doğru kılma konusunda Peygamberimizin (s.a.v.) önemini arkadaşlarınızla tartışınız.

İki rekâtlık bir namazın kılınışı şöyledir:

Kıbleye dönülerek niyet edilir.
Niyetten sonra erkekler ellerini kulak hizasına, kadınlar omuz hizasına kaldırır ve **"Allahu ekber"** diyerek namaza başlanır.

Erkekler sağ elle, sol bileği göbek altında kavrarlar. Kadınlar ise sağ eli sol elin üzerine koyarak göğüs üstünde tutarlar. Önce **Sübhâneke**, ardından **eûzü besmele** çekerek **Fatiha** ve kısa bir sure veya birkaç ayet okurlar.

Görsel 2. 15. a. b. c. d.

Kıyam ve kıraat bittikten sonra Allahu ekber denilerek rükû yapılır. Erkekler rükûda sırtları yere paralel olacak şekilde eğilirler. Kadınlar rükû yaparken erkekler kadar eğilmezler. Rükûda üç kez **sübhâne rabbiye'l-azîm** denir.

(*Sübhâne rabbiye'l-azîm:* Büyük Rabbim her türlü eksiklikten uzaktır.)

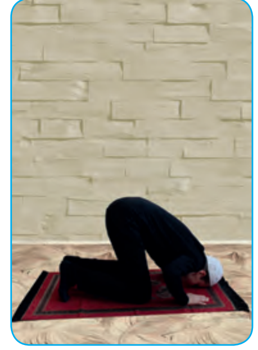
Rükûdan sonra **Semiallâhu limen hamideh** denilerek kalkılır. Ardından Rabbenâ leke'l hamd denir.
(*Semiallâhu limen hamideh:* Allah kendisine şükredenleri duyar.)
(*Rabbenâ leke'l-hamd:* Rabbimiz hamd senin içindir.)

Görsel 2. 16. a. b.

Allahu ekber denilerek secde yapılır. Erkekler secde yaparken dirseklerini yere koymazlar. Ancak kadınlar secde yaparken dirseklerini yere koyarlar. Secdede üç kez **sübhâne rabbiye'l a'lâ** denir. Allahu ekber denerek oturulur ve tekrar Allahu ekber denerek ikinci secde yapılır.
(*Sübhâne rabbiye'l-a'lâ:* Yüce Rabbim her türlü eksiklikten uzaktır.)

Secdenin ardından birinci rekât biter ve Allahu ekber denerek ikinci rekât için ayağa kalkılır. Aynı şekilde bir rekât daha kılınır. İkinci rekâtın secdelerinden sonra ise ayağa kalkılmaz, oturulur.

Görsel 2. 17. a. b.

Son oturuşta sırasıyla **ettehiyyâtü, salli-bârik** ve **Rabbenâ** duaları okunur.

Görsel 2. 18. a. b.

Baş önce sağa, sonra sola çevrilerek **esselâmü aleyküm ve rahmetullâh** denir ve selam verilerek namazdan çıkılır.

(*Esselâmu aleyküm ve rahmetullah:* Allah'ın selamı ve rahmeti üzerinize olsun.)

Görsel 2. 19. a. b.

DİKKAT EDELİM

1. Eğer namaz üç veya dört rekât ise;
   - İlk oturuşta sadece Tahiyyât okunur ve Allahu Ekber diyerek üçüncü veya dördüncü rekâta kalkılır.
   - Farz namaz ise, üçüncü ve dördüncü rekâtlarda Fatiha'dan sonra sure okunmadan hemen rükû yapılır.
2. İkindi ve yatsı namazlarının ilk sünneti ise;
   - İlk oturuşta Tahiyyattan sonra Salli-Bârik duaları okunarak üçüncü rekâta kalkılır ve Sübhâneke okunarak Fatiha'ya başlanır.
3. Tüm son oturuşlarda Tahiyyat'tan sonra Salli-Bârik ve Rabbenâ duaları okunur ve sonra selam verilir.

Günlük namazların kılınışlarını aşağıdaki tablolardan inceleyelim

SABAH NAMAZI

SÜNNETİ

1. REKÂT	2. REKÂT
Niyet *Tekbir*	
Sübhâneke	
Eûzü Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure
Rükû *Secde*	*Rükû* *Secde*
	Tahiyyat
	Salli-Bârik Rabbenâ
	Selam

FARZI

1. REKÂT	2. REKÂT
Kâmet (Erkekler) *Niyet* *Tekbir*	
Sübhâneke	
Eûzü Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure
Rükû *Secde*	*Rükû* *Secde*
	Tahiyyat
	Salli-Bârik Rabbenâ
	Selam

ÖĞLE NAMAZI

İLK SÜNNETİ

1. REKÂT	2. REKÂT	3. REKÂT	4. REKÂT
Niyet *Tekbir*			
Sübhâneke			
Eûzü Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure
Rükû *Secde*	*Rükû* *Secde*	*Rükû* *Secde*	*Rükû* *Secde*
	Tahiyyat		Tahiyyat
			Salli-Bârik Rabbenâ
			Selam

FARZI

1. REKÂT	2. REKÂT	3. REKÂT	4. REKÂT
Kâmet (Erkekler) *Niyet* *Tekbir*			
Sübhâneke			
Eûzü Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha	Besmele Fâtiha
Rükû *Secde*	*Rükû* *Secde*	*Rükû* *Secde*	*Rükû* *Secde*
	Tahiyyat		Tahiyyat
			Salli-Bârik Rabbenâ
			Selam

SON SÜNNETİ

1. REKÂT	2. REKÂT
Niyet *Tekbir*	
Sübhâneke	
Eûzü Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure
Rükû *Secde*	*Rükû* *Secde*
	Tahiyyat
	Salli-Bârik Rabbenâ
	Selam

İKİNDİ NAMAZI

SÜNNETİ			
1. REKÂT	**2. REKÂT**	**3. REKÂT**	**4. REKÂT**
Niyet *Tekbir*			
Sübhâneke		Sübhâneke	
Eûzü Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Eûzü Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure
Rükû *Secde*	*Rükû* *Secde*	*Rükû* *Secde*	*Rükû* *Secde*
	Tahiyyat		Tahiyyat
	Salli-Bârik		Salli-Bârik Rabbenâ
			Selam

FARZI			
1. REKÂT	**2. REKÂT**	**3. REKÂT**	**4. REKÂT**
Kâmet (Erkekler) *Niyet* *Tekbir*			
Sübhâneke			
Eûzü Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha	Besmele Fâtiha
Rükû *Secde*	*Rükû* *Secde*	*Rükû* *Secde*	*Rükû* *Secde*
	Tahiyyat		Tahiyyat
			Salli-Bârik Rabbenâ
			Selam

AKŞAM NAMAZI

FARZI		
1. REKÂT	**2. REKÂT**	**3. REKÂT**
Kâmet (Erkekler) *Niyet* *Tekbir*		
Sübhâneke		
Eûzü Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha
Rükû *Secde*	*Rükû* *Secde*	*Rükû* *Secde*
	Tahiyyat	Tahiyyat
		Salli-Bârik Rabbenâ
		Selam

SÜNNETİ	
1. REKÂT	**2. REKÂT**
Niyet *Tekbir*	
Sübhâneke	
Eûzü Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure
Rükû *Secde*	*Rükû* *Secde*
	Tahiyyat
	Salli-Bârik Rabbenâ
	Selam

YATSI NAMAZI

İLK SÜNNETİ			
1. REKÂT	**2. REKÂT**	**3. REKÂT**	**4. REKÂT**
Niyet *Tekbir*			
Sübhâneke		Sübhâneke	
Eûzü Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Eûzü Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure
Rükû *Secde*	*Rükû* *Secde*	*Rükû* *Secde*	*Rükû* *Secde*
	Tahiyyat		Tahiyyat
	Salli-Bârik		Salli-Bârik Rabbenâ
			Selam

FARZI			
1. REKÂT	**2. REKÂT**	**3. REKÂT**	**4. REKÂT**
Kâmet (Erkekler) *Niyet* *Tekbir*			
Sübhâneke			
Eûzü Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha	Besmele Fâtiha
Rükû *Secde*	*Rükû* *Secde*	*Rükû* *Secde*	*Rükû* *Secde*
	Tahiyyat		Tahiyyat
			Salli-Bârik Rabbenâ
			Selam

SON SÜNNETİ	
1. REKÂT	**2. REKÂT**
Niyet *Tekbir*	
Sübhâneke	
Eûzü Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure
Rükû *Secde*	*Rükû* *Secde*
	Tahiyyat
	Salli-Bârik Rabbenâ
	Selam

VİTİR NAMAZI

1. REKÂT	2. REKÂT	3. REKÂT
Niyet *Tekbir*		
Sübhâneke		
Eûzü Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure	Besmele Fâtiha Zamm-ı sure
		Tekbir ve Kunut Duaları
Rükû *Secde*	*Rükû* *Secde*	*Rükû* *Secde*
	Tahiyyat	Tahiyyat
		Salli-Bârik Rabbenâ
		Selam

Namazın vaciplerinden bazıları:

- Fâtiha suresini okumak,
- Farzların ilk iki rekâtında, sünnetlerin her rekâtında Fâtiha suresinden sonra en az üç ayet ya da en kısa üç ayet kadar uzunlukta bir ayet okumak,
- Üç ve dört rekâtlı namazların ikinci rekâtında oturmak,
- Her iki oturuşta da "Tahiyyat" duasını okumak,
- Namazlarda yanılma durumlarında sehiv secdesi yapmak.

Namazın sünnetlerinden bazıları:

- Kıyamda elleri bağlamak,
- "Sübhâneke" duasını okumak,
- Fâtiha'dan önce besmele çekmek,
- Beş vakit namaz ve cuma namazı için ezan okumak ve kamet getirmek,
- Rükûda ve secdede okunan duaları en az üçer kere söylemek,
- Bütün namazların son oturuşunda, ikindi ve yatsı namazlarının dört rekâtlık sünnetleriyle nafile namazların her oturuşunda Tahiyyat'tan sonra Salli ve Barik dualarını okumak, bundan sonra da "Rabbena" veya benzeri bir duayı okumak.

3.2. Cemaatle Namaz

Sizce namazları cemaatle kılmanın, tek başına kılmaktan üstün olan yönleri nelerdir?

Yüce dinimiz tüm Müslümanları kardeş ilan etmiş ve toplumsal dayanışmaya, yardımlaşmaya, birlik ve beraberliğe büyük önem vermiştir. Bu nedenle günlük namazların, Cuma ve bayram namazlarının cemaatle kılınması; Müslümanların birbirleriyle görüşüp kaynaşmasına büyük katkı sağlar.

BİLGİ NOTU

En az 90 km. uzağa, 15 günden az kalmak niyetiyle yolculuğa çıkan bir Müslüman dinen seferî sayılır. Seferî olduğu süre içinde dört rekâtlık farz namazlarını iki rekât kılar.

Hz. Muhammed (s.a.v.), namazı cemaatle kılmanın önemini şu hadisle vurgulamıştır: *"Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi kat daha faziletlidir."*[45] Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hayatı boyunca arkasında toplanan cemaate namaz kıldırmış, imamlık yapamayacak kadar hasta olduğu zamanda bile cemaate katılarak Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) arkasında namaz kılmıştır.

Cemaatle namaz kılarken imamın arkasındaki her bir sıraya saf denir. Saf tutarken ayakların aynı hizada olmasına, omuzların birbirine değmesine, safların sık ve düzgün olmasına dikkat edilmelidir. Safların en faziletlisi en ön saftır. Bu fazilet, arka saflara doğru azalır. Ancak imamın arkasında imam olmaya uygun kişilerin bulunması gerkir.[46]

45 Buhârî, Ezan, 30.
46 bk. Müslim, Salât, 122-123.

Görsel 2. 20. Cemaatle namaz kılmak toplumsal birlik ve beraberliği geliştirir.

Cemaatle namaz kılacak olan kişi, öncelikle Rabbinin huzuruna çıktığını hatırlayarak temiz ve güzel elbiseler giymelidir. Başkalarını rahatsız edecek kokulardan temizlenmelidir. Soğan ve sarımsak gibi kötü kokular üzerindeyken cemaatle namaza katılmamalı, güzel kokular sürmelidir.

Bizler de namazlarımızı cemaatle kılmaya gayret etmeli, cemaatle kılınan namazların tek başına kılınan namazlardan Allah (c.c.) katında çok daha değerli olduğunu aklımızdan çıkarmamalıyız. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) şu hadisini hatırlamalı, Rabbimize (c.c.) yakınlaşmanın en güzel yolu olan cemaatle namaz kılmayı ihmal etmemeliyiz: *"Bir kimse evinde güzelce temizlenir, sonra Allah'ın farzlarından bir farzı yerine getirmek için Allah'ın evlerinden birine giderse, attığı adımlardan her biri bir günahı silip yok eder; diğer bir adımı da onu bir derece yükseltir."*[47]

YORUMLAYALIM

"İnsanlar ilk safın sevabını bilselerdi, ön safta durabilmek için kura çekmekten başka yol bulamazlardı. Namazı ilk vaktinde kılmanın sevabını bilselerdi, bunun için yarışırlardı. Yatsı namazı ile sabah namazının faziletini bilselerdi, emekleyerek de olsa bu namazları cemaatle kılmaya gelirlerdi."

(Buhârî, Ezan, 9,32; Müslim, Salât, 129.)

"Kim yatsı namazını cemaatle kılarsa, gece yarısına kadar namaz kılmış gibi sevap alır. Sabah namazını da cemaatle kılarsa, bütün geceyi namaz kılarak geçirmiş gibi sevap alır."

(Buhârî, Ezan, 34; Müslim, Mesâcid, 260.)

Yukarıdaki hadisleri, cemaatle namazın önemi açısından yorumlayınız.

47 Müslim, Mesâcid, 282.

3.3. Cuma Namazı

Cuma gününü bir Müslüman için diğer günlerden önemli kılan hususlar sizce nelerdir?

Cuma günü öğle vaktinde kılınan Cuma namazı erkeklere farz olan bir namazdır. Yüce Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de Cuma namazı ile ilgili olarak Müslümanlar'a şöyle seslenmektedir: **"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır."**[48]

Cuma namazı cemaatle ve camide kılınır. Tek başına veya cemaatle de olsa evde kılınamaz. Cuma namazı o günün öğle namazının yerine kılındığı için Cuma namazını kılanlar o gün ayrıca öğle namazı kılmazlar.

Cuma namazının farzı iki rekâttır. Farzın öncesinde ve sonrasındaki dörder rekâtlık sünnet namazlarla birlikte toplam on rekât olarak kılınır. Öğle ezanının okunmasından sonra herkes tek başına dört rekâtlık ilk sünneti kılar. Sonra müezzin euzubesmeleye başladığında imam minber adı verilen yüksekçe yere çıkmaya başlar ve iç ezan bittikten sonra farz olan hutbeyi okur. Hutbe bitince müezzin kamet getirir ve cemaatle iki rekâtlık farz namazı kılınır. Farz bitince herkes tek başına dört rekâtlık son sünneti kılar.

Cuma namazı, haftada bir kez de olsa Müslümanları bir araya getirmesi, bu vesileyle görüşmelerine ve aynı safta durarak birlik-beraberlik duygusu hissetmelerine vesile olması bakımından çok önemli bir ibadettir. Böylece Müslümanların ümmet bilinci gelişir, Müslümanların vaaz ve hutbeyi dinleyerek bilinçlenmelerini sağlar.

Görsel 2. 21. Cuma namazı cemaatle kılınan namazlardandır.

48 Cuma suresi, 9. ayet.

Görsel 2. 22. Cuma namazı, Müslümanları bir araya getiren önemli bir ibadettir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), cuma günü temizlenerek namaz için camiye erken giden ve sessizce hutbeyi dinleyen kişinin o cuma ile sonraki cuma arasındaki günahlarının bağışlanacağını haber vermiştir.[49] O, Cuma namazı için şöyle buyurmuştur: *"Cuma günü olduğu zaman melekler mescidin kapısında durur, gelenleri öncelik sırasına göre yazarlar. En erken gelen (Allah için) bir deve bağışlayan kimse gibidir. Ondan sonraki bir sığır bağışlayan gibidir; sonraki bir koç, daha sonraki bir tavuk, en son gelen ise bir yumurta bağışlayan gibidir. İmam hutbeye çıkınca melekler (sevapları yazmayı bırakarak) sahifelerini dürüp zikri (hutbeyi) dinlemeye başlarlar."*[50]

3.4. Bayram Namazı

Sizce bayramlara namazla başlamanın hikmetleri neler olabilir?

Bayram namazı erkeklere vacip olan iki rekâtlık bir namazdır. Ramazan ve Kurban bayramlarının birinci günü güneş doğup kerahet vakti çıkınca cemaatle kılınır.

Namaz kılındıktan sonra hep bir ağızdan okunan tekbirlerle imam hutbeye çıkar. Hutbede, bayramların kardeşlik, birlik, beraberlik ve dayanışma günü olduğu anlatılır. Akrabaların, komşu ve dostların ziyaret edilmesi, kimsesizlerin sevindirilmesi tavsiye edilir. Hutbenin ardından yapılan dualarla bayramlaşma başlar. İnsanlar birbiriyle bayramlaşır, tokalaşır ve kucaklaşır. Küçükler büyüklerin ellerinden öperken büyükler de küçüklere sevgilerini gösterir.

Bayram Namazının Kılınışı

01 Önce bayram namazını kılmaya niyet edilir. İmama uyarak tekbir alınır.

02 Sübhaneke okunduktan sonra imamla birlikte eller kulak hizasına kaldırılarak üç defa tekbir alınır. İlk ikisinde eller kulak hizasına kaldırılarak yana bırakılır, üçüncüde bağlanarak Fatiha ve sure okunur.

03 Rükû ve secdeler yapılarak ikinci rekâta kalkılır.

04 İkinci rekâtta imam tarafından Fatiha ve sure okunduktan sonra rükûa gidilmeyerek yine üç defa tekbir alınır. Her tekbirde eller kulak hizasına kaldırılır ve yana bırakılır. Dördüncü tekbir ile rükûa varılır ve diğer namazlar gibi tamamlanır.

49 Müslim, Cum'a, 26.
50 Buhârî, Cum'a, 31.

HATIRLAYALIM

Kurban bayramında getirilen teşrik tekbirleri şöyledir:
Allâhu ekber Allâhu ekber
Lâ ilâhe illallâhuvallâhu ekber
Allâhu ekber ve lillâhil hamd

Görsel 2. 23. Bayram namazı cemaatle kılınır.

3.5. Cenaze Namazı

Sizce cenaze namazının toplumsal dayanışma açısından önemi nedir?

Cenaze namazı, vefat etmiş bir mü'mine karşı son bir görev olarak kılınır. Dua niteliğinde olan bu namaz farz-ı kifayedir. Eğer cenaze namazını kimse kılmazsa o bölgedeki herkes Allah (c.c.) katında sorumludur. Aslında bir çeşit dua olan cenaze namazı ayakta kılınır. Rükû ve secdesi yoktur. Ölen kişi yıkanmış ve kefenlenmiş bir halde, cemaatin önünde musalla denilen yüksekçe bir yere konulur. Cenaatten, ölen kişiye haklarını helal etmeleri istenir. İmam önde, cemaat de imamın arkasında ayakta saf oluşturur.

HATIRLAYALIM

Farz-ı Kifâye, bir grup Müslüman'ın yapması ile diğerlerinin üzerinden sorumluluğu kalkan farzlardır.

Cenaze namazının kılınışı şöyledir:

1. Cenazeye karşı ve kıbleye yönelerek saf tutulur, niyet edilir. Bu niyette ölünün kadın veya erkek, kız çocuğu veya erkek çocuğu olduğu belirtilir.
2. Niyetten sonra eller kulaklara kadar kaldırılıp tekbir getirilir ve eller bağlanır. İmam ve cemaat içinden **Sübhâneke** duasını **"vecelle senâuk"** ifadesini ekleyerek okur.
3. İmam ellerini kaldırmadan ikinci tekbiri alır, cemaat de beraber tekbir alır. İmam ve cemaat bu sefer **Allâhümme Salli** ve **Allâhümme Bârik** dualarını okur.
4. İmam ellerini kaldırmadan üçüncü tekbiri alır, cemaat de beraber tekbir alır. Herkes içinden cenaze duasını okur. Cenaze duasını bilmeyenler **Rabbenâ** dualarını veya bildikleri başka bir duayı okuyabilirler.
5. İmam ellerini kaldırmadan dördüncü kez tekbir alır. Cemaat de beraber tekbir alır. Önce sağa sonra sola selam verilir.

Namazdan sonra ölü için toplu halde dua edilir. Daha sonra cenaze defnedilmek üzere mezarlığa götürülür.

3.6. Kaza Namazları

Bir borcu ödeyemediğinizde "Nasıl olsa zamanında ödeyemedim." mi dersiniz yoksa "Zamanında ödeyemedim ama en kısa zamanda ödemeliyim." mi dersiniz? Niçin?

NOT EDELİM

"Biriniz uyuyakalır veya unutur da bir namazı vaktinde kılamaz ise, hatırladığı vakit o namazı kılsın; o vakit, kaçırdığı namazın vaktidir."
(Buhârî, Mevâkıt, 37.)

Bir namazı vaktinde kılmaya edâ, vaktinden sonra kılmaya kazâ denir. Bir Müslüman namazı kasten terk etmez. Ancak uyuma ve unutma gibi elde olmayan nedenlerle namazı kaçırmış olması durumunda kazâ edebilir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), uyuyakalma ve unutmayı mazeret olarak kabul etmiş ve bu durumlardan biriyle karşılaşan Müslüman'ın uyandığı veya hatırladığında namazını kılması gerektiğini söylemiştir.

Namazı mazeretsiz olarak kazaya bırakmak büyük bir günahtır. Ancak bu günahı işleyen bir Müslüman da tövbe ve istiğfar ederek geçmiş namazlarını kazâ edebilir. Zira namaz, kulun Allah'a (c.c.) karşı bir borcudur ve gecikmeli de olsa bu borcun ödenmesi gerekir.

Vaktinde kılınamamış olan vakit namazların kazası farz, vitr namazının kazası ise vaciptir. Sünnet namazlar kaza edilmez. Ancak sabah namazını vaktinde kılamamış olan bir kimse, öğle namazına yaklaşık 45 dakika kalana kadar sabah namazının farzı ile birlikte sünnetini de kaza niyetiyle kılabilir. Herhangi bir sebeple yarım bırakılmış olan sünnet namazın tamamlanması ise vaciptir.

3.7. Nafile Namazlar

Günlük namazlar dışında çevrenizde kılındığını bildiğiniz başka hangi namazlar vardır?

Farz ve vacip olan ibadetler yerine getirildikten sonra, bunların dışında fazladan sevap kazanma niyetiyle yapılan ilave ibadetlere **nafile ibadetler** denir. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) yapmış olduğu ve nafile ibadetler kapsamında olan sünnet namazları mümkün olduğunca kılmak, ona olan bağlılığın ve ihlasın bir göstergesi olduğundan son derece önemlidir.

ARAŞTIRALIM

Namaz kılmanın mekruh olduğu vakitler hangileridir? Araştırınız.

Peygamberimizin (s.a.v.) farz ve vacip namazlar dışında belirli vakitlere bağlı olarak kıldığı namazlara **"revâtib sünnetler"** denir. Revâtib sünnetler; müekked ve gayr-i müekked olarak iki kısımdır.

Müekked sünnetler, Allah Resulü'nün (s.a.v.) daima kıldığı, ender olarak terk ettiği sünnet namazlardır. Sabah, öğle, akşam ve Cuma namazının sünnetleri ile yatsının son sünneti müekked sünnettir.

Şafiî mezhebine göre müekked sünnetler; sabahın farzından önce iki, öğlenin farzından önce ve sonra ikişer, akşamın farzından sonra iki ve yatsının farzından sonra iki olmak üzere toplam 10 rekâttır. Cuma namazının farzından önce ve sonra kılınan ikişer rekât sünnet de müekked sünnettir.[51]

51 bk. TDV İlmihal, C 1, s. 309.

Gayr-i Müekked sünnet namazlar, sevgili Peygamberimizin (s.a.v.) bazen kıldığı, bazen kılmadığı sünnet namazlardır. İkindi namazının sünneti ve yatsı namazının ilk sünneti gayr-i müekked sünnettir.

Nafile namazların en kuvvetlisi sabah namazının sünnetidir. Bu namaz o kadar önemlidir ki iki rekât farzdan önce tavsiye edilen iki rekât sünneti bile, Allah Resulü (s.a.v.) tarafından *"dünyadan ve dünyadaki her şeyden daha hayırlı"*[52] olarak nitelenmiştir.

Görsel 2. 24. İbadetler gösterişten uzak olarak yapılmalıdır.

Mekruh vakitler dışında istenen vakitte nafile namaz kılınabilir. Nafile namazların evde kılınması, camide kılınmasından daha faziletlidir.

Ramazan ayı boyunca yatsı namazlarından sonra kılınan teravih namazı da müekked sünnettir. Her iki rekâtta selam verilerek on selam ile kılınır. Teravih namazı tamamlandıktan sonra vacip olan vitr namazı kılınır.

Revâtib sünnetler dışında belirli bir vakte bağlı olmadan kılınan sünnet namazlardan bazıları da şunlardır:

Teheccüt namazı: Gece kılınan nafile namazdır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) yatsıyı kıldıktan sonra uyur, gecenin son üçte birinde uyanıp bir müddet teheccüt namazı kılardı.[53] Allah (c.c.) tarafından Hz. Peygamber'e (s.a.v.) farz kılınan[54] bu namaz, diğer Müslümanlar için nafile hükmündedir.

Kuşluk namazı: Güneşin doğmasının üzerinden yaklaşık 45-50 dakika geçmesinden zeval vaktine kadar olan süre içinde kılınan nafile namazdır.

Evvâbîn namazı: Akşam namazından sonra kılınan altı rekâtlık nafile namazdır. Tek selamla kılınabileceği gibi üç selamla da kılınabilir.

Tahiyyetü'l-mescid: Peygamber Efendimiz (s.a.v.) *"Biriniz mescide girdiğinde oturmadan önce iki rekât namaz kılsın."*[55] buyurmuştur. Şâfiî mezhebine göre ne zaman mescide girilirse girilsin bu namazı kılmak müstehaptır. Hanefî mezhebine göre ise kerahet vakitlerinde tahiyyetu'l-mescid namazını kılmak mekruhtur.

Bunların dışında abdest ve gusülden sonra, yolculuğa çıkarken ve yolculuktan dönüldüğünde namaz kılmak, Allah'tan (c.c) bir şey istemek için hacet namazı kılmak; istihare, tövbe, tesbih ve yağmur namazları; güneş ve ay tutulması sırasında kılınan küsuf ve hüsûf namazları da nafile namazlardandır.

52 bk. Müslim, Müsâfirîn, 96.
53 Müslim, Salâtu'l-müsâfirîn, 26.
54 bk. İsrâ suresi, 79. ayet.
55 Müslim, Salâtu'l-müsâfirîn, 11.

NOT EDELİM

Şafiî mezhebinde;

- Niyet, abdestin farzlarındandır.
- Abdest alırken dört farzın ayette sayılan sıraya uygun yapılması farzdır.
- Erkek ve kadının tenlerinin birbirine değmesi abdesti bozar.
- Bir imama uyarak namaz kılanlar da içinden Fatiha ve sure okurlar.
- Fatiha suresinin başında besmele çekmek farzdır.
- Namazda rükünleri düzgün, yerli yerinde ve düzenli yapmak farzdır.
- Namazdan çıkmak için selam vermek farzdır.
- Cemaatle namaz kılmak farz-ı kifâyedir.
- Bir yerde Cuma namazı kılınabilmesi için cemaatin en az kırk kişi olması şarttır.
- Vitr ve bayram namazları müekked sünnettir.

(TDV İlmihal, C 1, s.197-306.)

Görsel 2. 25. Cemaatle namaz kılmak tek başına kılınan namazdan daha faziletlidir.

A Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1. İbadetlerin yapılış amacını yazınız.

....

....

2. İbadetlerin geçerli olma şartlarını açıklayınız.

....

....

3. İbadetlerin bireysel ve toplumsal faydalarını yazınız.

....

....

4. Hz. Peygamberin ibadet hayatından çıkarılabilecek ilkeleri örneklerle açıklayınız.

....

....

5. Namazın önemini ayet ve hadislerle açıklayınız.

....

....

6. Öğle namazının farzının kılınışını açıklayınız.

....

....

B Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. "Onlar, Allah'a ve ahiret gününe inanmadıkları halde mallarını ancak insanlara gösteriş olmak üzere sarf ederler." (*Nisâ suresi, 38. ayet.*)

"...Dikkat edin kalpler ancak Allah'ı anmakla huzura kavuşur." (***Ra'd suresi, 28. ayet.***)

"...Şüphesiz benim namazım da diğer ibadetlerim de hayatım da ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir." (***En'âm suresi, 162. ayet.***)

"...Allah, size herhangi bir güçlük çıkarmak istemez. Fakat O, sizi tertemiz yapmak ve üzerinizdeki nimetini tamamlamak ister ki şükredesiniz." (***Maide suresi, 6. ayet.***)

Yukarıdaki ayetlerden, ibadetlerle ilgili aşağıdaki ilkelerden hangisi çıkartılamaz?

A) Sadece Allah (c.c.) için yapılır.
B) Gösteriş için yapılmamalıdır.
C) Toplumsal faydaları da vardır.
D) Kolaylık ilkesi vardır.
E) Kalplere huzur verir.

2. "(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayasızlıktan ve kötülükten alıkor. Allah'ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah yaptıklarınızı biliyor." (*Ankebût suresi, 45.ayet.*)

Yukarıdaki ayetten, aşağıdakilerden hangisi çıkartılamaz?

A) Namaz insanın kötülük yapmasını engeller
B) Namazı cemaatle kılmalıyız
C) Allah (c.c.) yaptıklarımızı bilmektedir.
D) Namaz, Allah'ı (c.c.) anmaktır.
E) Namazı kurallarına uyarak kılmalıyız.

3. "Allah'a (c.c.) kulluk, yaratılış amacının farkında olan bir Müslüman için tüm hayatını şekillendiren bir bilinç halidir. Bu bilince sahip olan kişi Allah'ı (c.c.) tek bir ilah olarak kabul eder ve O'na gönülden boyun eğerek itaat eder. Şüphe duymadan iman eder ve imanı ibadetlerle ve salih amellerle süslemeye gayret eder. Tek gayesi, hayatını Allah'ın (c.c.) istediği doğrultuda sürdürebilmektir. Şu ayet, bu bilince erebilen örnek bir Müslüman'ı en güzel şekilde tarif etmektedir:"

Yukarıdaki paragrafı tamamlayan en uygun ayet, aşağıdakilerden hangisidir?

A) "Ey Muhammed! De ki: 'Şüphesiz benim namazım da diğer ibadetlerim de, yaşamam da, ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir.'" (*En'am suresi, 162. ayet.*)
B) "Bu hayvanların etleri de kanları da Allah'a ulaşmaz. Allah'a ulaşacak olan ancak sizin takvanızdır." (*Hacc suresi, 37. ayet*)
C) "Andolsun, eğer şükrederseniz elbette size nimetimi artırırım. Eğer nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir..." (*İbrahim suresi, 7. ayet.*)
D) "Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır." (*Cuma suresi, 9. ayet.*)
E) " Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." (*Zâriyât suresi, 56.ayet.*)

4. Namazın kılınışı ile ilgili aşağıda verilen cümlelerden hangisi **yanlıştır?**

A) Farz namazların üç ve dördüncü rekâtında sure okunmaz.
B) Vitr vâcib namazında üçüncü rekâtta Fatiha ile Kunut duaları arasında sure okunur.
C) İkindi namazının sünnetinde üçüncü rekâta kalkınca Sübhâneke okunur.
D) Cenaze namazı rükû ve secdesiz bir namazdır.
E) Yatsı namazının ilk sünnetinde ilk oturuşta Tahiyyat'tan sonra üçüncü rekâta kalkılır.

5. Cenaze namazında okunması gerekenler, aşağıdaki seçeneklerin hangisinde doğru olarak sıralanmıştır?

A) Sübhaneke, Salli-Bârik, Cenaze Duası

B) Salli-Bârik-Sübhaneke, Cenaze Duası

C) Cenaze Duası, Fatiha, Salli-Bârik

D) Fatiha, Salli-Bârik, Cenaze Duası

E) Fatiha, Cenaze Duası, Sübhaneke

6. "Vaktinde kılınamamış olan vakit namazların kazası farz, vitr namazının kazası ise vaciptir. Sünnet namazlar kaza edilmez. Ancak Hz. Peygamber'in (s.a.v.) uygulaması esas alınarak sabah namazının sünnetini vaktinde kılamamış olan bir kişi, öğle namazının vakti girene kadar sabah namazının sünnetini de kılabilir. Herhangi bir sebeple yarım bırakılmış olan sünnet namazın tamamlanması ise vaciptir."

Yukarıdaki paragraftan, aşağıdaki yargılardan hangisi çıkartılamaz?

A) Cenaze namazına yetişmek için öğle namazının son sünnetini yarım bırakan bir kişinin sonradan tamamlaması gerekir.

B) Sabah namazını vaktinde kılamamış olan biri, güneş doğduktan sonra sünnetini kılabilir.

C) Sünnet namazları kaza edilmez.

D) Günlük namazlar vaktinde kılınamamışsa kaza edilmesi gerekir.

E) Vaktinde kılınamayan vitr namazının kaza edilmesi farzdır.

7. Aşağıdaki namazların hangisi diğerlerinden farklıdır?

A) Kuşluk Namazı

B) Evvâbîn Namazı

C) Teheccüt Namazı

D) Cenaze Namazı

E) Teravih Namazı

D Aşağıdaki cümlelerden doğru olanlarının başına (D), yanlış olanlarının başına (Y) yazınız.

1. (   ) İbadetler sadece Allah (c.c.) rızası için yapılmalıdır.

2. (   ) İbadetlerin geçerli olması için şunlar gereklidir: Niyet, ihlas, sünnete uygunluk.

3. (   ) Namazları tek başına ya da cemaatle kılmak arasında bir fark yoktur.

4. (   ) Dua, insan ile yaratıcısı arasındaki bağı güçlendiren bir ibadettir.

5. (   ) Akşam ve yatsı namazları arasında kılınan nafile namaza teheccüt namazı denir.

Görsel 3. 1.

ORUÇ VE ZEKAT

3. ÜNİTE

Kavramlar : *İmsak, sahur, iftar, teravih, mukabele, itikaf, fidye, fitre, infak, sadaka, öşür.*

Ünitemize Hazırlanalım

1. İtikaf, infak ve sadaka kelimelerinin anlamlarını sözlükten bularak defterinize yazınız.

2. Oruç tutmanın insana ve topluma sağladığı faydaları büyüklerinizle konuşarak fikirlerini defterinize yazınız.

3. Toplumdaki gelir adaletsizliğine çareler düşünerek fikirlerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

4. Bakara suresi, 185; Bakara suresi, 277 ve Tevbe suresi, 60. ayetlerin meallerini bularak defterinize yazınız.

1. SABIR VE İRADE EĞİTİMİ: ORUÇ

Sabır ve iradenin, insan hayatındaki önemi nedir?

Oruç, "Tan yerinin ağarmasından güneşin batışına kadar ibadet niyetiyle yeme, içme gibi bedensel ihtiyaçlardan uzak durmak" demektir. Kur'an-ı Kerim'de "savm" kelimesi ile ifade edilen ve İslam'ın beş şartından biri olan oruç her yıl Ramazan ayında yerine getirilmesi gereken farz bir ibadettir. Hicretin ikinci yılı Şaban ayında farz kılınmıştır. Orucun farz ibadetlerden olduğu kitap, sünnet ve icmâ ile sabittir.

Oruç ibadetiyle ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmaktadır: **"Ey iman edenler! Allah'a (c.c.) karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı."**[1]

1.1. Kur'an Ayı: Ramazan

Sizce çevrenizdeki insanların Ramazan ayına büyük önem vermesinin sebebi nedir?

HATIRLAYALIM

İslam'ın 5 Şartı:
1- Kelime-i Şehadet
2- Namaz Kılmak
3- Zekât Vermek
4- **Oruç Tutmak**
5- Hacca Gitmek

Ramazan ayı, hicrî takvimin dokuzuncu ayıdır. Ramazan ayından önceki Recep ve Şaban ayları ile birlikte "Mübarek üç aylar" olarak anılırlar. Çünkü Recep ayı, Regaib ve Mirac gecelerini, Şaban ayı da Berat gecesini içinde barındırır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) üç aylara girerken şu şekilde dua ederek bu ayların önemini bizlere öğretmiştir: *"Allah'ım! Recep ve Şaban aylarını hakkımızda mübarek eyle, bizi Ramazan ayına ulaştır."*[2]

Ramazan ayı boyunca oruç tutmak İslam'ın beş şartından biridir. Müslümanlar bu aya büyük önem verirler. Çünkü Kur'an-ı Kerim bu ayda indirilmeye başlanmıştır. Bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesi bu aydadır.[3] Ayrıca bu ay oruç ayıdır. Tüm bu özellikleri nedeniyle Ramazan ayına "on bir ayın sultanı" da denir.

Kur'an-ı Kerim'de Ramazan ayı ile ilgili şöyle buyrulur: **"O sayılı günler, insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği Ramazan ayıdır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa onu oruçla geçirsin..."**[4]

Ramazan ayının oruç ayı olması nedeniyle o ayda çevremizde birçok değişiklik ve hazırlığa şahit oluruz. Ramazan ayı boyunca mukabeleler okunur, camiler aydınlatılır, yatsı namazından sonra teravih namazları kılınır, imkânlar ölçüsünde sadakalar verilmeye gayret edilir. Minarelerin arasına "mahya" denilen ışıklı yazılar asılır, sahur ve iftar vakitlerinde belediyeler tarafından top atılır, Ramazan çadırları kurulur. Tüm bu özel hazırlıklar, toplumumuzda Ramazan ayına verilen değeri gösterir.

1 Bakara suresi, 183. ayet.
2 Taberânî, el-Mu'cemu'l-evsat, IV, 189.
3 bk. Kadir suresi, 1-3. ayetler.
4 Bakara suresi, 185. ayet.

Görsel 3. 2. Ramazan ayı, birçok camide mahyalarla karşılanır.

1.2. Orucun Önemi

Çok sevdiğiniz biri için hangi fedakârlıkları yapabilirsiniz?

Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Peygamber'den (s.a.v.) önceki toplumlara da orucun farz kılındığına dikkat çekilmiş, oruç tutma emrine uymanın, Allah (c.c.) tarafından çizilen sınırlara uymak anlamına geleceği vurgulanmıştır.[5] Dolayısıyla Müslümanlar, oruçlarını, Yüce Allah'ın (c.c.) bir emri olarak ve sadece O'nun (c.c.) rızasını kazanmayı amaçlayarak tutarlar. Gün boyu Rablerinin emriyle yeme ve içme gibi bedensel ihtiyaçlardan uzak durarak dine olan bağlılıklarını ve samimiyetlerini göstermiş olurlar. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) "Din samimiyettir." buyurmuştur. "Kime karşı?" diye soran sahabîlere de "*Allah'a, kitabına, Resulüne, Müslümanlar'ın idarecilerine ve bütün Müslümanlar'a (karşı samimi olmaktır)*"[6] buyurmuştur.

BİLGİ NOTU

Hicrî Aylar:

1. Muharrem
2. Safer
3. Rebîu'l-Evvel
4. Rebîu'l-Âhir
5. Cemâziye'l-Evvel
6. Cemâziye'l-Âhir
7. Receb
8. Şaban
9. **Ramazan**
10. Şevval
11. Zilkâde
12. Zilhicce

Oruç ibadetinin, Allah'ın (c.c.) rızasını ve cenneti kazandırmasının yanında maddi ve manevi birçok faydası vardır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) birçok hadisinde orucu açıklarken bu ibadetin ahlakı güzelleştirmedeki etkisine vurgu yapmış; ihlasla tutulan Ramazan orucunun, günahların affına vesile olacağını haber vermiştir.[7] Öncelikle oruç iradeyi güçlendirir, tahammül ve sabır sınırlarını genişletir. Peygamberimizin (s.a.v.) *"Oruç sabrın yarısıdır."*[8] buyurması da bu yüzdendir. Böylece insan, Rabbinin kulunda görmek istediği güzel ahlaka daha da yakınlaşır.

5 bk. Bakara suresi, 183-187. ayetler.
6 Müslim, İman, 95.
7 bk. Buhârî, Savm, 2, 4, 8, 9.
8 İbn Mâce, Sıyâm, 44.

NOT EDELİM

"Her kim Ramazan orucunu tutar, sonra buna Şevval ayında altı gün daha eklerse bütün yıl oruç tutmuş gibi olur."

(Müslim, Sıyâm, 204.)

Oruç, Müslüman'ı kötülüklerden uzak tutar. Oruçlu bir kişi gün boyu ibadet halindedir. Bu hal üzere bulunduğu sürece günahlara bulaşmamak için gayret eder. Oruç ibadeti ile kazandığı sevapları, günah işleyerek kaybetmek istemez.

Oruç, sadece gün boyu yemek yememek olarak algılanmamalıdır. Zira oruç tutan bir kişi sabah ve akşam yemeklerini yemekte, yalnızca öğle yemeğini yemeyerek bir öğünü eksiltmektedir. Bununla birlikte, oruç tutarak iradesini güçlendirmiş, nefsinin ve şeytanın kötülüklerine karşı dayanıklılığını artırmış olmaktadır. Bütün bir yıl boyunca sürekli olarak şeytanın vesveseleri ile savaş halinde olan Müslüman, Ramazan orucu ile dayanıklılığını daha da arttırır. Ramazan ayından sonrası için hazırlık yapar.

Orucun sağlık açısından birçok faydası vardır. Ramazan orucu, vücudun bir ay boyunca dinlendirilmesi anlamına gelir. Böylece vücut bu süre içinde kendini yenileme fırsatı bulur. Daha sağlıklı ve zinde olur. Oruç, sigara gibi kötü alışkanlıkları olan Müslümanlar için de, bu alışkanlıklarından kurtulabilmeleri adına bulunmaz bir fırsattır.

Kısacası oruç, Müslüman'a eksiklerini tamamlaması, davranışlarını düzeltmesi, daha iyi bir kul olması için Allah (c.c.) tarafından bahşedilmiş bir ibadettir. Bu konuyla ilgili olarak Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Ramazan ayını, inanarak ve sevabını Allah'tan (c.c.) bekleyerek ihya eden kimsenin geçmiş günahları bağışlanır."*[9]

Ramazan ayının Müslümanlar açısından önemini ve oruç ibadetini daha iyi anlayabilmek için bazı kavramların bilinmesi gerekir. Bunlardan bazıları imsak, sahur, iftar, teravih, mukabele, itikâf, fidye ve fitredir.

İmsak: Oruca başlama zamanıdır. İmsak vaktiyle birlikte tan yeri ağarmaya, gün aydınlanmaya başlar. Bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: **"... Şafağın aydınlığı gecenin karanlığından ayırt edilinceye (tan yeri ağarıncaya) kadar yiyin için. Sonra da akşama kadar orucu tam tutun..."**[10]

Aynı zamanda sabah namazı vaktinin de başlangıcı olan imsak vakti, minarelerden yükselen ezanlarla ilan edilir. İmsak vaktiyle birlikte sahur yemeğine son verilir, sabah namazı kılınır. İmkânı olanlar bu vakti Kur'an okuyarak değerlendirir. Böylece akşama kadar sürecek olan oruç ibadetine başlanır.

Sahur: Oruca hazırlanmak için gece kalkılan vaktin ve bu vakitte yenilen yemeğin adıdır. Birçok yerde sahur vaktinin geldiğini duyurmak için davulcular sokaklarda dolaşır ve mâniler söylerler.

Sahura kalkmak, gün boyu sürecek olan oruca hazırlık açısından çok önemlidir. Peygamberimiz (s.a.v.) sahura kalkmayı öğütlemiş ve bu konuda şöyle buyurmuştur: *"Sahura kalkın! Çünkü sahurda bereket vardır."*[11] Peygamberimizin (s.a.v.) bir arkadaşını sahur yemeğine davet ederken şöyle demesi de sahur yemeğinin ne kadar bereketli olduğunun bir işaretidir: *"Haydi! Bereketli yemeğe buyur."*[12]

9 Buhârî, Salâtu't-Terâvîh, 1.
10 Bakara suresi, 187. ayet.
11 Buhârî, Savm, 20.
12 Ebu Dâvud, Sıyâm, 16.

Görsel 3. 3. Sahur vakti davulcuların insanları sahura kaldırması gelenek halini almıştır.

OKUYALIM

Ramazan Mânisi

Denizden çek oltanı!
Duvara as baltanı!
Hoş geldi sefa geldi,
On bir ayın sultanı.

Sahura kalkıldığında ailece yemekler yenir, tüm nimetleri bize veren Yüce Allah'a şükrederek sofradan kalkılır. Başlayacak olan oruç için niyetler edilir. Ağızlar temizlenir ve orucun başladığını bildiren ezanın okunması beklenir. Sabah namazı vaktinin de başlangıcı olan ezan okunduktan sonra oruca başlanır.

İftar: Güneşin batmasıyla birlikte orucun sona erdiği, akşam namazı vaktinin girdiği zamandır.

İftar vakti, oruçların açıldığı, Yüce Rabbimizin (c.c.) verdiği nimetlerin değerini anlayarak geçirilen bir günün ardından bu nimetlere kavuşmanın mutluluğunun yaşandığı bir zamandır. Akşam ezanı okunmadan önce tüm aile sofranın başında toplanır, iftar vaktine kadar güzel sohbetlerle ve dualarla vakit geçirir. Özellikle çocuklar pencereden top sesini, minarelerin ışıklarının yanmasını ve ezanı heyecanla bekler. Ezanlar okununca önce dua edilir, Yüce Allah'a hamd ve şükürler eşliğinde oruçlar açılır.

İftar sofraları kurulurken akraba, dost ve komşuların da davet edilmesi güzel bir davranıştır. Ancak daha da güzel olan, iftar sofralarında ihtiyaç sahibi kardeşlerimizi misafir etmek ve bunun Allah'ın (c.c.) rızasına daha yakın olduğunu unutmamaktır.

NOT EDELİM

Ramazan ayında, diğer zamanlara göre daha cömert olan Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.), iftar sofralarını başkalarıyla paylaşmaya büyük önem vermiş ve şöyle buyurmuştur: "Her kim bir oruçluya iftar yemeği yedirirse, kendisine onun sevabı kadar sevap verilir; oruçlunun ecrinden de hiçbir şey eksiltilmez." Kendisi de iftar davetlerine icabet etmiş, davet sahiplerine övgüde bulunmuştur. Nitekim Sa'd b. Ubâde'nin (r.a.) iftar davetine icabet ettiğinde, iftarda kendisine ikram edilen ekmek ile zeytinyağını yedikten sonra, genellikle başkalarıyla iftar ederken okuduğu şu duayı okumuştur: "Yanınızda oruçlular iftar etsin, yemeğinizi iyiler yesin ve melekler size rahmet dilesin."

(Ebu Dâvud, Et'ime, 54.)

Görsel 3. 4. İftar vaktinde tüm aile fertleri bir araya gelerek dualar eşliğinde oruçlarını açarlar.

BİLGİ NOTU

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) iftarda şöyle dua ederdi:

اَللّٰهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَبِكَ اٰمَنْتُ وَعَلَيْكَ
تَوَكَّلْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ اَفْطَرْتُ

"Allah'ım! Senin rızan için oruç tuttum. Sana inandım, sana güvendim, senin rızkınla orucumu açıyorum."

(Ebu Dâvud, Sıyâm, 22.)

Teravih: Sözlükte "rahatlamak, dinlendirmek" anlamına gelen teravih, Ramazan ayı boyunca yatsı namazlarından sonra genellikle 20 rekât olarak kılınan sünnet bir namazdır.

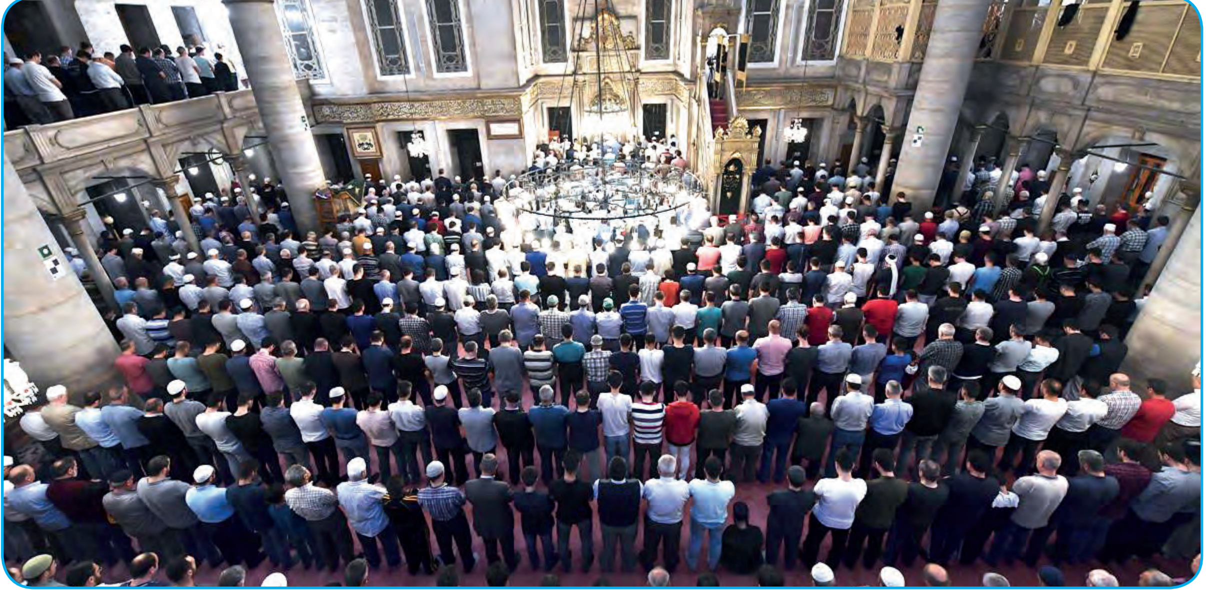
Teravih namazları, Ramazan ayını ihya etmek ve topluca ibadetin huzuruna ermek için bulunmaz bir fırsattır. İftar yemekleri yendikten ve akşam namazları kılındıktan sonra yatsı ezanıyla birlikte Müslümanlar adeta camilere akın ederler. Kadın, erkek, çocuk, yaşlı demeden camileri dolduran mü'minler ezan öncesinde vaaz dinler veya sohbet ederler. Ezanla birlikte önce yatsı namazı kılınır. Sonra cemaatle yirmi rekâtlık teravih namazı eda edilir. İki veya dört rekâtta bir selam verilir ve aralarda salavatlar ve ilahiler okunur. Huşu içinde kılınan teravih namazının ardından üç rekâtlık vitr namazı da cemaatle kılınır. Ardından herkes bir Ramazan gecesini daha ihya etmenin iç huzuruyla camiden ayrılır.

BİLGİ NOTU

Peygamberimizin vefat ettiği yılın Ramazan ayında Cebrail (a.s.) ile Hz. Muhammed (s.a.v.) arasında yapılan mukabele iki kere gerçekleşmiştir. Bu mukabelelere sahabilerden Zeyd b. Sabit (r.a.) ve Abdullah b. Mes'ud da (r.a.) şahitlik etmiştir.

(bk. İbn Mâce, Sıyâm, 58.)

Teravih namazı camide veya evde, cemaatle veya tek başına kılınabilir. Önemli olan Ramazan ayını fırsat bilip en iyi şekilde değerlendirmek, bu ayın bereketi ile Allah'ın (c.c.) rızasına ulaşabilmektir. Peygamberimizin (s.a.v.) şu hadisi, teravih namazının Müslümanlar için önemini çok güzel bir şekilde açıklar: *"Ramazan ayını, inanarak ve sevabını Allah'tan bekleyerek ihya eden kimsenin geçmiş günahları bağışlanır."*[13]

Görsel 3. 5. Ramazan gecelerinde Müslümanlar bu ayı teravih namazı ile ihyâ ederler.

Mukabele: Ramazan ayında bir kişinin Kur'an-ı Kerim'i sesli okuması, diğerlerinin ise takip etmesi şeklinde Kur'an-ı Kerim'in baştan sona okunmasıdır. Genellikle her gün bir cüz (20 sayfa) okunarak bir ay içinde Kur'an-ı Kerim hatmedilir.

Görsel 3. 6. Mukabele, hem Ramazan ayını değerlendirmek hem de Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bir uygulamasını yaşatmak için uygulanagelen çok değerli bir ibadettir.

Hz. Peygamber (s.a.v.) ve Cebrail (a.s.), her yıl Ramazan ayında Kur'an-ı Kerim'in o âna kadar inen kısımlarını karşılıklı okumuşlardır.[14] Müslümanlar da bu sünneti günümüze kadar devam ettirmişlerdir. Ramazan'a has bir ibadet olmamasına rağmen özellikle bu ayda birçok Müslüman mukabele okuyarak Kur'an-ı Kerim'i hatmetmek ve böylece Ramazan ayını ihya etmek ister.

13 Buhârî, Salâtu't-Terâvîh, 1.
14 bk. Buhârî, Savm, 7.

İtikâf: Kişinin günlük hayatından uzaklaşarak ibadet amacıyla belli bir süre mescitte kalması demektir.[15] İtikâf ibadeti, Hz. İbrahim'den (a.s.) beri yapılagelen çok önemli bir sünnettir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) vefat edinceye kadar Ramazan ayının son on gününü çoğunlukla itikâfta geçirmiş,[16] vefat ettiği yıl ise yirmi gün itikâfta kalmıştır.[17]

İtikâfa girmek isteyen kişi önce niyet eder, camiye girer ve en az birkaç saat olmak üzere sadece dua, ibadet ve tövbe ile meşgul olur. İtikâf, kişinin niyetine göre günlerce de sürebilir. İtikâfta bulunan kimse abdest ve gusül gibi temel ihtiyaçları dışında camiden dışarı çıkamaz.

Görsel 3. 7. İtikaf, meşguliyetlerden uzaklaşarak kişinin kendini Rabbine adamasıdır.

İtikâfa giren kimsenin gücü yettiği kadar namaz kılması, Kur'an okuması, istiğfar etmesi, dua ve niyazda bulunması; Allah'ın (c.c.) varlığı, birliği ve kudreti hakkında tefekkür etmesi, gereksiz şeyler konuşmaması ve İslam'a dair kitaplar okuyarak vaktini değerlendirmesi gerekir.

DEĞERLENDİRELİM

"Allah yolunda sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça iyiliğe asla eremezsiniz. Ne harcarsanız Allah onu hakkıyla bilir."

(Âl-i İmrân suresi, 92. ayet.)

Yukarıdaki ayeti göz önüne alarak bir Müslüman'ın fidye ve fitre miktarını belirlemesinde nasıl bir tutum içinde olması gerektiğini değerlendiriniz.

Fidye: Yaşlılık veya iyileşmesi mümkün olmayan bir hastalık nedeniyle oruç tutamayan bir Müslüman, tutamadığı her gün için bir fakiri sabah-akşam doyurur veya bunun karşılığı olan parayı verir. Buna fidye denir. Fidye vermek vaciptir. Kur'an-ı Kerim'de fidye ile ilgili olarak şöyle buyrulmuştur: **"...Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir. Bununla birlikte, gönülden kim bir iyilik yaparsa (mesela fidyeyi fazla verirse) o kendisi için daha hayırlıdır..."**[18]

Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu elde etmek amacıyla harcama, muhtaçlara yardım etme anlamına gelen **infak**, Yüce dinimizin bizlerden istediği en önemli ibadetlerdendir. Her zaman az veya çok infak etmeye gayret eden Müslümanlar, Ramazan ayına hürmet ve Allah'a (c.c.) şükür ifadesi olarak bayram namazından önce özel bir sadaka verirler. Bu sadakaya sadaka-i fıtr veya **fitre** denir.[19]

Fitre vermek vaciptir. Fitre, bir ailedeki her bir fert için ayrı ayrı hesaplanır. Örneğin beş kişilik bir ailede, yaşları kaç olursa olsun beş ayrı fitre verilir. Fitrenin asgari miktarı (alt sınırı) her yıl ilan edilir. Ancak kişinin, maddi durumuna göre, ilan edilen bu miktardan fazlasını vermesi daha faziletlidir.

---

15 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 185.
16 Buhârî, İ'tikaf, 1.
17 Buhârî, İ'tikaf, 17.
18 Bakara suresi, 184. ayet.
19 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 99.

Görsel 3. 8. Fitre, Ramazan ayına özgü bir sadakadır.

Oruç ibadeti farz, vacip ve nafile olmak üzere üç çeşittir.

Farz oruç: Ramazan ayında tuttuğumuz oruçtur. Hastalık veya yolculuk gibi herhangi bir mazereti bulunmayan her müslümanın Ramazan orucunu tutması farzdır.

Ramazan orucu mazeretli veya mazeretsiz olarak tutulamadığı zaman, kazâ edilmesi de farzdır. Ayrıca Ramazan orucunun bozulması sebebiyle tutulması gereken kefâret orucu da farz oruçtur. Ramazan orucu sadece ramazan ayında tutulabilir; ancak Ramazan orucunun kazası (en kısa zamanda olmak şartıyla) istenilen günlerde tutulabilir. Fakat İmam Şâfiî'nin, kazaya kalan orucun aynı yıl içerisinde kazâ edilmesi gerektiğine ilişkin görüşü de dikkate alınarak, herhangi bir sebeple kazaya kalan orucu mümkün olan en kısa zamanda tutmaya çalışmak gerekir.

Vacip oruç: Farz olmayan bir orucun bozulması halinde onun yerine tutulması gereken oruç ve bir duanın kabul olması için adanan oruçlar vacip oruçlardır.

Nezir (adak), Müslüman'ın yükümlü olmadığı bir ibadeti yapacağına dair söz vermesidir. Bir Müslüman, oruç tutmayı adarsa, bu adak orucunu tutması vacip olur.

BİLGİ NOTU

Herhangi bir sebeple kazaya kalan orucu mümkün olan en kısa zamanda tutmaya çalışmak gerekir.

Başlanmış nâfile bir orucun bozulması durumunda bunun kazâ edilmesi Hanefîler'e göre vaciptir. Şâfiî'ye göre ise, nafile orucun kazası gerekmez.

Nafile oruç: Farz ve vacip oruçların dışında tutulan oruçlardır. Nafile, farz ve vacip olanın dışında, kısaca gerekenin dışında yapılan anlamına gelir. Nafile oruçlar sünnet, müstehap, mendup veya tatavvu olarak da adlandırılır. Nafile oruç, mubah olan tüm günlerde tutulabilir. Ancak bazı günlerde oruç tutmak daha faziletli görülerek bugünlerde oruç tutmak sünnet veya mendup kabul edilmiştir. Peygamberimiz'in (s.a.v.) sıklıkla oruç tuttuğu veya oruç tutulmasını tavsiye ettiği günlerden bazıları şunlardır:

- *Şevval ayında altı gün oruç tutmak*
- *Muharrem ayının 9-10 veya 10-11. günlerinde oruç tutmak (aşure orucu)*[20]
- *Her kameri ayın üç gününde oruç tutmak (13-14 ve 15. günleri tutmak menduptur.)*[21]
- *Pazartesi ve perşembe günleri oruç tutmak*[22]

20 bk. İbn Mâce, Sıyâm, 41.
21 bk. Müslim, Sıyâm, 181-182.
22 bk. Ebû Dâvûd, Savm, 60.

1.3. Oruçluyken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Namaz kılarken, namaz bitene kadar ibadet halindeyiz ve namaz dışında bir şeyle ilgilenemeyiz. Sizce oruç tutarken nasıl davranmalıyız?

Oruçluyken dikkat etmemiz gereken bir konu da orucumuzu nelerin bozabileceğini bilmektir. Orucu bozan davranışlar genel olarak şunlardır:

1. Oruçlu olduğunu bilerek bir şeyler yemek, içmek ve cinsel ilişkide bulunmak.
2. İlaç kullanmak.
3. Kan almak.

Oruç tutarken yaptığımız bazı davranışlar ise orucumuzu bozmaz. Orucu bozmayan davranışların bazıları şunlardır:

1. Oruçlu olduğunu unutarak bir şey yemek, içmek.
2. Suyu yutmadan ağzı çalkalamak, burna su çekmek, yıkanmak veya yüzmek.
3. Koku sürünmek.
4. Kan vermek.
5. Göz ve kulak damlası kullanmak.

Oruç, Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanmak için yaptığımız bir ibadettir. Bu ibadet bize sabırlı olmayı, açlık ve susuzluğa direnmeyi, ihtiyaç sahibi insanların halinden anlamayı öğretir.

Oruçlu bir insan, günün büyük bir bölümünde Allah (c.c.) için aç ve susuz kalır. Dolayısıyla oruç tutarken gün boyu ibadet halinde kalınır. Bu sebeple oruçlu birine yakışmayan davranışlardan ve günahlardan uzak durmaya gayret etmek gerekir. İbadet halinde olan bir Müslüman, günlük hayatındaki tüm davranışlarını kontrol altında tutmalıdır. Açlık ve susuzluğu bahane ederek oruçluya yakışmayacak davranışlarda bulunulmamalıdır. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.) *"Yalanı ve yalana göre hareket etmeyi terk etmeyenin yemeyi içmeyi bırakmasına Allah'ın ihtiyacı yoktur!"*[23] buyurarak oruçlu bir kişinin gün boyu davranışlarına dikkat etmesi gerektiğini vurgulamıştır.

DEĞERLENDİRELİM

"Oruç tutan nice kimseler vardır ki oruçtan nasibi sadece aç kalmaktır..."

(İbn Mâce, Sıyâm, 21.)

Yukarıdaki hadisi oruç tutarken dikkat edilmesi gereken hususlar açısından değerlendiriniz.

23 Buhârî, Savm, 8.

İLKELER ÇIKARALIM

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı.

Oruç, sayılı günlerdedir. Sizden kim hasta ya da yolculukta olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar. Oruca gücü yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye verir. Bununla birlikte, gönülden kim bir iyilik yaparsa (mesela fidyeyi fazla verirse) o kendisi için daha hayırlıdır. Eğer bilirseniz oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır.

(O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği Ramazan ayıdır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa onu oruçla geçirsin. Kim de hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun. Allah size kolaylık diler, zorluk dilemez. Bu da sayıyı tamamlamanız ve hidayete ulaştırmasına karşılık Allah'ı yüceltmeniz ve şükretmeniz içindir."

(Bakara suresi, 183-185. ayetler.)

Yukarıdaki ayetleri okuyarak oruç ibadeti ile ilgili ilkeler çıkarınız.

Diğer ibadetler gibi oruç ibadetinin de temel hedefi; bireye olumlu, erdemli, doğru davranışlar ve alışkanlıklar kazandırmaktır. Bu nedenle oruç tutarken, davranışlarımıza ve çevremizdekilerle ilişkilerimize dikkat etmeliyiz. Kötü söz söylemekten ve kırıcı davranışlarda bulunmaktan kaçınmalıyız. Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanmanın yolunun; gösterişten uzak ve samimi davranışlardan geçtiğini unutmamalıyız. Peygamberimiz (s.a.v.), oruç tutarken kaba davranışlardan ve kötü sözlerden uzak durmamızı şu şekilde tavsiye etmiştir: *"Oruç bir kalkandır. Oruçlu, saygısızlık yapmasın, kötü konuşmasın. Eğer biri kendisiyle dövüşmeye veya sövüşmeye kalkarsa, iki defa 'Ben oruçluyum' desin."*[24]

1.4. Orucun Kazası ve Kefareti

Sizce bir ibadeti zamanında yapmamak ne gibi sonuçlar doğurur?

Hastalık veya yolculuk gibi bir özür sebebiyle Ramazan orucunu tutamayan veya başlamışken elinde olmayan sebeplerle orucunu yarıda bırakanlar, Ramazan ayı dışında oruçlarını, tutamadıkları gün sayısınca tutarlar. Bu oruca kaza orucu denir. Kur'an-ı Kerim'de **"Oruç, sayılı günlerdedir. Sizden kim hasta, ya da yolculukta olursa, tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutar..."**[25] buyrularak kaza orucuna vurgu yapılmıştır.

Hastalık veya yolculuk gibi geçerli bir mazereti olmaksızın bilerek orucunu bozan kişi ise kazası ile beraber toplam altmış bir gün aralıksız ceza orucu tutar. Bu oruca da kefaret orucu denir. Kefaret orucunu tutan, Allah'a (c.c.) karşı olan borcunu ödemiş olur.

TARTIŞALIM

"Kim oruçluyken unutarak bir şey yiyip içerse orucunu tamamlasın. Çünkü ona Allah yedirmiştir."

(İbn Mâce, Sıyâm, 15.)

Yukarıdaki hadiste "Allah'ın (c.c.) yedirmesi" ne anlama geliyor olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla tartışınız.

24 Buhârî, Savm, 2.
25 Bakara suresi, 184. ayet.

Oruç tutarken orucumuzu nelerin bozacağını, nelerin bozmayacağını güvenilir kaynaklardan öğrenmek, ibadetlerimizi hakkıyla yerine getirebilmemiz için çok önemlidir. Bizler de bu konuda bilgi sahibi olmalı, Allah'ın (c.c.) bize farz kıldığı oruç ibadetini en güzel şekilde yerine getirmeliyiz.

Şafiî Mezhebinde;

- *Abdest alırken dikkat edilmesine rağmen boğaza su kaçması orucu bozmaz.*
- *Nafile oruca başlayan, tamamlamadan bozarsa, kazası vacip değildir.*
- *Oruca niyet imsak vaktine kadardır. Hanefî mezhebinde ise öğleye bir saat kalıncaya kadar niyet edilebilir.*
- *Ramazanda oruçlu iken yiyip içene sadece kaza gerekir.*
- *Dişler arasındaki yemek kırıntısını yutmak orucu bozar.*

(Burhanuddin Merginâni, Hidaye Tercümesi, İslam Fıkhı, (Terc: Ahmet Meylani) C 1, s. 254-275.)

2. MALIN BEREKETLENMESİ: ZEKÂT

Sizce yardımlaşmanın azalması toplumda ne gibi sonuçlar doğurur?

DÜŞÜNELİM

Zekât kelimesinin "arınma, temizlenme çoğalma, gelişme ve bereket" anlamlarına gelmesi ile zekât ibadeti arasında nasıl bir ilişki olduğunu düşününüz.

Zekât kelime olarak, "arınma, temizlenme, çoğalma, gelişme ve bereket" anlamlarına gelir. Dinîterim olarak ise dinen zengin olan Müslümanların dinî bir görev olarak her yıl mallarının ve paralarının yüzde iki buçuğunu ibadet niyetiyle fakirler başta olmak üzere Kur'an-ı Kerim'in belirlemiş olduğu yerlere vermeleridir.[26] Zekât, temelde Allah'ın (c.c) rızasını kazanmak için yapılan bir ibadettir. Allah (c.c) için vermek demek olan zekât, Rabbinin emri ile Müslüman'ın malından ve mülkünden fedakârlık yapabileceğinin de ispatıdır. Zekât veren bir Müslüman böylece mülkün sahibinin yalnızca Allah (c.c) olduğuna olan inancını da göstermiş olur.

Yüce Allah'ın zenginlere lütfettiği imkanlarda, hiç şüphesiz içinde yaşadıkları toplumun da rolü vardır. Bu kimseler de çevrelerindeki ihtiyaç sahiplerine zekât vererek toplumsal ve ahlaki sorumluluklarını yerine getirmiş olurlar. Böylece zekât onların kazançlarını arıtır. Zekât, bu yönüyle zenginlerle fakirler arasında karşılıklı sevgi ve saygı bağlarını güçlendiren bir köprü vazifesi görür. Bu erdemli davranışın karşılığında da Allah (c.c) bu kimselerin mallarına bereket ve gönüllerine huzur verir.

Dinimiz insanın sadece Allah'a (c.c.) kulluk etmesini, Allah'ın (c.c.) dışındaki her şeyin esaretinden kurtulmasını, istemektedir. Bunun bir yolu da zenginin her yıl malının zekâtını vererek hem Allah'a (c.c.) itaat etmesi hem de dünya malının sadece bir emanet olduğunun bilincine varmasıdır. Bencillikten sıyrılan, paraya ve mala düşkünlükten arınan, ihtiyaç sahiplerinin yardımına koşmayı karakter haline getiren kimseler peygamber ahlâkı ile ahlaklanırlar.

26 Dinî Terimler Sözlüğü s. 398.

Görsel 3. 9. Zekât İslam'ın şartlarından biridir.

Zekât, Allah'ın (c.c.) verdiği nimetlere şükrün bir ifadesidir. Bedenî ibadetler, vücudun selametine karşılık bir şükrüdür. Zekât gibi mali ibadetler de mal nimetinin şükrüdür. Bu duygularla zekâtını veren mü'min her nimetin, mesela sağlığın, ilmin, sanatın şükürlerinin o nimetlerle ödeneceğinin şuuruna varır.

Peygamber Efendimiz zekât ibadetine büyük önem vermiştir. Müslümanlar Mekke döneminde baskı altında ve maddi olarak da zor durumdaydılar. Bu zor şartlara rağmen, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Müslümanları henüz farz olmasa da Mekke'de zekât vermeye teşvik etmekteydi. Nitekim Habeşistan'a hicret eden Ca'fer b. Ebu Talib, Habeşistan kralı Necaşi'ye İslam'ı anlatırken; Peygamber Efendimizin (s.a.v.) tavsiye ettiği şeyler arasında zekâtı da zikretmektedir.[27] Bu da Peygamber Efendimizin (s.a.v.), Mekke'de Allah (c.c.) için vermeye teşvik ederek, Medine'de farz kılınacak zekâta Müslümanları hazırladığını göstermektedir.

2.1. Kur'an ve Sünnette Zekât

Zekât, Kur'an-ı Kerim'de en çok vurgulanan ibadetlerden biridir. Bir ayette **"Namazı kılın, zekâtı verin, önceden kendiniz için yaptığınız her iyiliği Allah'ın (c.c.) katında bulacaksınız. Şüphesiz Allah, yapmakta olduklarınızı noksansız görür."**[28] buyrularak zekât, namazla birlikte emredilmiştir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de; *"İslam beş esas üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın resulü olduğuna şahitlik etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekâtı vermek, Kâbe'yi haccetmek ve Ramazan orucunu tutmak"*[29] ifadesiyle zekâtın İslam'ın temellerinden olduğunu vurgulamıştır.

27 bk. Ahmet b. Hanbel, Müsned, 1, 202- Hadislerle İslam, DİB, 2, 456.
28 bk. Bakara suresi, 110. ayet.
29 bk. Müslim, İman, 21.

YORUMLAYALIM

"Veren el, alan elden üstündür."
(Buhârî, Vesâyâ 9.)

Yukarıdaki hadisten hareketle dinimizin zenginliğe bakışını yorumlayınız.

Zekât, dinimizin esaslarından olduğu için İslam'ı kabul edenlerin yerine getirmesi gereken ilk yükümlülüklerdendir. Peygamberimiz (s.a.v.) İslam'ı anlatmak için gönderdiği davetçilere: *"… Allah'ın, zenginlerinden alınıp fakirlerine verilmek üzere mallarına zekâtı farz kıldığını onlara bildir."*[30] buyurarak İslam'ın Allah'a (c.c.) ve Resulüne imandan sonra en önemli ibadetinden biri olarak zekâtı zikretmiştir.

"İman edip iyi işler yapan, namaz kılan ve zekât verenler var ya, onların mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur, onlar üzüntü de çekmezler."[31] ayetinde olduğu gibi Kur'an-ı Kerim'de zekâtla ilgili ayetlerin neredeyse tamamı dinimizin direği olan namaz ibadeti ile birlikte geçmektedir. Yirmi yedi ayette yüce Rabbimiz zekât ve namaz ibadetlerini bu şekilde birlikte zikrederek namazın günlük hayattaki yeri ile zekâtın ekonomik hayattaki yerini adeta denk tutmaktadır.

Zekât toplumda bulunan muhtaç kimselerin hakkıdır. Onlara bu hakkı Allah (c.c.) vermiştir. Kim bu hakkı inkâr ederse Allah'a (c.c.) karşı gelmiş olur. Bu nedenle Müslümanlar tarih boyunca zekât konusunda çok duyarlı olmuşlar, zekâtlarını ihtiyaç sahiplerine ulaştırarak İslam'ın yardımlaşma ve dayanışmaya verdiği önemi dünyaya göstermişlerdir.

Dinimizin bizlerden istediği şey, alan el değil veren el olmaktır. Bu nedenle bizler de zekât verecek duruma gelmek için çaba sarf etmeli, bu seviyeye ulaştığımızda da zekâtımızı sırf Allah (c.c.) için gönül rızasıyla verebilmeliyiz.

NOT EDELİM

"Allah, zekâtı ancak mallarınızın kalan kısmını temizlemek için farz kıldı…"
(Ebû Dâvûd, Zekât, 32.)

Zekât ibadetinin nasıl uygulanacağı ayet ve hadislerle açıklanmıştır. Tüm ibadetlerde olduğu gibi zekât ibadetiyle ilgili bilinmesi gereken birtakım kavramlar vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Temel ihtiyaçlar (Havaic-i asliyye): Yüce dinimize göre bir Müslüman'ın zekât vermesi için kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin bir yıllık yeme, içme, giyinme, barınma, sağlık, eğitim ve ulaşım gibi temel ihtiyaçlarını karşılamış olması gerekir. Bu temel ihtiyaçlara "havaic-i asliyye" denir.

Nisap: Bir Müslüman'ın zengin sayılabilmesi için sahip olduğu para veya malın dinimizce belirlenen zenginlik sınırına ulaşması gerekir. İşte bu zenginlik sınırına "nisap" adı verilir. Günümüzde ağırlıklı görüşe göre para ve ticaret mallarının nisap miktarı 80,18 gram altındır. Ayrıca hayvanlarda nisap miktarı beş deve, otuz büyükbaş hayvan veya kırk koyundur.[32]

Yıllanma: Zekât verilmesi gereken malın üzerinden kamerî takvim hesabıyla bir yıl geçmesi şartına "yıllanma" denir.

Tam mülkiyet: Bir malın hem kendisinin hem de getirisinin sadece bir kişiye ait olması, yani bu malda başka birinin hakkının bulunmaması demektir.

30 bk. Buhârî, Zekât, 1.
31 bk. Bakara suresi, 277. ayet.
32 Mehmet, Erkal, Nisab, TDV İslam Ansikopedisi, s. 140.

Nema: Bir malın ticaret ya da doğum yolu ile artması demektir. Bu artış toprak ürünlerinde tarım ile, ticari mallarda alım satım yoluyla ve zekâta konu olan evcil hayvanlarda yavrulama yoluyla gerçekleşir. Altın ve gümüş ise yapısal olarak artma özelliği taşırlar.

Öşür: Toprak ürünlerinden alınan zekâta öşür adı verilir. Toprak ürünlerinde zekât; sulama, gübreleme gibi masraflar yoksa onda bir, varsa yirmide bir oranında verilir.

Dinimizde Müslüman, hür ve zengin sayılan kimseler zekât vermekle yükümlüdür. İslam, bir kimsenin zengin sayılabilmesi için çok büyük servet sahibi olmasını beklemez. Bir kimsenin dinimizce zengin sayılabilmesi için kendisi ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin temel ihtiyaçlarını ve borçlarını karşıladıktan sonra; 80,18 gram altın veya buna denk para, 5 deve, 30 sığır, 40 koyun veya tarım ürünlerinden birine veya daha fazlasına sahip olan her Müslüman dinimize göre belirlenen ölçülerde ve hicri takvime göre yılda bir kez zekât vermelidir.

Dinimizde kimlerin zekât yükümlüsü olduğu belirlendiği gibi zekâtın kimlere verilebileceği konusu da açıklanmıştır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, **"Sadakalar (zekâtlar), Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslam'a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular içindir. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."**[33] buyrularak zekât verilebilecek kişiler sayılmıştır.

Ayete göre zekât verilebilecek kimseler şunlardır;

Fakirler: Gelirleri ihtiyaçlarını karşılayamayan, nisap miktarından daha az malı bulunan kimselere denir.

Düşkünler (Miskinler): Hiçbir malı veya geliri olmayan kimseye denir. Miskinler fakirlerden daha zor durumdaki muhtaç kimselerdir.

Köleler: Köleler, düşmana esir olanlar ve sömürge altında bulunan yardıma muhtaç Müslümanlardır.

Borçlular: Borcu olan ve borcundan başka nisap miktarı malı bulunmayan kimselerdir.

Yolda kalanlar: Herhangi bir nedenle parasızlıktan yolda kalmış kimselerdir.

Zekât memurları: Peygamber Efendimiz (s.a.v.) döneminde ve daha sonraları zekât, devlet eli ile toplanırdı. Bu işle görevlendirilenlerin maaşları da toplanan zekâttan verilirdi.

Kalpleri İslam'a ısındırılmak istenenler (Müellefe-i Kulûb): İnsanları İslam'a davet etmek, onlara İslam'ın güzelliğini hissettirmek Müslümanlar'ın esas görevlerindendir. İslam'a ilgi duyanların gönüllerini İslam'a ısındırmak için de zekât verilebilir.

Allah (c.c.) yolunda olanlar: İslam'ın yüceltilmesi ve yayılması için mücadele eden kimselerdir.

YORUMLAYALIM

"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın..."

(Bakara suresi, 264. ayet.)

Yukarıdaki ayette infak ederken dikkat edilmesi istenen hususlar nelerdir? Yorumlayınız.

33 bk. Tevbe suresi, 60. ayet.-

Zekât, ihtiyaç sahiplerine ait olan emaneti geri vermekten ibarettir. Dolayısıyla bu kimselere zekât verirken çok dikkatli olunmalıdır. Yapılan işin bir ibadet olduğu akıldan çıkarılmamalı, kimsenin gönlünü kırmadan ve nazikçe hak sahiplerine ulaştırılmalıdır. Akraba ve komşulara öncelik verilmeli, yakınlarda ihtiyaç sahibi yoksa toplumdaki diğer hak sahiplerine zekât verilmelidir. Verilen zekâtla övünülmemeli ve insanlar asla küçük düşürülmemelidir. Zekât verirken dikkat edilmesi gereken hususlar bir ayette şöyle dile getirilmektedir: **"Mallarını Allah yolunda harcayan, sonra da harcadıklarının peşinden (bunları) başa kakmayan ve gönül incitmeyenlerin, Rab'leri katında mükafatları vardır. Onlar için korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de."**[34]

2.2. Zekâta Tabi Mallar

Sizce hangi mallardan zekât verilebilir?

Zekât ibadetinin şartları Allah (c.c) ve Resulü (s.a.v.) tarafından belirlenmiştir. Zekât vermek isteyen bir kimsenin bu ibadeti yerine getirirken belirlenen bu şartlara uyması gerekir. Aksi takdirde ibadeti eksik ya da geçersiz olur.

Zekâtın nelerden ve hangi oranlarda verilmesi gerektiğini aşağıdaki tablodan inceleyelim;

Zekâtı Kim?	Nelerden?	Ne Kadar?	Kimlere Vermelidir?
Zengin olan her Müslüman	Altın, gümüş, nakit para ve menkul değerler Ticaret malları Koyun ve keçi	1/40 yani %2.5	* Yoksullar * Düşkünler * Borçlular * Yolda kalmış yolcular * Özgürlüğünü yitirmiş olanlar * Kalbi İslam'a ısındırılmak istenenler * Allah (c.c.) yolunda çalışanlar * Zekât memurları *(Tevbe Suresi, 60. ayet.)*
	Sığır ve manda	1/30	
	Deve	Her beş deve için bir koyun veya keçi	
	Toprak ürünleri	1/10 veya 1/20*	

**Toprak ürünlerinin zekâtı; toprak yağmur gibi doğal yollarla sulanıyorsa 1/10, toprak emek verilerek sulanıyorsa 1/20 oranında verilir.*

Zekât sahip olunan mallardan verilebileceği gibi bu malların karşılığı olan para ile de verilebilir. Ancak maldan verilecekse, kendisine verildiğinde hoşa gidecek nitelikte olanlardan seçilmelidir. Çünkü Yüce Rabbimiz (c.c.) sevdiklerimizden vermedikçe yaptığımız yardımların gerçek bir iyilik olmadığını bizlere şu ayette haber vermektedir: **"Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan hayra harcayın. Size verilse, gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı, hayır diye vermeye kalkışmayın. Biliniz ki Allah zengindir, övgüye lâyıktır."**[35]

34 Bakara suresi, 262. ayet.
35 Bakara suresi, 267. ayet.

2.3. Zekâtın Bireysel ve Toplumsal Faydaları

"İnsan doyduklarıyla değil, doyurduklarıyla mutlu olur." sözünün anlamı nedir?

Yüce Allah, Müslümanları en hayırlı ümmet olarak tanımlamıştır.[36] Ayet ve hadisler aracılığıyla da Müslümanları bu seviyeye çıkartmak için bireyin ahlaki olgunlaşmasını esas alır. İnsanı kötü duygu, düşünce ve davranışlardan uzaklaştırıp iyiye, güzele yönlendirmeye çalışır. Ayrıca vücudun organları gibi birbiriyle kaynaşmış fertlerden meydana gelen bir toplum oluşturmayı amaçlar. Zekât da Müslümanları hem bireysel olarak olgunlaştıran hem de toplumsal olarak birbirine kaynaştıran en önemli ibadetlerden biridir.

İnsanın sadece kendisini düşünmesi ve başkalarını hor görmesi toplumu derinden sarsar. Zekât, Müslüman'a başkalarını düşünmeyi öğretir. Bu sayede Müslüman başka insanlara merhamet etmeyi, elindeki imkânları başkalarıyla paylaşmayı öğrenir. Çevresindeki insanları seven, onlara değer verip haklarını koruyan bir Müslüman aynı zamanda içinde bulunduğu toplumu da yüceltir ve o topluma değer katar.

Zekât, fakirlik sorununun çözüm yollarından biridir. Zekâtın amaçlarından biri de insanları fakirlikten kurtararak çalışan, üreten fertler haline getirmektir. Bir mesleği olmasına rağmen maddi yetersizlikler nedeniyle mesleğini yapamayanlar zekât sayesinde yeniden iş kurma fırsatı bulur. Böylece bu kimseler kendi geçimlerini sağlayarak başkalarına muhtaç olmadan yaşama imkânına kavuşurlar. Çalışan, üreten, gelişen ve sahip olduğu imkânları diğer insanlarla paylaşan toplumlar insanlık için de bir ümit ışığı olurlar.

BİLGİ NOTU

Zekât şu kişilere verilmez:
- Dede, nine, ana, baba, eş, çocuklar ve torunlar
- Müslüman olmayanlar
- Zenginler
- Hz. Peygamber'in akrabaları

(TDV İlmihal, C 1, s. 491.)

LİSTELEYELİM

Zekâtın bireysel faydaları:

....
....
....
....
....
....

Zekâtın toplumsal faydaları:

....
....
....
....
....
....

Mü'minin görevi, öncelikle elindekilerin bir nimet olduğunun farkında olmak, nimetleri verene teşekkür etmek ve nimeti, bahşedenin razı olacağı şekilde kullanmaktır. Nimet paraysa zekâtını verip geriye kalanıyla kendine ve çevresine helal yollardan harcayarak Allah'ın (c.c.) rızasını kazanabilmektir. Bu dünyada ne kadar mala sahip olursa olsun âhirete ancak salih amellerini götürebileceğini bilerek paylaşabilmektir. Zira başkalarına yardım etmek kişinin malını eksiltmez, daha da artırır.[37] Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bildirdiğine göre Allah (c.c.), kullarına şöyle buyurmuştur: **"Ey âdemoğlu! İnfak et ki, ben de sana infak edeyim."**[38]

36 bk. Âli İmran suresi, 110. ayet.
37 bk. Müslim, Birr, 69.
38 bk. Müslim, Zekât, 36.

3. İNFAK VE SADAKA

Sizce para dışında ne gibi şeyler paylaşılabilir?

Sözlükte "tükenmek, tamamlanmak, son bulmak" anlamlarına gelen infak, dinî terim olarak "Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu kazanmak amacıyla kişinin kendi malından harcama yapması, muhtaçlara yardımda bulunması" demektir. Bu bakımdan infak, farz olan zekâtı ve gönüllü olarak yapılan her çeşit hayrı içeren geniş kapsamlı bir kavramdır.

İnsanın sahip olduğu servetin asıl sahibi Allah'tır (c.c.). İnsan ise servetini emanet olarak almıştır. O'nun (c.c.) emanet olarak verdiği bu servetten başkalarına infakta bulunması gerektiği şu ayette ifade edilmektedir: **"Allah'a ve Resûlüne iman edin ve sizi üzerinde tasarrufa yetkili kıldığı maldan, (Allah yolunda) harcayın. İçinizden iman edip de (Allah yolunda) harcayanlar var ya; onlar için büyük bir mükâfat vardır."**[39] Bir başka ayette de **"Onlar gayba inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar."**[40] buyrularak Allah'a (c.c.) samimiyetle inanan mü'minlerin başlıca özellikleri sayılırken iman ve namazın ardından infak zikredilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de infakın önemi, amacı, hangi mallardan kimlere ve nasıl verileceği, karşılığında vaad edilen mükafatlar ayrıntılı biçimde zikredilir.[41] Bu açıklamalar şu şekilde özetlenebilir:

- *İnfak ve tasadduk gösterişten uzak, yalnız Allah (c.c.) rızası için yapılmalıdır.*
- *İnfakta bulunan kişi onu alıp kabul edenin onurunu zedeleyecek davranışlardan kaçınmalıdır.*
- *Yapılan yardım en iyi ve en kaliteli mallardan seçilmelidir.*
- *İnfakın yerine ulaşması için gerçek ihtiyaç sahipleri tespit edilmelidir.*

Allah'a (c.c.) itaat ve ibadet amacı taşıyan, İslam'a ve Müslümanlar'a yardım ve fayda sağlayan her türlü harcama Allah (c.c.) yolunda infaktır. Böyle bir niyet taşıması şartıyla ülkenin savunması, hac hizmetleri, yoksulların desteklenmesi, okul, kütüphane, cami, yol, köprü, çeşme, bakımevleri gibi hayır kurumları yapmak, hatta tabiatın korunup geliştirilmesine kadar çok çeşitli hizmetler için yapılan her türlü harcama Allah (c.c.) yolunda infak kapsamında değerlendirilir.

İnfak kelimesi genellikle karşılıksız yapılan yardımlar için kullanılır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, yaptıkları iyiliklerden dolayı bir karşılık beklemeyenler şu şekilde övülmektedir: **"Onlar, seve seve yiyeceği yoksula, yetime ve esire yedirirler. (Yedirdikleri kimselere şöyle derler:) "Biz size sırf Allah rızası için yediriyoruz. Sizden bir karşılık ve bir teşekkür beklemiyoruz."**[42] Bununla birlikte meşru alanlarda yatırım yaparak istihdam yoluyla insanların nafakalarını sağlamaya vesile olmak da infak kapsamında değerlendirilebilir.

39 Hadid suresi, 7. ayet.
40 Bakara suresi, 3. ayet.
41 bk. Bakara suresi, 261-274. ayetler.
42 İnsan suresi, 8-9. ayetler.

Görsel 3. 10.

Görsel 3. 11.

Görsel 3. 12.

Görsel 3. 13.

İnfak yol, su, hastane, kütüphane, okul, cami gibi hayırlı hizmetleri içine alan çok geniş kapsamlı bir ibadettir.

Sadaka "doğru söylemek, sözünde durmak" anlamına gelir. Allah'a (c.c.) olan sevgimizi göstermek amacıyla insanlardan bir karşılık beklemeksizin yaptığımız yardım ve iyiliklere sadaka denir. Müslüman, hayatı boyunca iyilikler yaparak Allah'a (c.c.) sadık olduğunu göstermeye çalışır. Sadaka, Allah (c.c.) için yapılan tüm güzel davranışlar için kullanılan bir kavramdır. Namaza giderken attığımız adımlar, insanlara karşı güler yüzlü olmamız, anne-babamıza karşı saygı ve sevgi göstermemiz sadakadır. Hatta sadaka diğer canlılara yapılan iyilikleri de kapsamaktadır.

Yüce dinimiz sadaka ibadetine büyük önem vermiştir. Zekât zenginlerin yerine getirmesi gereken bir sorumluluktur. Oysa sadaka zengin-fakir bütün Müslümanları çepeçevre kuşatan bir ibadettir. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim'de Yüce Rabbimiz (c.c.); **"Herhangi birinize ölüm gelip de 'Ey Rabbim! Beni yakın bir zamana kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam!' demeden önce, size rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcayın."**[43] buyurarak bizleri uyarmaktadır. Sadaka ibadetini yerine getirmek için zengin olmaya gerek olmadığı gibi büyüyüp iş güç sahibi olmaya da gerek yoktur. Sadaka yediden yetmişe hepimiz için bir hayat tarzı olmalıdır. Bu konuda Peygamber Efendimiz de (s.a.v.): *"Her Müslüman'ın sadaka vermesi gerekir."*[44] buyurmuşlardır.

43 bk. Münafikun suresi, 10. ayet.
44 bk. Buhârî, Zekât 30.

Görsel 3. 14. İslam dini, infak kültürü ile dünyanın her yerindeki ihtiyaç sahibi Müslümanlar'a ulaşmayı hedefler.

Sadaka, imanımızın bir yansıması, Allah'a (c.c) olan sevgimizin bir göstergesi ve bize verdiği nimetlerin şükrüdür. Sadakalarımızı verirken asıl amacımızın Allah'ı (c.c.) razı etmek olduğunu aklımızdan çıkarmamalı ve bu konuda çok dikkatli davranmalıyız. Bu hususta Yüce Rabbimiz (c.c.); **"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı halde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi, sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın..."**[45] buyurmuştur. Bu ayet bize gösteriş yapmadan, incitmeden iyilik yapmanın sadaka olarak değerlendirileceğini ve Allah (c.c.) rızasını kazandıracağını haber vermektedir.

Sadaka vermek kadar önemli olan bir başka husus da sadakanın gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasıdır. Yaptığımız bu yardımların kabul olması için sadakalarımızı gerçekten ihtiyacı olan kimselere vermeliyiz. Sadakalarımızı güvenilir yollarla ihtiyaç sahiplerine ulaştırmalıyız.

Sadakanın Allah (c.c.) katındaki değeri, verilen miktarın çokluğu ile ölçülmez. Fakir olduğu için ancak bir hurmayı sadaka olarak verebilen kimsenin sevabının Allah (c.c) katında büyüyerek Uhud Dağı kadar olacağını Peygamber Efendimiz (s.a.v) bizlere müjdelemektedir.[46] İhtiyaç sahiplerini incitmeden verilen her sadaka, adeta onlara uzanan bir şefkat elidir. Bu açıdan bakıldığında sadaka, içinde yaşadığımız toplumu kaynaştıran, fakirle zengini barıştıran, güçlüyle zayıfı kucaklaştıran benzersiz bir iyilik hareketidir. O halde biz de okulumuzda, sokağımızda ve evimizde sadaka konusunu daima gündemde tutmalıyız. Çevremizde yardıma ihtiyacı olanlarla ilgili sadaka projeleri yapıp gerçekleştirmeye çalışmalıyız. Böylece Allah'a (c.c) olan bağlılığımızda sadık olduğumuzu göstermiş oluruz.

NOT EDELİM

"Sadaka-i Cariye, kişinin ölümünden sonra da kendisinin rahmetle anılmasına sebep olacak nesil yetiştirmeyi de içine alan tüm güzel amellerdir. Müslüman bir kişinin insanlığın yararlanması için ortaya koyduğu keşifler ve bilimsel çalışmalar, insanlığın yararına sunulmak için meydana getirilen dinî, ilmî, kültürel ve tarihsel eserler birer sadaka-i cariyedir.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 315.)

Yüce dinimiz İslam, Allah (c.c) için yapılan tüm iyilikleri sadaka olarak nitelendirerek iyiliği, kulluğumuzun ayrılmaz bir parçası haline getirmemiz gerektiğini bizlere hatırlatmaktadır. Hatta bazı iyiliklerin sevabının ölümden sonra bile devam ettiğini bizlere müjdelemektedir. Bir gün ölüp dünyadan ayrılacak olan insanın, kendisinden sonrakilere bıraktığı faydalı, kalıcı iyiliklere sadaka-i cariye denir. Peygamber Efendimiz (s.a.v) bir hadisinde şöyle buyurmuştur; **"İnsan öldüğü zaman, üç şey dışında amelleri kesilir: Sadaka-i cariye (fayda vermeye devam eden sadaka), kendisinden yararlanılan ilim ve kendisine dua eden salih evlât."**[47]

45 bk. Bakara suresi, 264. ayet.

46 bk. Buhari, Zekât, 8.

47 bk. Müslim, Vasiyyet, 14.

Çevremizde bulunan görkemli tarihi camiler, çeşmeler, vakıflar, bazı hastaneler ve okullar birer sadaka-i cariyedir. Bugün bile milyonlarca Müslüman'ı kendine çeken Süleymaniye Camii, Selimiye Camii gibi şaheserlerin inşa edilmesini sağlayan şey sadaka-i cariye bırakma arzusudur. Sadaka-i cariyelerin devamlılığını sağlamak için oluşturulan kurumlara ise vakıf adı verilir. Hayır vakıfları bu şekilde adeta iyiliğe bekçilik eden kurumlardır. İslam medeniyeti bir vakıf medeniyetidir. Büyük şehirlerden en küçük köy ve mahallelere kadar bu anlayışı görmek mümkündür.

Bir insanı, bir toplumu ayakta tutan şey sevgidir. Atalarımız bu amaçla fakirleri evlendirmek, sokak hayvanlarını besleyip korumak ve hatta göçmen kuşların tedavisi için bile vakıflar kurmuşlardır. İletişim imkânlarının, internetin, sosyal medyanın bu kadar geliştiği günümüzde bu tür iyilikleri yapmak daha da kolaylaşmıştır. Gelişen teknolojiyi büyüklerinden daha iyi takip eden çocuk ve gençlerin, internet ve sosyal medyayı kullanarak yapacağı iyilikler de birer sadaka sayılır. Bu iyilik projeleri insanlara fayda vermeye devam ettiği sürece de sadaka-i cariye olarak sahiplerine sevap kazandırır. Bizler de sadaka-i cariye bırakmak için atalarımız gibi çaba göstermeliyiz.

NOT EDELİM

Şafiî mezhebinde;

- Çocuk ve aklî dengesi yerinde olmayanın malından da zekât verilir.

- Sebzelerin zekâtı verilmez.

- Balın zekâtı verilmez.

- Kadının ziyneti zekâta tabi değildir.

- Altın ve gümüş dışındaki madenlerin zekâtı verilmez.

- Kadın zekâtını kocasına verebilir.

- Zekât nisabı hesaplanırken borçlar nisaptan düşülmez (mahsul zekâtı hariç).

(Burhanuddin Merginâni, Hidaye Tercümesi, İslam Fıkhı, (Terc: Ahmet Meylani) C 1, s.216-238.)

BİLGİ KUTUSU

Müslüman bir kişinin insanlığın yararlanması için ortaya koyduğu keşifler ve bilimsel çalışmalar

İnsanlığın yararına sunulan cami, okul, hastane, bilimsel araştırma merkezleri gibi kurumlar

İnsanlara faydalı hayırlı Müslümanlar yetiştirmek de sadaka-i cariyedir.

NOT EDELİM

Hanefi mezhebinde;

_ Altın ve gümüşten yapılmış süs eşyaları zekâta tabidir.

_ Bütün toprak ürünleri zekâta tabidir.

_ Hem madenler hem de eski devirlerde yer altına gömülüp gizlenen her çeşit kıymetli eşya zekâta tabidir.

- Bal onda bir nispetinde zekâta tabidir.

(TDV İslam İlmihali C 1, s. 441-450)

DÜŞÜNELİM

Siz ne tür bir sadaka-i cariye bırakmak istersiniz? Düşününüz.

A Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1. Ramazan ayı ile orucun, Müslümanlar'ın hayatındaki yeri ve önemi nedir? Yazınız.

....

....

2. Oruçluyken dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir? Yazınız.

....

....

3. Orucu bozan durumları yazınız.

....

....

4. Zekât nedir? Açıklayınız.

....

....

5. Zekât hangi mallardan hangi oranlarda verilir? Yazınız.

....

....

6. Zekât ibadetinin bireysel ve toplumsal faydalarını yazınız.

....

....

7. İnfak ve sadakanın yardımlaşma ve dayanışmaya katkısını açıklayınız.

....

....

B Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. "Ramazan ayı, Kur'ân-ı Kerim'in indirilmeye başlandığı, içinde Kadir gecesinin de yer aldığı ve farz olan orucun tutulduğu mübarek bir aydır."

Ramazan ayı ile ilgili yukarıda verilen bilgilerde aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

A) Ramazan ayının mübarek bir ay olduğuna
B) Kur'ân-ı Kerim'in Ramazan ayında indirilmeye başlandığına
C) Orucun farz olduğuna
D) Ramazan ayında oruç tutulduğuna
E) Ramazan ayının 27. gecesinin Kadir gecesi olduğuna

2. "Müslümanlar Ramazan ayına büyük önem verirler. Çünkü..."

Yukarıdaki cümle aşağıdakilerden hangisi ile tamamlanamaz?

A) Kur'ân bu ayda indirilmeye başlanmıştır.
B) Kadir gecesi bu aydadır.
C) Bu ay oruç ayıdır.
D) Teravih namazı bu ayda kılınır.
E) Bu ayda hac yapılır.

3. I- Oruçlu olduğunu unutarak bir şey yemek, içmek
II- Kan vermek
III- İlaç kullanmak
IV- Kan almak
V- Koku sürünmek

Yukarıdaki maddelerin hangileri orucu bozmayan durumlardandır?

A) I - II - V B) II - III - IV C) III - IV - V D) II - III – V E) I - IV - V

4. “Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan hayra harcayın. Size verilse, gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı, hayır diye vermeye kalkışmayın. Biliniz ki Allah zengindir, övgüye lâyıktır.” (Bakara suresi, 267. ayet.)

Yukarıdaki ayetten aşağıdaki yargılardan hangisi çıkartılamaz?

A) Allah (c.c.) zengin ve övgüye layık olandır.
B) İman edenler, hayra harcamalıdır.
C) Hayra harcanacak olanlar, kazancın iyilerinden olmalıdır.
D) Allah (c.c.) kulun içinde gizlediklerini de dışa vurduklarını da bilir.
E) Hayır diye verilecek olanlar, kişinin kendine layık gördükleri olmalıdır.

5. Zekâtla ilgili aşağıdaki eşleştirmelerin hangisi yanlıştır?

A) Altın - 1/40
B) Manda - 1/30
C) Ticaret malları - 1/10
D) Toprak ürünleri - 1/10
E) Koyun ve keçi - 1/40

6. I- Müslüman bir kişinin insanlığın yararlanması için ortaya koyduğu keşifler ve bilimsel çalışmalar.
II- İnsanlığın yararına sunulan cami, okul, hastane, bilimsel araştırma merkezleri gibi kurumlar
III- İnsanlara faydalı hayırlı Müslümanlar yetiştirmek.
IV- Gündüzleri oruçla, geceleri namazla değerlendirmek.

Yukarıdaki maddelerin hangileri sadaka-i cariye değildir?

A) IV B) I C) II D) III E) I-III

C

Aşağıdaki cümlelerden doğru olanlarının başına (D), yanlış olanlarının başına (Y) yazınız.

1. ( ) Ramazan ayı, Kur’ân-ı Kerim’in indirilmeye başlandığı ve sünnet olan orucun tutulduğu aydır.

2. ( ) Tutamadığımız farz oruçlarımızın yerine tuttuğumuz oruçlara nafile oruç denir.

3. ( ) Unutarak yiyip içmek orucu bozar.

4. ( ) Oruç ibadeti insana sabırlı olmayı öğretir.

5. ( ) Okul, kütüphane, hastane vb. kurumlar yaptırmak infak kapsamında değerlendirilir.

Görsel 4. 1.

HAC VE KURBAN

4. ÜNİTE

Kavramlar : *Kâbe, Beytullah, Mescid-i Haram, ihram, tavaf, şavt, vakfe, sa'y, mikat, isti'lam, hatim. cihat, davet, tebliğ, emr-i bi'l maruf nehy-i ani'l münker.*

Ünitemize Hazırlanalım

1. Kâbe'nin bulunduğu Mekke şehrinin yerini haritadan bularak bulunduğunuz şehre göre hangi yönde yer aldığını tespit ediniz.

2. Hac ya da Umreye giden birine, Kâbe'yi ve Peygamber Efendimizin yaşadığı yerleri gördüğünde neler hissettiğini sorarak cevaplarını defterinize yazınız.

3. Bir önceki yıl Hacca gitmek için Türkiye'den kaç kişinin başvuru yaptığını araştırarak defterinize not ediniz.

4. Bakara suresi, 196; Âl-i İmran suresi, 96- 97; Hac suresi, 34; Saffat suresi 107. ayetlerinin meallerini defterinize yazınız.

1. ALLAH'IN EVİNDE MİSAFİRLİK: HAC

"Allah'ın (c.c) evi" ifadesinden ne anlıyorsunuz?

Hac, saygı duyulan büyük ve önemli bir şeye yönelmek, ziyaret etmek anlamına gelen Arapça bir kelimedir. Dinî bir terim olarak ise; hac günlerinde Kâbe ve çevresinde bulunan bazı mukaddes yerleri, belirli ibadetleri yaparak ziyaret etmeye denir. Bütün ibadetlerde olduğu gibi hac ibadetinde de temel amaç Allah (c.c) rızasını kazanmak ve O'na şükretmektir. Hac İslam'ın beş şartından biridir. Hicretin dokuzuncu yılında farz kılınmıştır.

Hac ibadetinin yapıldığı mekânların merkezi Kâbe'dir. Allah (c.c) için herhangi bir mekân söz konusu değildir. Ancak yüce Rabbimiz Kâbe için 'evim' buyurmak suretiyle onu şereflendirmiştir. Hacılar, 'Rahman'ın misafirleridir.' Hacılar hac görevleri esnasında sayılı günlerin çabucak geçeceği bilinciyle vakitlerini en güzel biçimde ibadetlerle değerlendirirler. Ev sahibine ve diğer misafirlere karşı saygı ve hürmette kusur etmemeye çalışırlar. Gerçek kulluk Allah'a (c.c.) teslim olmayı ve O'nun kullarını incitmemeyi gerektirir.

Görsel 4. 2. Hac ibadeti Suudi Arabistan'ın Mekke şehrinde bulunan Kâbe ve çevresinde yapılır.

HAC		
BELİRLİ YERLERDE	**BELİRLİ GÜNLERDE**	**BELİRLİ İBADETLERİ YAPMAKTIR**
Arafat, Müzdelife, Mina, Kâbe, Safa, Merve	Zilhicce 8-9-10-11-12	Vakfe, Şeytan taşlama, Saç tıraşı, Kurban, Tavaf, Sa'y

Hacca gitmek Rahman'a (c.c.) misafir olmaktır. Misafirin ev sahibine saygı göstermesi de misafirlik adabındandır. Bu yüzden Hacca giden Müslüman, Kâbe'ye girmeden önce tüm unvanlarını terkeder ve Allah'ın (c.c.) huzuruna sade bir kul olarak çıkar. Çünkü Yüce Rabbimiz insanların makam ve mevkilerine, cinsiyetlerine ve derilerinin rengine değil kalplerine bakar. Müslüman hacda sadece Allah'a (c.c.) olan saygı ve sevgisini yani takva elbisesini kuşanarak Rahman'ın huzuruna çıkar. Bu misafirlik sayesinde yaratılış gayesini hatırlar. Kısacık dünya hayatında gerçekten neye önem vermesi gerektiğini benliğinde hissederek memleketine döner. Ahdini tazeleme ve âdeta yeniden dirilme fırsatı bulmuş olur. İşte bu diriliş mevsimi Allah'ın (c.c.) evine misafir olanlara takdim edilen en büyük hediyedir.

HATIRLAYALIM

Takva: *Bilinçli davranma; uyanıklık, dikkatli olma, sakınma, korunma, korkma, endişelenme, kaygılanma. 2. Allah'ı görüyormuşçasına bir bilinç içerisinde farzları, vacipleri hakkıyla yerine getirme; Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacıyla nafileleri çokça yapma; sünnete uyma.*

(MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 349.)

Görsel 4. 3. Her yıl milyonlarca Müslüman hac ibadeti için Kâbe'ye gelir.

1.1. Kâbe ve Haccın Tarihi

Sizce Kâbe ne zaman inşa edilmiştir?

Kâbe, Mekke şehrinde Mescid-i Haram'ın ortasında taştan yapılmış dört köşe bir yapıdır. Hac ve tavaf ibadetinin merkezi, bütün Müslümanlar'ın kıblesi olan Kâbe, yeryüzünde Allah (c.c.) için yapılan ilk mabettir. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de; **"İnsanlar için yeryüzünde kurulan ilk ev, Mekke'de bulunan mübarek ve âlemlerin hidayetine vesile olan Kâbe'dir."[1]** şeklinde ifade edilmiştir.

1 bk. Âl-i İmran suresi, 96. ayet.

ARAŞTIRALIM

Yüce Allah, "...Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır."

(Âl-i imran suresi, 97. ayet.) buyurmuştur.

Yukarıdaki ayette belirtilen 'yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi' ve 'Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır.' ifadelerinin ne anlama geldiğini araştırınız.

Yüce kitabımızda Kâbe, Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. İsmail (a.s.) ile birlikte anılır. Dolayısı ile Kâbe'yi doğru anlamak için Hz. İbrahim'i (a.s.), eşi Hz. Hacer'i (r.a.) ve Hz İsmail'i de (a.s.) tanımak gerekir. Hz. İbrahim (a.s.) Filistin yöresinde peygamberlik görevini yürütürken, eşi Hz. Hacer'i (r.a.) ve oğlu Hz. İsmail'i (a.s.) Allah'ın (c.c.) emriyle şimdiki Kâbe'nin bulunduğu yerin yakınına bıraktı. O dönemde Mekke şehrinde ve o yörede henüz insan yerleşimi yoktu. Hz. İbrahim (a.s.) Allah'ın (c.c.) emrine uyarak eşi ve bebeğine bir miktar yiyecek ve su bırakıp, Filistin'e dönerken eşi Hz. Hacer (r.a.) ise Allah'ın (c.c.) emrine boyun eğdi ve orada kaldı. Hz. İbrahim (a.s.) oradan ayrılırken şöyle dua etti: **"Rabbimiz! Ben çocuklarımdan kimini, namaz kılabilmeleri için Senin kutsal evinin yanında, ziraata elverişsiz bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! İnsanların gönüllerini onlara meylettir, şükretmeleri için onları ürünlerle rızıklandır."**[2]

Kâbe'nin, Hz. İbrahim (a.s.) ve İsmail tarafından inşa edildiği, **"Bir zamanlar İbrahim İsmail'le beraber Beytullah'ın temellerini yükseltiyor, (şöyle diyorlardı): Ey Rabbimiz! Bunu bizden kabul buyur. Şüphesiz ki, sen çok iyi işiten ve çok iyi bilensin. Rabbimiz! İkimizi de sana teslim olan kıl. Soyumuzdan da sana teslim olan bir ümmet meydana getir. Bize ibadetimizin yollarını göster. Tövbemizi kabul et. Şüphesiz sen, tövbeleri çok kabul eden ve çok merhamet edensin. Ey Rabbimiz! Soyumuzdan vücuda getireceğin İslam ümmetine kendi içlerinden bir Peygamber gönder ki, onlara senin ayetlerini okusun, kitabını, hikmetini öğretsin, onları günahlardan temizlesin. Şüphesiz sen, her şeye galipsin, hüküm ve hikmet sahibisin."**[3] ayeti ile belirtilir. Kâbe'nin inşası bittikten sonra, Allah (c.c.) tarafından Hz. İbrahim'e (a.s.) bütün insanları haccetmek üzere buraya davet etmesi emredilmiştir. **"İnsanları hacca davet et ki gerek yaya olarak ve gerekse uzak yollardan gelen çeşitli vasıtalarla sana varsınlar."**[4] Yine Kur'an-ı Kerim'de belirtildiğine göre Kâbe'nin bakım ve temizliği görevi de Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'e (a.s.) verilmiştir. Bu durum ise **"...İbrahim ve İsmail'e: Tavaf edenler, ibadete kapananlar, rükû ve secde edenler için "evimi (Kâbe)'yi temiz tutun." diye emretmiştik."**[5] ayetiyle vurgulanmıştır.

NOT EDELİM

"...(Allah tarafından) kabul edilmiş haccın karşılığı ancak cennettir."

(Buhârî, Umre, 1.)

Hz. İbrahim (a.s.) haccın nasıl yapılacağını insanlara öğretmişti. Böylece her yıl hac yapılmaya başlandı.[6] Hz. İbrahim (a.s.) devrinden beri uygulanagelen hac ibadeti cahiliye devrinde de devam etmekle beraber artık Hz. İbrahim'in (a.s.) öğrettiği tevhidi çizgiden çıkmıştı. Kur'an-ı Kerim, cahiliye dönemi Araplarının Kâbe'deki ibadetlerinin sadece ıslık çalmak ve el çırpmaktan ibaret olduğunu haber vermektedir.[7] Hatta bu dönemde Kâbe ve çevresine putlar yerleştirilmişti. İnsanlar bunlara tapınırlar ve putlar adına kurban keserlerdi. Mekke'nin fethinden sonra Peygamber Efendimizin (s.a.v.) emriyle Kâbe'de bulunan putlar kırılmıştır. Hz. İbrahim'den (a.s.) sonra cahiliye döneminde hacca eklenen şirk unsurları Peygamberimiz tarafından kaldırılmış ve hac aslına döndürülmüştür.

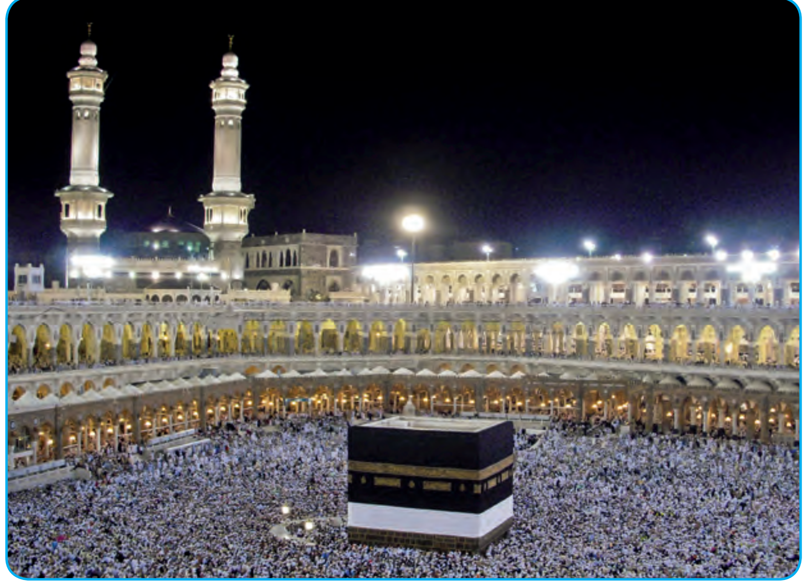
---

2 bk. İbrahim suresi, 37. ayet.
3 bk. Bakara suresi, 127-129. ayet.
4 bk. Hac suresi, 27. ayet.
5 bk. Bakara suresi, 125. ayet.
6 bk. Ahmed b. Hanbel, C.1, s. 232.
7 bk. Enfal suresi, 35. ayet.

1.2. Haccın Önemi

Haccın, İslam'ın beş şartından sayılmasının sebebi sizce ne olabilir?

Hac ibadeti; Allah'ın (c.c.) sevgisini kazanmak isteyen yüz binlerce Müslümanı tek vücut haline getiren bir ibadettir.

Görsel 4. 4. Mescid-i Haram'da ibadet gece gündüz devam eder.

Hac, Kur'an-ı Kerim'de **"Şüphesiz, insanlar için kurulan ilk ibadet evi elbette Mekke'de, âlemlere rahmet ve hidayet kaynağı olarak kurulan Kâbe'dir. Onda apaçık deliller, Makam-ı İbrahim vardır. Oraya kim girerse, güven içinde olur. Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır..."**[8] ayetleriyle emredilmiştir. Bir hadiste ise; *"Ey inananlar, Allah (c.c.) size haccı farz kılmıştır. O halde haccediniz."*[9] buyrulmuştur.

Hac, Allah'ın (c.c.) insanlar üzerindeki bir hakkıdır. Müslümanlar hacca gitme imkânı bulduklarında geciktirmeden bu görevi yerine getirmelidir. Peygamber Efendimiz de (s.a.v.) *"Haccetmek isteyen kimse acele etsin! Olur ki hastalanır veya binek hayvanı kaybolur ya da (hacca gitmesini engelleyen) bir durum ortaya çıkar."*[10] buyurarak bu konuya dikkat çekmiştir. Ayrıca Yüce Rabbimiz **"Gelsinler ki, kendilerine ait birtakım menfaatlere şahit olsunlar..."**[11] buyurarak haccın bireysel ve toplumsal açıdan Müslümanlara faydalar sağlayacağını belirtmiştir.

YORUMLAYALIM

"Kim Allah için hacceder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, annesinden doğduğu günkü gibi günahlarından arınmış bir şekilde hacdan döner."

(Buhârî, Hac, 4.)

Yukarıdaki hadisi haccın önemi açısından yorumlayınız.

Hac, hem beden hem de malla yapılan bir ibadettir. Bu yüzden haccın bir kimseye farz olması için o kimsenin bazı şartları taşıması gerekir. Bu şartlara sahip olan bir kimsenin ömründe bir kez haccetmesi farzdır. Hacca gidecek Müslümanın;

- *Akıl sağlığı yerinde ve ergenlik çağına girmiş olması*
- *Hac yapmasına engel olacak bir hastalığının bulunmaması*
- *Özgür olması*
- *Hac yolculuğunu yapmaya yetecek maddi imkâna sahip olması*
- *Hacca giderken kullanacağı yolun güvenli olması gerekir.*

8 bk. Âl-i İmran suresi, 96- 97. ayet.
9 bk. Müslim, Hac, 412.
10 bk. İbn Mâce, Menasik, 1.
11 bk. Hac suresi, 28. ayet.

1.3. Hac ile İlgili Kavramlar

Hac'da ziyaret edilen mukaddes yerlerden hangilerini biliyorsunuz?

Hac günde beş vakit yöneldiğimiz Kâbe'nin ve çevresinde bulunan mukaddes yerlerin ziyaret edilmesiyle yerine getirilen bir ibadettir. Bu ziyaret esnasında uyulması gereken bazı şartlar ve belli mekânlarda yapılması gereken bazı özel ibadetler vardır. Hacla ilgili bilinmesi gereken mekân ve kavramların bazıları şunlardır:

Hac İle İlgili Kavramlar	
Mikat	Tavaf
İhram	İsti'lam
Mescid-i Haram	Şavt
Kâbe (Beytullah)	Sa'y
Hatim	Vakfe

Mikat:

İhram yasaklarının başladığı zaman ve sınırlara **mikat** adı verilir. Mikat buluşma yeri ve buluşma zamanıdır. Mikat Müslümana, bir gün dünya hayatının biteceğini ve Allah'a (c.c.) kavuşacağını düşündürerek ömrünü bu bilinçle geçirmesi gerektiğini hatırlatır. Hacı adayları mikat sınırlarına geldiğinde hacca niyet eder ve ihrama girerler.

Her ibadetin kendine özgü sınırları ve yasakları vardır. Mesela namazda konuşmak, oruçluyken yemek ve içmek yasaktır. Hac esnasında da kavga etmek, bitki koparmak, dikişli elbise giymek gibi yasak olan bazı davranışlar vardır. Bu yasaklara ihram denir. Hacca giden erkeklerin giydiği dikişsiz ve iki parça kumaştan oluşan sade kıyafete "ihram kıyafeti" adı verilir. Kadınlar ise günlük kıyafetleriyle hac ibadetini yapabilirler. İhram, bir Müslüman için en önemli unvanın kulluk olduğunu simgeler.

Görsel 4. 5. İhram elbisesi hacca gidenlerin giydiği iki parça kumaştan oluşur.

NOT EDELİM

Hacda ihrama giren Müslümanlar, telbiye denilen zikir cümlelerini dillerinden düşürmezler. Telbiye duası ise şöyledir:

Lebbeyk Allâhümme lebbeyk Lebbeyk lâ şerîke leke lebbeyk İnne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk. Lâ şerîke lek

(Rabbim! Davetine sözüm ve özümle tekrar tekrar icabet ettim, emrine boyun eğdim. Rabbim! Senin davetine icabet boynumun borcudur. Senin eşin ve ortağın yoktur. Rabbim! Bütün varlığımla sana yöneldim; hamd senin, nimet senin, mülk senindir. Senin eşin ve ortağın yoktur.)

(Ebu Dâvud, Et'ime, 54.)

Mescid-i Haram:

Kâbe ve çevresi için kullanılan "Harem" ya da "Haram" kelimesi, buradaki bütün ilişkilerin Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarına saygı esasına göre düzenlendiği, başta insan olmak üzere bitki örtüsünden hayvanlara kadar burada bulunan bütün varlıkların ilahi koruma altına alındığını ifade eder.

Mescid-i Haram, Mekke'de Kâbe'nin bulunduğu alandaki caminin adıdır. Hürmet ve saygı gösterilmesi gereken mescit anlamında bu ad verilmiştir. Buraya Mescid-i Haram denildiği gibi, Harem-i Şerif de denir. Kâbe, Makam-ı İbrahim ve zemzem kuyusu bu mescidin birer parçasıdır.

Mescid-i Haram, yeryüzündeki mescitlerin en faziletlisidir. Bir hadis-i şerifte; *"Mescidimde kılınan bir namaz, Mescid-i Haram hariç, başka mescitlerde kılınan bin namazdan faziletlidir. Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz da diğer mescitlerde kılınan yüz bin namazdan faziletlidir."*[12] buyrulmuştur.

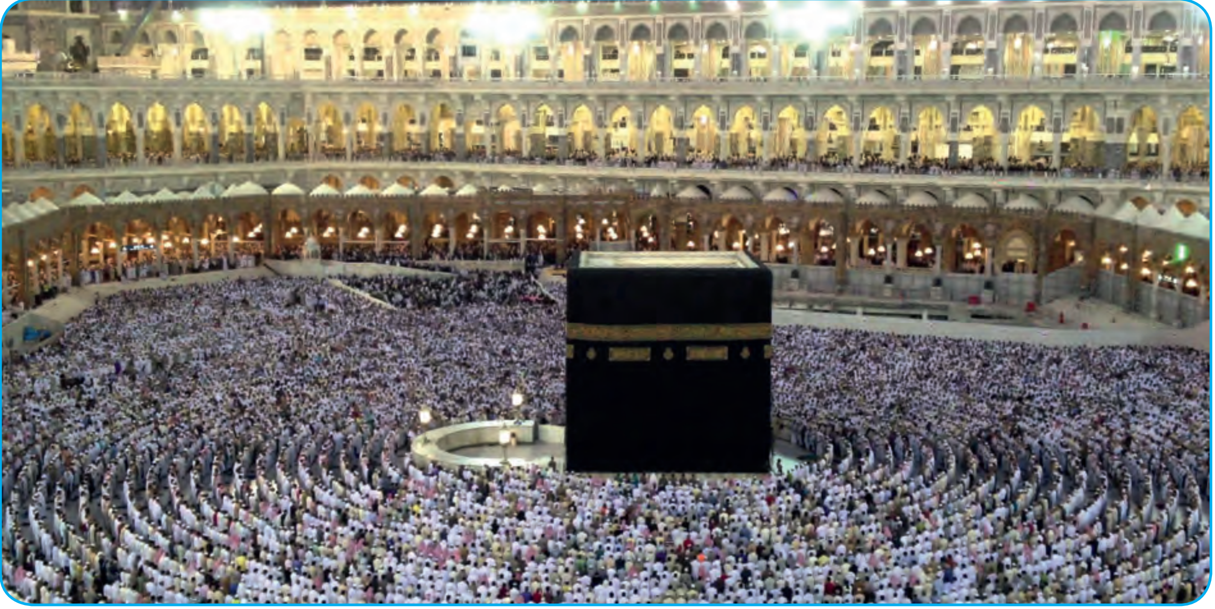

Görsel 4. 6. Bugün Mescid-i Haram'da milyonlarca Müslüman aynı anda ibadet edebilmektedir.

Kâbe, yeryüzünde inşa edilmiş ilk mabettir. Mekke'deki Mescid-i Haram adı verilen bölgenin ortasında bulunan küp şeklinde bir yapıdır. Kâbe, dünyadaki bütün Müslümanların kıblesidir. Namaz esnasında Kâbe'ye yönelmek farzdır. Bu nedenle Kâbe, Müslümanlar için yeryüzündeki mukaddes yerlerin başında gelir. Tavaf ibadeti de onun etrafında dönerek yapılır. Kâbe'ye, 'Allah'ın (c.c.) evi' anlamına gelen **Beytullah** da denir.

Kâbe'nin kuzeybatı duvarının karşısında, yerden 1.25 m. yükseklikte yarım daire şeklinde bir duvar bulunur. Bu duvara **Hatim** denir. Burası Kâbe'nin içinden sayıldığı için tavaf bu duvarın dışından yapılır.

12 bk. İbn Mâce, İkâme, 195.

Görsel 4. 7 Kâbe'nin bir yanında yer alan hilal şeklindeki alanı çevreleyen duvara hatim denir.

Kâbe'nin etrafında yedi kez dönmeye **tavaf** denir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) *"Kâbe'yi tavaf etmek namaz kılmak gibidir..."*[13] buyurmuştur. Tavaf esnasında Kâbe'nin etrafındaki her bir dönüşe **şavt** adı verilir. Tavaf, Haceru'l Esved'den başlar ve Kâbe sol tarafa alınarak yapılır. Her dönüşte tekrar Haceru'l Esved'e gelindiğinde bir şavt tamamlanmış olur. Tavaf yapacak kişi Haceru'l-Esved hizasına gelince avuç içleri Haceru'l-Esved'e dönük olacak biçimde "bismillahi Allahü ekber" diyerek ellerini kaldırır ve Haceru'l-Esved'i selamlar. Buna **İsti'lam** denir. Bunu Haceru'l-esved hizasına geldiği her şavtta tekrarlar.

Sa'y, Kâbe yakınında bulunan Safa ve Merve tepeleri arasında dördü gidiş, üçü dönüş olmak üzere yedi kez gidip gelmektir. Sa'y yapmaya Safa Tepesi'nden başlanır. Sa'y yapılan yolun belirli bir bölgesinde erkeklerin kısa adımlarla süratli ve heybetli yürümesi sünnettir. Sa'y, zorluklarla karşılaştığımızda Hz. Hacer (r.a.) gibi Allah'a (c.c.) sığınarak çözüm için çaba sarf etmemiz gerektiğini simgeler.

Görsel 4. 8. Safa ile Merve tepeleri arasında yapılan sa'ydan bir görünüş

Vakfe, Haccın farzlarından birisi olarak Mekke'nin Arafat denilen bölgesinde Zilhicce'nin dokuzuncu gününe rastlayan arife günü öğle vaktinden Kurban Bayramı'nın ilk günü güneş doğuncaya kadar bir müddet beklemektir[14]. Arafat, Mekke'nin yaklaşık 20 km dışındadır. Vakfe haccın en önemli rüknüdür. Bu ibadet sırasında milyonlarca Müslüman hep birlikte Allah'a (c.c.) dua ile yönelerek tövbe ve istiğfar ederler. Vakfe mahşer anını bize dünyada yaşatan bir ibadettir.

13 bk. Tirmizî, Hac, 112.
14 MEB Dini Terimler Sözlüğü, s. 378

1.4. Haccın Yapılışı

Milyonlarca insanın aynı anda yaptığı bir ibadetin kuralsız olması sizce ne gibi durumlar ortaya çıkarır?

Haccın farzları şunlardır:

1. *İhrama girmek*
2. *Arafat'ta vakfe yapmak*
3. *Ziyaret tavafında bulunmak*

Görsel 4. 9. Arafat'ta vakfe yapmak haccın en önemli rüknüdür.

NOT EDELİM

Haccın Vacipleri

- Sa'y
- Müzdelife vakfesi
- Şeytan taşlama
- Kurban kesme
- Saçları tıraş etmek veya kısaltmak
- Veda tavafı

İbadetler Allah'ın (c.c.) emrettiği ve Peygamberimizin (s.a.v.) gösterdiği şekilde yapılır. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) *"Haccın yapılışına ilişkin uygulama ve davranışlarını benden alın!"*[15] buyurmuştur. Bu çerçevede haccın yapılışı şöyledir:

- *Mikat sınırlarında niyet ederek ihrama girilir.*
- *Sünnet olan selamlama tavafını yaptıktan sonra Safa ile Merve tepeleri arasında sa'y yapılır.*
- *Arefe günü Arafat'a çıkılır ve vakfe yapılır. Bu vakfe farzdır.*
- *Hac ibadeti sırasında hacıların vakfe yapmak üzere geceyi geçirdikleri Arafat ile Mina arasındaki yer. Müzdelife'de bir miktar bekleyip dua etmek haccın vaciplerindendir. Hacılar burada akşam ile yatsı namazını birlikte kılarlar.*
- *Müzdelife'de sabah namazını kıldıktan sonra Mina'ya hareket edilir. Bayramın birinci günü sabahı Mina'da şeytan taşlanır ve kurban kesilir. Ardından tıraş olunur ve ihramdan çıkılır.*
- *Daha sonra farz olan ziyaret tavafı ve sa'y yapılır. Bayramın diğer günlerinde de Mina'da şeytan taşlanır.*
- *Hac ibadetini yerine getiren Müslümanlar, Mekke'den ayrılmadan önce son bir kez Kâbe'yi tavaf ederler. Buna da veda tavafı denir.*

BİLGİ KUTUSU

Şafiîlere göre;

Saçları kısaltmak veya tıraş etmek (halk veya taksir) ve **Safâ-Merve arasında sa'y etmek** farzdır. Bu rükünler yerine getirilirken bir kısmında (ilk üçünde) sıraya riayet etmek de farzdır.

(bk.İlmihal, Diyanet Vakfı, s. 526.)

15 bk. Nesâî, Menâsik. 220.

1.5. Hac ve Ahlaki Dönüşüm

Hac ibadetinin insanın duygu ve davranışlarına etkileri sizce neler olabilir?

Hac ibadeti, bireysel ve toplumsal açıdan Müslümanlara pek çok faydalar sağlar. İhram giydikten sonra başlayan hac, o andan itibaren hacı adayını olgunlaştıran bir okula dönüşür. Müslüman, kefene benzeyen iki parça kıyafeti giyince sahip olduğu tüm dünyevi makam ve mevkileri arkasında bırakır. Böylece Allah'a (c.c.) kulluk etmenin her şeyden önemli olduğunu fark eder. Arafat meydanında milyonlarca Müslümanla birlikte mahşer anını yaşar. Ölmeden önce kendisini sorgulama fırsatı bulur. Bu yönüyle hac, Müslümana günahlarından tövbe edip kendisini düzeltme imkânı sağlar. Bu konuda Peygamber Efendimiz (s.a.v.), *"Hacca gidenler ile umreye gidenler, Allah'ın misafirleridir. Allah'a dua ederlerse, Allah onların dualarını kabul eder ve Allah'tan günahlarının bağışlanmasını isterlerse Allah onların günahlarını bağışlar."*[16] buyurmuştur.

Hac yeryüzünde yapılan en büyük toplumsal buluşmalardandır. Bu buluşmaya dünyanın her yerinden ve her ırktan Müslümanlar gelir. Milliyetleri, renkleri ve dilleri farklı olsa da hepsinin geliş amacı tektir. Hepsi hacca Allah'ın (c.c.) davetine uyarak ve O'nun sevgisini kazanmak için gelmişlerdir. Bu ortak amaç Müslümanlar arasındaki kardeşlik duygusunu geliştirir. Müslümanlar, hac yaparken her türlü zorluğa sabır gösterir, birbirleriyle yardımlaşır ve kimseyi incitmezler.

RÖPORTAJ YAPALIM

Çevrenizden hacca giden biriyle "Hac ibadetinin davranışlara etkileri" konusunda bir röportaj yapınız. Daha sonra izlenimlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hac Müslümanlara, farklı kültür ve bilgi birikimine sahip kardeşleriyle tanışma fırsatı verir. Bu sayede hacca gidenlerin düşünce ufukları genişler. Farklılıkları ayrışma değil zenginlik olarak görmeyi öğrenirler. Tüm yaratılanlara merhametle bakarlar. Hac sunduğu sayısız faydalarla adeta Müslümanın gönlüne ilahi bir dokunuştur. Bu güzel özellikleri elde edebilmek için Müslümanlar bir an önce hac ibadetlerini eda etmeye çalışırlar.

Kur'an-ı Kerim'de **"... Azık edinin; kuşkusuz azığın en hayırlısı takvâdır. Öyleyse bana saygı duyun, ey akıl sahipleri!"** [17] buyrulmaktadır. Hac da bir yolculuktur. Bu yolculukta en hayırlı azık takvadır. Takva, Müslümanın Allah'a (c.c.) karşı duyduğu derin saygı ve sevgidir. Altmış-yetmiş yıl süren bir ömür yolculuğunda hac, sadece 3-4 haftalık kısmı oluşturur. Mü'min bu ibadet sırasında gösterdiği dikkati hacdan döndükten sonra da sürdürmelidir. Çünkü Allah (c.c.) rızasını kazanmak için gittiği hac her ne kadar bitmiş olsa da Müslümanın Allah'a (c.c.) yolculuğu her an devam etmektedir.

Yüce Rabbimiz (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de İslam'ı bir yol olarak zikretmektedir. Peygamber Efendimiz de (s.a.v.) bir hadisinde, *"Dünyada (kimsesiz) bir garip gibi yahut bir yolcu gibi ol."*[18] buyurmaktadır. Bu bilinçle hacca giden Müslüman bir gün tek başına Allah'a (c.c.) kavuşacağını hatırlamış olur. Bu yolculuk boyunca güzel davranışlar sergilemeye gayret eder. Böylece hayatını gözden geçirip Müslümana yakışmayan şeylerden uzak durmaya çalışır. Rabbinin seveceği şeyleri yapmaya yönelir ve bu haccı kendisine nasip ettiği için Allah'a (c.c.) şükreder.

16 bk. İbn Mâce, Menasik, 5.
17 bk. Bakara suresi, 197. ayet.
18 bk. Buhârî, Rikâk, 3.

2. UMRENİN YAPILIŞI

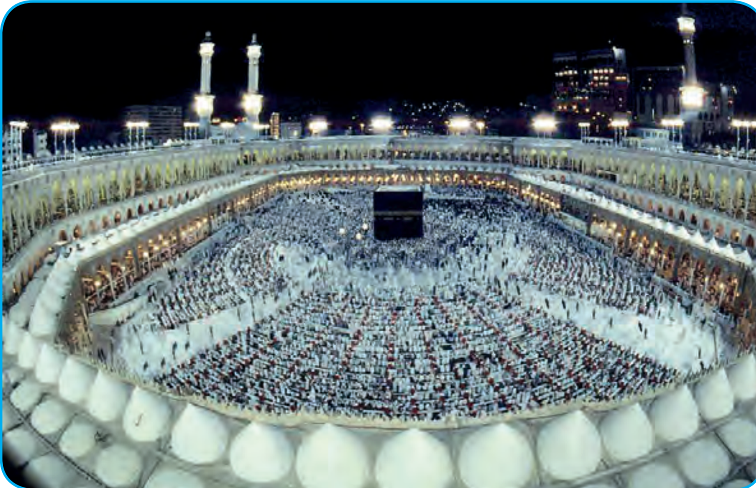
Umre ile hac arasında sizce ne tür farklar olabilir?

Umre; hac mevsimi dışında, ihramlı olarak Kâbe'yi tavaf edip Safa ile Merve arasında sa'y yaptıktan sonra tıraş olmak suretiyle yapılan bir ibadettir.[19]

Umre yapmak amacıyla mikat sınırlarına ulaştığımızda ihrama girmek için hazırlık yaparız. İhram için önce gusül abdesti alır, temizlenir, güzel kokular süreriz. İhram elbisesi giyer ve iki rekât ihram namazı kılarız. Daha sonra umreye niyet eder ve telbiye getiririz. Mescid-i Haram'a gidip tavafa başlayıncaya kadar her fırsatta diğer Müslümanlarla birlikte yüksek sesle telbiye getirmeye devam ederiz.

Mescid-i Haram'a ulaşınca, Kâbe'ye gider ve umre tavafına niyet ederiz. Hacer'ül Esved'in hizasına gelerek onu isti'lâm eder ve tekbir getiririz. Kâbe'nin etrafında yedi defa dönerek tavaf yaparız. Tavaf sırasında Allah'a (c.c.) sığınır, gönülden dualar ederiz. Tavaf bittikten sonra iki rekât tavaf namazı kılarız.

Tavafımızı tamamladıktan sonra Safa tepesine gideriz. Kâbe'ye dönüp bir süre tekbirler getirip dualar ederiz. Ardından Merve tepesine doğru yürürüz. Merve tepesine ulaşınca aynı şekilde bir süre durup Allah'ı (c.c.) zikreder, dualar ederiz. Daha sonra tekrar Safa tepesine yönelir aynı şekilde gidiş gelişlerimizi yediye tamamlayarak sa'yımızı yapmış oluruz. Sa'yımızı Merve tepesinde tamamlayınca saçımızı tıraş eder ve ihramdan çıkarız. Böylece umremizi tamamlamış oluruz.

Görsel 4. 10. Umrenin farzları ihram ve tavaftır.

BİLİYOR MUSUNUZ?

- Umre yapmak Hanefilere göre müekked sünnettir. Şafiilere göre ömürde bir kez umre yapmak farz-ı ayndır.
- Hanefilere göre umrenin farzları ihram ve tavaftır. Şafiilere göre ise ihram, tavaf, sa'y ve tıraş olmak farzdır.

(Vecdi Akyüz, Mukayeseli İbadetler İlmihali, C 4, s. 265-272.)

UMRE İLE HAC ARASINDAKİ FARKLAR

- *Hac farzdır. Umre sünnettir.
- *Hac, Arefe günü dahil Kurban Bayramı günlerinde ve yılda bir kez yapılabilir. Umre ise yılın her zamanı ve pek çok kez yapılabilir.
- *Hac'da vakfe, şeytan taşlama ve kurban kesme vardır. Umre'de vakfe, şeytan taşlama ve kurban kesme yoktur.

19 MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 372.

3. KURBAN

İnsan, sevdiği için ne gibi fedakârlıklar yapabilir?

Kurban, sözlükte yaklaşmak demektir. Dinimize göre, Allah'a (c.c.) yaklaşmak için ibadet niyetiyle belirli zamanda, belirli özelliklerdeki hayvanları kesme işine "kurban kesme", kesilen hayvanlara da "kurban" denir.

NOT EDELİM

"Doğrusu sana pek çok nimet vermişizdir. Öyleyse Rabbin için namaz kıl, kurban kes. Doğrusu adı sanı ortadan kalkacak olan, sana kin tutan kimsedir."
(Kevser suresi, 1-3. ayetler.)

Kurban bayramının ilk üç gününde kurban kesmek vaciptir. Şafiî mezhebine göre ise müekked sünnettir. Akıllı ve ergenlik çağına erişen, zekât verecek durumda olan Müslümanlar kurban keserler. Her hayvan kurban olarak kesilemez. Kurbanlık hayvanlar; koyun, keçi, sığır, deve gibi küçük ve büyükbaş hayvanlardır. Ayrıca bu hayvanların kurban edilebilmesi için bazı özellikleri taşıyor olmaları gerekir. Bu özelliklerden bazıları şunlardır;

Görsel 4. 11. Kurban, Allah rızası için yapılan bir ibadettir

- Koyun ve keçi türü küçükbaş hayvanların bir, sığır cinsi büyükbaş hayvanların iki, devenin de beş yaşını doldurmuş olması gerekir.
- Kesilecek hayvanların sağlıklı ve herhangi bir organ kusurundan uzak olması gerekir.
- Küçükbaş hayvanlar ancak bir kişi tarafından kurban edilebilir.
- Büyükbaş hayvanlar en fazla yedi kişi tarafından kurban edilebilir.

3.1. Kurban ile İlgili Kavramlar

Sizce kurban ibadeti insanın duygu dünyasına ne gibi katkılarda bulunur?

Teşrik Tekbiri:

Kurban bayramının bir gün öncesi olan arife gününün sabah namazından başlayıp bayramın dördüncü günü ikindi namazına kadar farz namazlardan sonra toplam 23 vakitte ***"Allahu ekber. Allahu ekber. Lâ ilâhe illallâhu vallâhu ekber. Allahu ekber ve lillâhil hamd."*** biçiminde söylenen övgü cümleleridir.

Takva:

Kurban ibadetinin temel amacı, kulun Allah'a (c.c.) yönelik olan takvasını göstermesidir. Bu konuyla ilgili Kur'an-ı Kerim'de **"Onların etleri ve kanları asla Allah'a ulaşmaz. Fakat O'na sadece takvanız (Allah'a karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır..."[20]** buyrulmuştur.

20 Hac suresi, 37. ayet.

Sadakat:

Kurban bize Hz. İbrahim'in (a.s.) mirasıdır. Kurban, Hz. İbrahim'in (a.s.) Yüce Allah'a olan sevgisinin ve sadakatinin bir göstergesidir. Bizler de Hz. İbrahim (a.s.) gibi, Allah'a (c.c) olan sadakatimizi göstermek ve O'na yakınlaşmak için kurban keseriz.

Teslimiyet:

Kurban ibadetinde Hz. İbrahim'in (a.s.) sadakatinin yanında eşi Hz. Hacer (r.a.) ve oğlu Hz. İsmail'in (a.s.) Allah'ın (c.c.) emri karşısında samimi duygularla teslimiyetleri de ön plana çıkar.

Hedy:

Hedy, hac ve umre yapan kimselerin harem sınırları içerisinde kestikleri kurban demektir.[21] Hedy kurbanı, haccın unsurları arasında yer aldığından dolayı yerine getirilmesi vaciptir. İbadet niyeti ile isteğe bağlı olarak kesilmesi halinde de tatavvu kurbanı olur.

Udhiyye:

Udhiyye, Türkçede kurban kavramı karşılığında kullanılmaktadır. Bu Arapça kavram, kurbanın kuşluk vaktinde kesilmesi nedeniyle bu şekilde isimlendirilmiştir.[22]

ARAŞTIRALIM

"Onların etleri ve kanları asla Allah'a ulaşmaz. Fakat O'na sadece sizin takvanız (Allah'a karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır..."

(Hac suresi, 37. ayet.)

Yukarıdaki ayeti tefsirlerden araştırarak burada anlatılmak istenen düşünceyi arkadaşlarınızla paylaşınız.

TARTIŞALIM

Kurban ve Ramazan bayramlarında kurban kesmek, ziyaretleşmek gibi faaliyetler yerine, bu günleri fırsat olarak değerlendirip tatile çıkmanın bireysel ve toplumsal sonuçları neler olabilir?

Arkadaşlarınızla tartışınız.

3.2. Kurban İbadetinin Bireysel ve Toplumsal Faydaları

Kurban Bayramında yapılan paylaşma ve yardımlaşma faaliyetleri nelerdir?

Kurban ibadeti Allah (c.c.) rızası için yapılır. Ancak diğer ibadetlerde olduğu gibi kurbanın da bizim için pek çok faydaları vardır. Müslüman, kurban kesmekle Allah'ın (c.c.) emrine boyun eğdiğini ve kulluğunda samimi olduğunu gösterir. Allah'a (c.c.) kulluk yolunda karşısına çıkacak tüm zorluklara karşı sabırla mücadele edeceğine söz verir. Kestiği hayvanın etini Müslüman kardeşleriyle paylaşarak Allah'ın (c.c.) kendisine verdiği nimetlere şükretmiş olur. Böylece bencillikten kurtulur ve başkalarını da düşünme bilinci kazanır. Bu yönüyle kurbanın sadece et yemek için kesilmediğini anlarız. Kurban, gerekirse en sevdiğimiz şeyleri bile Allah (c.c.) için feda edebileceğimizi gösteren bir ibadettir.

Kurban; Rabbimize, verdiği nimetlerden dolayı şükür anlamı da taşır. Mü'minler her kurban kesiminde, Hz. İbrahim (a.s.) ile oğlu İsmail'in Cenâb-ı Hakk'ın buyruğuna mutlak itaat konusunda verdikleri başarılı sınavın hatırasını tazelemiş ve kendilerinin de benzeri bir itaate hazır olduklarını simgesel davranışla göstermiş olmaktadırlar.[23]

21 bk. Salim Öğüt, "Hedy", TDV İslam Ansiklopedisi, C 17, s. 156.
22 bk. Ahmet Güç, "Kurban", TDV İslam Ansiklopedisi, C 26, s. 436.
23 bk. Sâffât suresi, 102-107. ayet.

Kurban ibadeti aynı zamanda sosyal bir ibadettir. Müslüman, merhametin ve sevginin paylaşıldığı bu bayram günlerinde İslam ümmetinin bir parçası olduğunu hisseder. Bu da onu manevi açıdan güçlendirir. Kurban, Müslümanlar'a kardeşlik, yardımlaşma ve birbirine destek olma bilinci kazandırır. Sosyal adaletin sağlanmasına katkıda bulunur. Toplumdaki fakirlerin, kimsesizlerin gözetilmesine vesile olur. Zenginler bencillikten, fakirler terk edilmişlik duygusundan kurtulurlar.

Et, değerli bir besin kaynağı olmasına rağmen herkesin her zaman ulaşamadığı bir besindir. İmkânı olmayanlar da kurban ibadeti sayesinde et yeme fırsatı bulurlar. Bu kimseler onları unutmayan kurban sahiplerine şükran duyarlar. Bayram namazında omuz omuza saf tutan Müslümanlar arasında dostluk bağları kurulur. Bu şekilde birbirini destekleyen Müslümanlar güçlü bir sosyal yapı oluştururlar. Allah'ı (c.c.) seven, başkalarına değer veren, sahip olduğu imkânları paylaşan insanlardan oluşan böyle bir toplum da bütün insanlık için bir umut ışığı olur.

Toplumumuzda Allah (c.c.) rızası için kesilen kurbanın eti üç parçaya ayrılır. Bir parçası muhtaç kimselere, bir parçası komşulara dağıtılır. Kalan son parçası ise kurban kesen kimsenin ailesi için ayrılır.

Kurban ibadetinin yararı sadece sosyal dayanışma ve malî yardıma indirgenemez. Dinimizde her ibadetin öz ve biçim olarak ayrı anlam ve hikmetleri bulunduğu için kurban yerine başka bir ibadet ikame edilemez. Mesela kurbanın parasının dağıtılması, fakirlere gıda yardımı yapılması, namaz kılınıp oruç tutulması kurban ibadeti yerine geçmez.

Görsel 4. 12. Bayramlarda büyüklerimizle bayramlaşırız.

YAZALIM

Kurban ibadetinin bireysel faydaları:

....

....

....

....

....

....

Kurban ibadetinin toplumsal faydaları:

....

....

....

....

....

....

....

....

4. CİHAT

Dinimizde en önemli ibadetlerden biri de cihattır. **Cihat**, kelime kökü itibariyle söz ve fiille bütün kuvvetini harcayarak çalışmak, yorulmak, gayret göstermek demektir. Savaş da dahil olmak üzere Allah'ın (c.c.) adını yüceltmek için yapılan bütün davranışlar bu kavrama dahildir. İslam alimleri cihatın genel anlamına vurgu yaptıklarında Müslümanlar üzerine farz bir ibadet olduğunu belirtmişlerdir. Savaş anlamında kullanıldığında ise cihatın normal zamanlarda farz-ı kifaye, umumi seferberlik durumlarında ise tüm Müslümanların yerine getirmesi gereken farz-ı ayn bir ibadet olduğu konusunda fikir birliği içindedirler.

Terim olarak kullanıldığında cihatın birbiriyle alakalı geniş bir anlam çerçevesi vardır. İyiliğin yerleşmesi ve kötülüğün ortadan kalkması için maddi ve manevi tüm imkânları kullanarak çaba sarf etmek anlamına geldiği gibi düşmanlara karşı vatanı savunmak amacıyla silahlı mücadele vermek anlamı da vardır. Öte yandan insanın her türlü kötülüğe ve şeytana karşı verdiği mücadele ve içindeki çirkin tutkuları yenme çabası da cihat kapsamında değerlendirilir. Tüm bu anlamları göz önünde tutulduğunda cihatın sadece savaş olmadığı, aynı zamanda nefisle ve şeytanla mücadele; İslam'ın güzelliklerini tüm insanlara tebliğ ve davetle ulaştırma; emr-i bil maruf ve nehyi anil münker mücadelesi vererek iyilikleri yaygınlaştırma ve kötülükleri engelleme gibi anlam zenginliklerine sahip olduğu görülür. Cihat eden kimseye mücahit denir. Bu kökten gelen mücahede kavramı da özellikle tasavvuf literatürümüzde kişinin Allah'a (c.c.) kulluk eden güzel bir insan olabilmek yolunda nefsinin bencil tutkularına, şeytana ve tüm kötülüklere karşı mücadele vermesi anlamında kullanılır. Bir hadiste Peygamber Efendimiz (s.a.v.) mücahiti şöyle tanımlamıştır: *"… Mücahit, Allah'a itaat yolunda nefsi ile cihat edendir."* [24]

BİLGİ KUTUSU

CİHAT

Dinî emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, İslâm'ı tebliğ etmek, nefse ve dış düşmanlara karşı mücadele vermek.

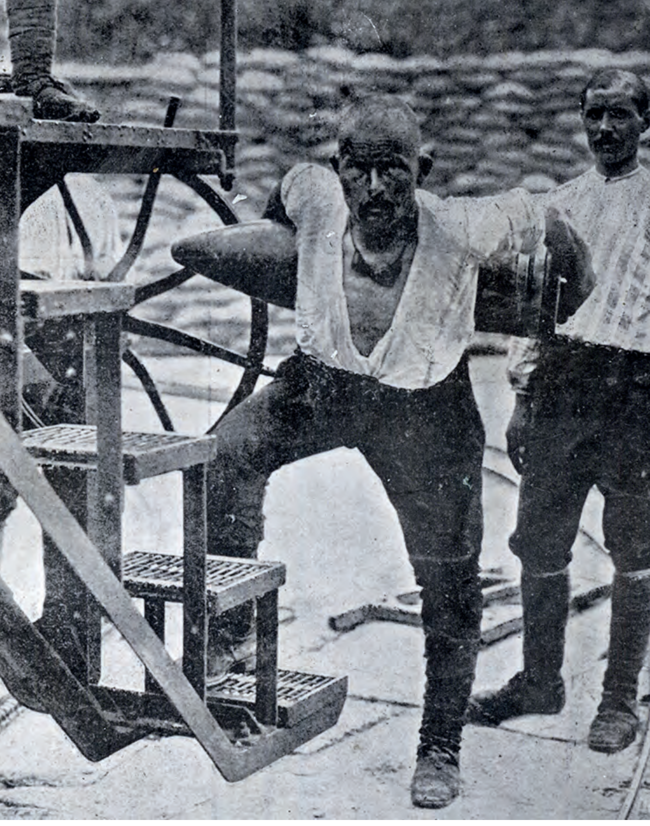
Cihat; hayatın gayesi olarak Allah'a (c.c.) kulluk etmekten, Allah (c.c.) ve Resulü'nün (s.a.v.) koyduğu ölçülerin fert ve toplum hayatına uygulanmasına çalışmaya, İslam'ı gayrimüslimlere tebliğe, İslam ülkesini ve Müslümanları her türlü tehlike ve saldırılara karşı savunma ve bu konuda gerektiğinde savaşmaya kadar kapsamlı bir anlam taşımakta; kalp, dil, el ve silah gibi beşerî aksiyonun ortaya konulduğu her vasıta ile yapılabilmektedir.

Cihat; Müslümanın Allah'a (c.c.) kulluk ve onun rızasını temin için İslam esaslarını öğrenme, öğretme, ferdî ve içtimaî planda yaşama, yaşanmasına çalışma, İslam'ı tebliğ ve bu hususlarda içte ve dışta karşılaşacağı engelleri aşma konusunda içinde bulunması gereken şuurlu ve sürekli gayret ve aksiyon halini ifade eder.

(bk. Ahmet Özel, Cihat, TDV İslam Ansiklopedisi, C 7, s. 527-531.)

---

24 Ahmed b. Hanbel, Müsned, VI, 22; Tirmizî, Fezailü'l-Cihat, 2.

Görsel 4. 13. Şanlı tarihimiz, kanının son damlasına kadar vatanını savunarak cihat eden kahramanlarla doludur. (Çanakkale savaşında 257 kiloluk top mermisini tek başına topa yerleştirip ateşleyen ve İngiliz savaş gemisini batıran Seyit Onbaşı)

Kur'an-ı Kerim'de birçok yerde geçen ve olumlu anlamda kullanılan cihat kavramını sadece savaş anlamına gelen kıtal ve harp kelimelerine indirgemek doğru değildir. Kur'an-ı Kerim'de, iki grup arasında meydana gelen silahlı çatışma anlamındaki savaş karşılığında harp ve kıtal kelimeleri kullanılmıştır.[25] Kur'an-ı Kerim'deki bütün cihat ayetleri kıtal ve harp anlamına gelmez. Savaşmak manasında kullanılan cihat; **"Kendilerine savaş açılan Müslümanlara, zulme uğramaları sebebiyle savaş için izin verildi. Şüphe yok ki Allah'ın onlara yardım etmeye gücü yeter."**[26] ve **"Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın. Ancak aşırı gitmeyin. Çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez."**[27] ayetleriyle birlikte söz konusu edilmiştir. Nitekim Medine'de hicret sonrasında müşriklerle savaşmaya izin veren bu ayetlerden önce Mekke'de nazil olan bazı ayetlerde de cihat kelimesi geçmekte ve bu ayetlerde cihat, savaş anlamında kullanılmamaktadır. **"Bizim uğrumuzda cihat edenler var ya, biz onları mutlaka yollarımıza ileteceğiz. Şüphesiz Allah, mutlaka iyilik yapanlarla beraberdir."**[28] ayetinde cihat etmek; Allah (c.c.) için çabalamak, gayret göstermek anlamındadır. **"O halde, kâfirlere boyun eğme ve bununla (Kur'an ile) onlara karşı olanca gücünle mücadele et!"**[29] ayetinde de cihat, vahyi tebliğ etmek ve emri-i bi'l maruf nehy-i ani'l münker yapmak anlamına gelmektedir.

Günümüzde cihat kavramı özellikle İslam karşıtları tarafından kötü örneklerle özdeşleştirilerek uzak durulması gereken bir şeymiş gibi gündeme getirilmekte ve Müslümanlar bu kavram üzerinden olumsuzluklarla anılmak istenmektedir. Oysa Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamber Efendimizin (s.a.v.) hadislerinde cihat edenler övülmekte, Allah (c.c.) yolunda canlarıyla ve mallarıyla cihat edenler cennetle müjdelenmektedir. Bir ayet-i kerimede **"(Şunu bilin ki) Gerçek müminler, yalnızca, Allah'a ve Resulüne iman edenler ve (bu konuda) bütün şüphelerden uzak duranlar; Allah yolunda bütün malları ve canları ile cihat edenlerdir. İşte onlar imanlarında sadık olanlardır."**[30] buyrularak Allah (c.c.) yolunda cihat etmek, gerçek müminlerin özellikleri

25 bk. Mâide suresi, 64. ayet; Enfâl suresi, 57. ayet; Muhammed suresi, 4. ayet; Bakara suresi, 190-191, 193. ayetler; Nisâ suresi, 74-76. ayetler; Tevbe suresi, 12-13. ayetler.
26 Hac suresi, 39. ayet.
27 Bakara suresi, 190. ayet.
28 Ankebût suresi, 69. ayet.
29 Furkan suresi, 52. ayet.
30 Hucurât suresi, 15. ayet.

arasında sayılmaktadır. Peygamber Efendimiz de (s.a.v.) şu hadisinde cihatı amellerin en üstünleri arasında zikretmektedir: "Ebû Zer (r.a.) anlatıyor: *"Hz. Peygamber'e (s.a.v.) 'Hangi amel daha faziletlidir?' diye sordum. 'Allah'a inanmak ve O'nun yolunda cihat etmek.' buyurdu."*[31] Hz. Peygamber (s.a.v.) cihata o kadar önem vermiştir ki cihattan kaçınmayı mümin olmakla bağdaştırmamış ve *"Allah yolunda savaşmadan yahut da bunu (en azından) gönlünden geçirmeden ölen kimse bir çeşit münafıklık üzere ölür."*[32] buyurarak müminleri cihata teşvik etmiştir. Bir diğer hadisinde ise Peygamber Efendimiz (s.a.v.) cihatla ilgili olarak şöyle buyurmuştur: *"Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin, Allah'tan âfiyet (esenlik ve barış) dileyin. Fakat düşmanla karşılaşınca da sabredin ve bilin ki cennet kılıçların gölgesi altındadır."* [33]

Görsel 4. 14. Vatan, bu topraklar için cihat eden ve bu uğurda canını verenlere minnettardır. (15 Temmuz darbe girişiminde vatan hainlerine karşı savaşırken şehid olan Ömer Halisdemir)

Cihatla birlikte değerlendirilmesi gereken davet, tebliğ, emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker gibi kavramlar da vardır. Bu kavramların geçtiği ayet ve hadislerde Müslümanlara yüklenen vazifeler de dinimizde cihat ibadeti gibi birer ibadet kabul edilmiş ve cihat kapsamında değerlendirilmiştir.

Tebliğ; sözlükte ulaştırmak, duyurmak, açıklamak anlamlarına gelir. Terim olarak ise peygamberlerin Allah'ın (c.c.) kendilerine indirmiş olduğu vahyi insanlara eksiksiz olarak bildirmesidir. Açıklanması gereken dinî bir hükmü, yerine göre örnekler vererek, yerine göre nasihat ederek sözlü ve yazılı bir biçimde eksiksiz olarak anlatmak, etkileyici bir dille insanlara duyurmak da tebliğ kapsamındadır.

Bütün peygamberler gönderildikleri toplumlara Allah'ın (c.c.) dinini tebliğ etmişler, onları bir yandan iyiliklere teşvik ederken bir yandan da kötülüklere karşı uyarmışlardır.[34] Peygamberler aynı zamanda beşîr (müjdeleyici) ve nezîr (uyarıcı) olarak görevlendirilmişlerdir.[35] Tebliğ, peygamberlerin ve onların yolunu devam ettiren Müslümanların öncelikli vazifesi olmuştur.

Davet; sözlükte çağırmak, seslenmek, adlandırmak, dua etmek, ziyafete çağırmak gibi anlamlara gelir. İslam dinini yaymak ve Müslümanları dinî görevlerini yerine getirmeye çağırmak anlamına gelen bir terimdir. Özellikle İslam'a ve İslam esaslarının uygulanmasına çağrı anlamında çoğunlukla tebliğ kelimesiyle birlikte kullanılır.

31 Buhârî, Itk, 2.
32 Müslim, İmâre. 158.
33 Buhârî, Cihat, 112, 156; Müslim, Cihat, 19-20.
34 bk. Nahl suresi, 36. ayet; A'râf suresi, 62 ve 68. ayetler; Ahzâb suresi, 39. ayet.
35 bk. Bakara suresi, 119. ayet; Ahzâb suresi, 45. ayet.

NOT EDELİM

KUR'AN-I KERİM'DE DAVET

"İslam'a çağrı" (Saff suresi, 7. ayet.),

"İmana çağrı" (Hadîd suresi, 8. ayet.),

"Allah yoluna çağrı" (Nahl suresi, 125. ayet.),

"Allah'ın kitabına çağrı" (Âl-i İmrân suresi, 23. ayet.),

"Hakka çağrı" (Ra'd suresi, 14. ayet.),

"Hayra çağrı" (Âl-i İmrân suresi, 104. ayet.),

"Kurtuluşa çağrı" (Mü'min suresi, 41. ayet.),

"Hayat kaynağına çağrı" (Enfâl suresi, 24. ayet.),

"Esenliğe çağrı" (Muhammed suresi, 35. ayet.)

Bu ayetler davetin İslami inanç ve değerlerin kabul edilip uygulanmasını sağlamayı hedef alan bir faaliyet olduğunu ve dolayısıyla hem gayrimüslimlere hem de Müslümanlara yönelik olabileceğini göstermektedir.

(bk. Mustafa Çağrıcı, Davet, TDV İslam Ansiklopedisi, C 9, s. 16-19.)

Peygamber Efendimiz (s.a.v.), peygamberlik görevinin bir gereği olarak insanları Allah'a (c.c.) çağırmış,[36] tüm insanları Allah'ın (c.c.) dinine davet etmiş[37] ve Allah'ın (c.c.) kendisine bildirdiği vahyi insanlara tebliğ etmiştir.[38]

Müslümanlığın yayılması ve ilkelerinin uygulanması, davet ve tebliğ faaliyetlerine bağlı olduğundan tebliğ ve davet, Müslümanların kaçınılmaz görevlerinden biri sayılmıştır. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de **"Sizden, hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir topluluk bulunsun. İşte kurtuluşa erenler onlardır."[39]** buyrularak tebliğ, davet, emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker vazifeleri Müslümanlara bir sorumluluk olarak yüklenmiştir.

Emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker; sözlükte iyiliği, hayrı tavsiye etmek, kötülüğü ve çirkin olanı yasaklamak demektir. Terim olarak dine göre yapılması gereken işleri emir ve teşvik, yapılmaması gereken işleri de yasaklamak ve engellemeye gayret etmektir. Kötü söz, fiil ve ahlaka karşı tavır alıp hayatın her alanında dinin ve aklın emretmiş olduğu hayır ve güzellikler yerleşinceye kadar insanların yapmış oldukları her türlü gayret ve çalışma emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker kapsamındadır.

Kurân-ı Kerim'de **"Mümin erkekler ve kadınlar birbirlerinin velisidirler. Onlar emr-i bi'l-ma'ruf nehy-i ani'l-münker (görevini) hakkıyla yerine getirirler, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah'a ve Peygamberine itaat ederler. Allah onlara rahmet edecektir. Allah her zaman en üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir."[40]** buyrularak iyiliği emretmek ve kötülükten men etmek müminlerin özellikleri arasında sayılmıştır. Peygamber Efendimiz de (s.a.v.) bu

36 bk. Ahzâb suresi, 46. ayet.
37 bk. A'râf suresi, 158. ayet.
38 bk. Âl-i İmrân suresi, 20. ayet; Nahl suresi, 82. ayet.
39 Âl-i İmrân suresi, 104. ayet.
40 Tevbe suresi, 71. ayet.

konuda *"Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze saygı göstermeyen ve iyiliği emredip kötülükten sakındırmayan bizden değildir."*[41] buyurmuştur. Bir diğer hadisinde ise *"Bu canı bu tende tutan Allah'a yemin ederim ki ya iyiliği emredip/teşvik edip kötülükten sakındırırsınız/uzaklaştırırsınız ya da Allah size bir ceza gönderir de O'na dua edersiniz ama O, duanıza karşılık vermez."*[42] buyurarak emr-i bil maruf ve nehy-i anil münker sorumluluğunun önemine dikkat çekmiştir.

NOT EDELİM

"Allah yolunda öldürülenlere "ölüler" demeyin. Hayır, onlar diridirler. Ancak siz bunu bilemezsiniz."

(Bakara suresi, 154. ayet.)

Cihat ibadetini ecdadımız öncelikle Allah (c.c.) rızası için, Allah (c.c.) yolunda (fî sebilillah) ve "i'lâ-yı kelimetullah" ülküsü çerçevesinde âdeta bir yaşam tarzı haline getirmiş ve Allah'ın (c.c.) adını yüceltme davasını kendisine bir vazife edinmiştir. Şehadeti en yüce mertebelerden birisi olarak gören atalarımız, Allah (c.c.) yolunda cihata çıktığında "Ölürsem şehidim, kalırsam gazi" diyerek gerektiğinde canını feda etmekten hiçbir zaman geri durmamıştır.

Cihat ibadeti, hak ile batıl mücadelesi kıyamete kadar süreceği için her zaman var olması gereken bir ibadettir.[43] Günümüzde de Müslümanlar başta kendi vatanlarını savunmak amacıyla yeri geldiğinde savaşı da göze alarak Allah (c.c.) yolunda gayret göstermekle mükelleftirler. Vatanını, dinini, bayrağını, kutsal değerlerini savunmak bir Müslümanın asla vazgeçemeyeceği görevlerindendir. İşte cihat ibadeti, Müslümanın şehadeti de düşünerek Allah (c.c.) yolunda canıyla, malıyla, bilgisiyle ve Allah'ın (c.c.) kendisine bahşettiği her türlü yeteneğiyle yerine getirmesi gereken ibadetlerdendir.

BİLGİ KUTUSU

İ'LÂ-YI KELİMETULLAH: *Allah (c.c.) kelimesini yüceltme. Allah'ın (c.c.) dininin ve tevhid inancının yüceltilip yaygınlaştırılması yolunda gösterilen her türlü gayret ve faaliyet. Müslümanın Allah'a (c.c.) kulluk ve O'nun rızasını elde etmek için İslam dininin prensiplerini öğrenmesi, öğretmesi.*

ŞEHİD: *Şahit olan, tanıklık eden, kesin bir haberi veren, bilen, hazır olan. Allah'ın (c.c.) dininin tüm insanlığa ulaştırılması ve bu esnada ortaya çıkan engelleri kaldırırken Allah (c.c.) yolunda ölen veya öldürülen Müslüman. Allah (c.c.) yolunda veya Allah'ın (c.c.) kutsal kabul ettiği din, vatan, namus, mal ve can güvenliği için cihat ederken öldürülen mümin.*

GAZİ: *Mücahit, gazâ yapan, savaşa katılan. İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla savaşa gidip büyük yararlılıklar gösteren ve sağ olarak dönen kişi, mücahit. Savaşta başarı kazanan kumandanlara ve hükümdarlara verilen şeref unvanı.*

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 165, 338, 106.)

41 Tirmizî, Birr, 15.
42 Tirmizî, Fiten, 9.
43 bk. Ebu Dâvûd, Cihat, 33.

OKUMA PARÇASI

BU VATANDA KINALI HASANLAR TÜKENMEZ

Yüzbaşı Sırrı Bey, ikindi vakti yeni gelen askerleri teftiş ederken, içlerinden bir tanesinin saçının bir tarafının kınalanmış olduğunu görür ve takılır: "Hiç erkek kınalanır mı? Mehmetçik: Buraya gelmeden evvel, anam kınalamıştı komutanım" der ve sebebini bilmediğini de ilave eder. Komutanın isteği üzerine anasına mektup yazar, Niye saçını kınaladığını anasına sorar. Anasının cevap mektubunda şunlar yazar:

"Ey gözümün nuru Hasan'ım,

Köyümüzde rahat rahat oturalım mı? Vatan sevgisi içimizde alev alev yanıyor. Sen ecdadından, babandan aşağı kalamazsın... Ben, senin anan isem beni ve seni Allah (c.c) yarattı, vatan büyüttü. Bu vatanın ekmeği iliklerinde duruyor...

Sen bu ailenin seçilmiş kurbanısın...

Hasan'ım, söyle zabit efendiye... Bizim köyde kurbanlık için ayrılan koçlar kınalanır... Ben de seni evlatlarımın arasından vatana kurban adadım. Onun için saçını kınalamıştım...

El-hükmü lillah. Allah, seni İsmail Peygamber'in yolundan ayırmasın.

Gözlerinden öperim...

Anan – Hatice"

Görsel 4. 15.

A Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplandırınız.

1. Hac ibadetinin dinimizdeki yeri ve önemini ayet ve hadisler ışığında açıklayınız.

....

....

2. Kâbe'nin hac ibadeti açısından önemi nedir? Açıklayınız.

....

....

3. Hac ile ilgili belli başlı mekânlar nerelerdir? Yazınız.

....

....

4. Hac ibadetinin birey ve toplum hayatı üzerindeki etkilerini açıklayınız.

....

....

5. Hac ile umre arasında yapılışı bakımından farklılıklar nelerdir? Açıklayınız.

....

....

6. Kurban ibadetinin bireysel ve toplumsal faydalarını açıklayınız.

....

....

B Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız.

1. Kâbe hakkında verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Yeryüzünde yapılan ilk mabettir.

B) Hz. İbrahim (a.s.) ve Hz. İsmail (a.s.) tarafından yapılmıştır.

C) Kâbe'yi çevreleyen alana Mescid-i Nebi denir.

D) Bütün Müslümanların kıblesidir.

E) Kâbe'ye Beytullah da denir.

2. ...., hac ve umre ibadetini yapmak isteyen kimselere Allah'ın (c.c.) bazı davranışları belli bir süre yasaklamasıdır.

Yukarda boş bırakılan yere getirilmesi gereken kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) İhram B)Tavaf C) Sa'y D) Vakfe E) Şavt

3. Haccın farzları şunlardır:

I- İhram
II- Vakfe
III- Tavaf

Buna göre, hacca giden bir kimsenin aşağıdaki mekânlardan hangisine gitmesi gerekli değildir?

A) Arafat

B) Mescid-i Nebi

C) Mescid-i Haram

D) Kâbe

E) Mekke

4. Aşağıdakilerden hangisi hac ibadetinin faydalarından biri olamaz?

A) Müslümanlar'ın kardeşlik bağlarını güçlendirir.

B) İnsanların Allah (c.c.) katında eşit olduğunu öğretir.

C) Müslümanlar'ın davranışlarını güzelleştirmesine yardımcı olur.

D) Allah'a (c.c.) kul olmanın önemini hissettirir.

E) Zengin olmanın ne kadar önemli olduğunu fark ettirir.

5. Aşağıdaki bilgilerden hangisi kurbanla doğrudan ilgili değildir?

A) Kurban bize sahip olduğumuz imkânları paylaşmayı öğretir.

B) Kurban ibadeti bizi Allah'a (c.c.) yaklaştırır.

C) Kurban sayesinde toplumumuzda birlik ve beraberlik duyguları güçlenir.

D) Kurban bize zamanımızı iyi kullanmayı öğretir.

E) Kurban, sadakatin ve teslimiyetin sembolüdür.

6. "Onların etleri ve kanları asla Allah'a ulaşmaz. Fakat O'na sizin takvanız (Allah'a karşı gelmekten sakınmanız) ulaşır..." *(Hac suresi 37. ayet.)*

Yukarıdaki ayete göre aşağıdakilerden hangisini söylemek doğru olmaz?

A) Hayvanlar etleri için kurban edilmemektedir.

B) Kurban Allah'a (c.c.) duyulan bağlılığın bir göstergesidir.

C) Kurban toplumsal dayanışmaya katkı sağlar.

D) Kurban ile takva arasında yakın bir ilişki vardır.

E) Kurbanın temel amacı kan akıtmak değildir.

7. Hacda giydiğimiz ihram kıyafeti, sahip olduğumuz tüm makam ve mevkileri terk edip sadece kul kimliğimizle Allah'a (c.c.) döneceğimizi bize hatırlatan iki parça dikişsiz kumaştan oluşur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi ihram kıyafetinin simgelediği değerler arasında yer almaz?

A) İhram kıyafetinin kaliteli kumaştan seçilmesi, hac ibadetinin değerini arttırır.

B) Maddi imkânların fazlalığı Allah (c.c.) katında bir üstünlük sağlamaz.

C) İhram kıyafetinin dikişsiz olması gerekir.

D) Tüm Müslümanlar'a "Allah'ın (c.c.) eşit kulları" gözüyle bakmalıyız.

E) Müslüman kendini diğer Müslümanlar'dan üstün görmez.

8. I- Hac yılda bir kez yapılabilir.
II- Hac Ramazan ayında yapılır.
III- Hacca gitmek farz, umre yapmak ise sünnettir.
IV- Umre ihrama girdikten sonra tavaf ve sa'y yapmaktan ibarettir.
V- Umrede vakfe, şeytan taşlama ve kurban yoktur.

Yukarıdaki ifadelerden hangileri yanlıştır?

A) I-II B) Sadece II C) IV-I D) II-V E) Sadece I

C Aşağıdaki cümlelerden doğru olanlarının başına (D), yanlış olanlarının başına (Y) yazınız.

1. ( ) Hac insanları küçük görmeme, onlar arasında ayrım yapmama bilincini geliştirir.

2. ( ) Umrede vakfe, şeytan taşlama ve kurban kesme yoktur.

3. ( ) Kâbe, Mescid-i Nebi'nin merkezinde bulunur.

4. ( ) İhramlı olan Müslümanlar'ın banyo yapması yasaktır.

5. ( ) Kurban kesmek insanı Allah'a (c.c.) yakınlaştırır.

6. ( ) Vacip olan kurbanı kesmek yerine, onun parası fakirlere dağıtılabilir.

7. ( ) Sığır ve deve en fazla 5 kişi tarafından kurban edilebilir.

8. ( ) Hacca sadece yaşlı insanlar gider.

9. ( ) Hac Müslüman'a dünya hayatının fani olduğunu hatırlatır.

10. ( ) Umre yıl içerisinde birden fazla yapılabilir.

A-B

adab: İzlenmesi gereken usuller, yollar, prensipler.

ahlak: 1. Huylar, mizaçlar, karakterler, tabiatlar. 2. İnsanın yaratılışından gelen özellikleri ile insanların iyiliğini ve mutluluğunu hedef alan kuralların hayata geçirilmesi ile kazanılan iyi ve güzel davranışlar.

ahit: 1.Söz verme, ant, yemin. 2.Taahhüt, sözleşme, mukavele, misak.

akait: 1. İnanılan şeyler, akideler, dinî inançlar, gönülden bağlanılan, düğüm atmışçasına kesinlikle inanılan şeyler, itikatlar. 2. İslam dininin temel inanç esasları ve hükümleri.

arafat: 1. Haccın farzlarından biri olan 'vakfe'nin yapıldığı Mekke'nin 20 kilometre doğusunda bulunan yer. Aynı adı taşıyan ova içinde yaklaşık yetmiş metre kadar yükseklikte Arafat tepesi bulunur. Arafat tepesinin diğer adı ''Rahmet dağı' anlamında 'Cebelürrahme'dir.

bâtıl: Yok olup giden, gerçek ve doğru olmayan, esassız, boş şey, boşa giden, hükümsüz, gerçeğe aykırı, hikmetsiz, temelsiz, devamsız.

bayram: 1. Dinî ve millî bakımdan önemli olan ve toplumca kutlanan gün veya günler. 2. Sevinç, neşe. 3. Cuma günü.

bencil: Yalnız kendini düşünen, kendi çıkarlarını herkesinkinden üstün tutan, hodbin, hodkâm, egoist.

bereket: Nimet, hayır, bağış, bolluk, Allah'ın (c.c.) karşılıksız vermesi.

beyne'l-havfi ve'r-reca: Korku ile ümit arasında bulunma. Müminin Allah'ın (c.c.) azabından endişe duyması ve Allah'ın (c.c.) rahmetini ümit etmesi halidir.

beytullah: Allah'ın (c.c.) evi, Kâbe.

bid'at: 1. Sonradan olan, sonradan ortaya çıkan, türeyen şey. 2. Hz. Peygamber (s.a.v.) döneminden sonra ortaya çıkan, dinî bi delile dayanmayan inanç, ibadet, fikir ve davranışlar.

C

cahiliye: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğinden önce, insanların yaşadıkları ve özünde, putlara tapma, soy-sopla övünme, hukuksuzluk, kibir ve zayıfları ezme gibi olumsuzlukları barındıran sosyal ve kültürel ortam.

cami: 1. Toplayan, bir araya getiren, toplayıcı, kaplayan, içine alan. 2. Mabet, mescit. 3. Müslümanlar'ın ibadet amacıyla toplandıkları, dinî eğitimin gerektirdiği her türlü konunun konuşulup çözüm arandığı yer. 4. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) çeşitli konulardaki hadislerini bir araya getiren kitaplar.

cemaat: 1. Topluluk, insan kalabalığı. 2. Aynı düşünce etrafında bir araya gelen topluluk. 3. Bir dinden veya bir soydan olanların hepsi. 4. Müslümanlığın din kardeşliği esasına dayalı olarak sevgi ve saygı temelli gerçekleştirilmesini istediği birlik, beraberlik. 5. Namaz kılmak için bir araya gelen ve imama uyan topluluk.

cenaze: Gömülmek üzere hazırlanmış ceset, ölü, mevtâ.

cibril: Cebrail (a.s.).

cimri: Elindeki imkânları kullanmaktan aşırı derecede kaçınan, her türlü sıkıntıya katlanarak mal biriktiren ve harcanması gereken yerde harcamayan; pinti, hasis.

cömert: 1. Karşılık beklemeden veren. 2. Elindeki maddi ve manevi imkânları meşru ölçüler içinde gönüllü olarak ve karşılık beklemeden başkalarının yararına sunup gereken yerde harcayabilen.

D-E

derk-i esfel: Cehennemin en alt tabakası.

diğerkâmlık: Hiçbir çıkar düşüncesine dayanmadan başkalarını düşünme, başkalarının menfaatlerini kendi menfaatinden üstün tutma, özgecilik.

dua: 1. Çağırma, seslenme. 2.Yalvarma, yakarma. 3. İbadet. 4. Dileme, yardım isteğinde bulunma. 5. İbadet ve yakarma amacıyla okunan dinî metin. 6. İnsanın, Allah'ın (c.c.) yüceliği ve büyüklüğü karşısında kendi zayıflığını kavrayıp ona yalvarması, şükretmesi, onu övmesi ve Allah'la her an beraber olduğunun bir göstergesi olarak onunla iletişim kurma eylemi.

edille-i şer'iyye: Dinî deliller. İslam fıkhının dört ana kaynağı Kur'an-ı Kerim, sünnet, icma ve kıyastır.

ehl-i sünnet: 1. Sünnete bağlı olanlar. 2. İslam dininin temel konularında Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetine ve sahabelerinin yoluna uymayı ilke edinenlerin izlediği yolu ve yöntemi benimseyenler.

el-hükmü lillah: Karar verici Allah'tır (c.c.), hüküm Allah'a (c.c.) aittir.

eyyam-ı nahr: Kurban bayramında kurban kesme günleri olan zilhicce ayının onuncu, on birinci ve on ikinci günleri.

ezan: Her gün kılınması farz olan namazların ve Cuma namazının vaktinin geldiğini Müslümanlar'a duyurmak için okunan ve sözleri Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünneti ile belirlenen namaza çağrı sözleri.

ezelî: Başlangıcı olmayan.

F-G

farz: 1. Belirleme, tayin ve takdir etme, karar verme. 2. İslam dininde mükelleflerden yapılması kesinlikle istenen ve terk edilmesi günah olan fiiller, emirler.

farz-ı ayn: Dinen sorumlu sayılan kimselerin her birinin ayrı ayrı yapması zorunlu olan fiiller, emirler.

farz-ı kifaye: Dinen sorumlu sayılan kimselerden bazılarının yapmalarıyla diğerlerinden sorumluluk kalkan fiiller, emirler.

fasık: 1. Allah'ın (c.c.) emirlerine aykırı davranan, kötü huylu, kötülük yapmayı alışkanlık hâline getiren kimse, günahkâr. 2. Allah'ın (c.c.) emirlerine karşı gelen, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) getirmiş olduğu dinin bir kısmını veya hepsini inkâr eden.

fıkıh: 1. Derin anlayış, kavrayış; bir şeyi en ince ayrıntısına kadar bilme. 2. İbadet, cezalar ve muamelatla ilgili dinî hükümleri Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetinden çıkarılan ayrıntılı delillerle bilme. 3. İslam'ın ibadet ve hukuk ilmi.

fısk: 1. Hak yoldan ayrılma, Allah'ın (c.c.) emirlerine itaatsizlik etme, inkarcılık. 2. Büyük günahları işleme ve küçük günahta ısrar etme.

fidye: 1. Kurtuluş bedeli, kurtulmalık. 2. Kefaret. 3. Esiri veya herhangi bir kişiyi içine düştüğü durumdan kurtarmak için verilen mal, para, fidyeyinecat. 4. Dince geçerli bir nedenden dolayı ibadetlerde meydana gelen bir eksikliğe karşılık olarak verilen mal, para.

fî sebilillah: 1. Allah (c.c.) yolunda, Allah (c.c.) uğrunda. 2. Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak amacıyla hiçbir karşılık beklemeksizin yapılan maddi ve manevi fedakârlıklar, çabalar.

fitre: 1. Ramazan bayramı sadakası, şükür sadakası, sadakayıfıtır. 2. Gücü yeten Müslümanlar'ın sağlıklı olmalarının bir şükrü olarak ramazan ayının sonuna kadar fakirlere ödemekle yükümlü oldukları sadaka.

gayb âlemi: 1. Göz önünde olmayan, gözle görülmeyen, gizli olan, hazırda olmayan. Akıl ve duyular yoluyla hakkında bilgi edinilemeyen varlık alanı. 2. Öldükten sonra dirilme, cennet, cehennem, hesap günü gibi insanın duyu organları ve akıllarıyla haklarında bilgi edinemeyecekleri âlem.

H

hacer'ul esved: Tavafın başlangıç yerini göstermek üzere Kâbe'nin güneydoğu köşesinde bulunan, yerden 1.5 metre yüksekliğinde, oval biçiminde, hafif kırmızı ve sarı damarcıkları bulunan, 30 cm. çapında oldukça parlak siyah bir taş.

hâlis: İhlaslı, saf, temiz ve samimi.

haşir: Bütün canlıların öbür dünyada yeniden diriltilerek 'mahşer' denilen yerde dünyadaki yaptıklarının ve yapmadıklarının hesabını vermek üzere bir araya gelmeleri, getirilmeleri.

hatim: Kâbe'nin kuzeybatı duvarının karşısında, yerden 1.25 m. yükseklikte yarım daire şeklindeki duvar.

havaic-i asliyye: 1. Sıkıntıların giderilmesi ve hayatın devamı için insanın muhtaç olduğu temel ihtiyaç maddeleri. 2. Zekâta tabi olmayan temel ihtiyaç maddeleri.

hedy: Kâbe'ye ve Harem bölgesine hediye olmak üzere kesilen kurban.

hicret: 1. Bir yerden bir yere göçme, taşınma, ayrılma. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) ve sahabelerinin İslam'ı gereği gibi yaşamak, diğer insanlara Allah'ın (c.c.) emirlerini duyurmak ve müşriklerin işkencelerinden kurtulmak amacıyla Mekke'den Medine'ye M.S. 622 tarihinde yapmış oldukları göç.

hikmet: İnsanın varlıkların hakikatini, gerçek yüzünü, gücü oranında bilip ona göre hareket etmesi.

hurafe: 1. Doğru olmayan, uydurma, asılsız söz. 2. Akla ve gerçeğe aykırı olan, yalan haber. 3. Batıl dinlerden ve halk arasında uydurulan masallardan kalma aslı esası olmayan inanışlar. 4. Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetiyle çatışma hâlinde olan her türlü düşünce, inanç, davranış ve bidat.

huşû: 1. İtaat etme, boyun eğme, tevazu gösterme, alçak gönüllü olma. 2. Mutlak bir teslimiyetle Allah'ın (c.c.) isteklerini yerine getirme. 3. Allah'a (c.c.) duyulan saygının bir gereği olarak başta namaz olmak üzere ibadetlerin yerine getirilmesi sırasında kulun sükûnet ve vakar içinde bulunması. 4. Müminin her an ve her yerde Allah'ın (c.c.) kendisini gördüğü bilinci içerisinde tevazu ile hareket etmesi ve gönlünü her türlü kötülükten arındırması.

hutbe: 1.Bir topluluk karşısında yapılan etkileyici konuşma, nutuk, hitabet. 2. Cuma ve bayram namazları başta olmak üzere bazı ibadet ve törenlerin yerine getirilmesi esnasında topluluğa karşı yapılan konuşma.

hüküm: 1. Karar verme, idare etme. 2. Bir şeyi yerli yerince ve sağlam yapma. 3. Allah'ın (c.c.), sorumluluk çağına gelmiş insanların inanç, ibadet, ahlak ve davranışlarına dair yapınız veya yapmayınız şeklindeki emirleri, yasakları.

İ

ibadet: Boyun eğme, itaat etme, saygı duyma. Allah'ın (c.c.) insanlara emrettiği ve insanların da Allah'a (c.c.) karşı yapmakla yükümlü oldukları tüm davranışlar.

icabet: 1. Çağrıya olumlu karşılık verme. 2. Allah'ın (c.c.) kendisine yapılan dualara karşılık vermesi.

icmali iman: 1. Allah'tan (c.c.) başka ilah olmadığına ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) elçisi olduğuna inanma. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bildirdiği dinî esasların tamamına inanma, toptan kabul etme.

ifâ etmek: Bir şeyi tam ve mükemmel bir biçimde yapma, yerine getirme, ödeme, eda etme.

iftar: 1. Oruç tutan bir kimsenin güneşin batıp akşam vaktinin girmesiyle beraber yeyip içmeye başlaması, başladığı orucunu bitirmesi. 2. Oruçlunun orucunu açmasını sağlama.

ihlas: 1. Samimiyet, içtenlik, kalbî ve karşılıksız sevgi, samimi bağlılık, doğruluk, temizlik, saflık, gösterişsizlik, riyanın karşıtı. 2. Tutum ve davranışlarda sadece Allah'ın (c.c.) hoşnutluğunu gözetme, sözün öze uyması, riyakâr ve iki yüzlülükten uzak olma. 3. İnsanın bütün davranışlarında, sözlerinde, inançlarında ve ibadetlerinde yalnızca Allah'ın rızasını gözetmesi.

ihram: Hac veya umreye niyet eden kimsenin diğer zamanlarda yapması helal olan bazı davranışları, bu ibadetlerin esaslarını veya bütün adabını tamamlayıncaya kadar kendisine haram kılması.

ihsan: 1. İyilik etme, iyi ve güzel davranma, güzel yapma, bağışlama, bağışta bulunma, ikram etme. 2. İnsanın, kendisinin Allah'ın (c.c.) huzurunda olduğunu hissetmeye çalışarak onu görüyormuşçasına ibadetlerini yerine getirmesi.

ikrar: 1. Kabul etme, doğrulama, onaylama, itiraf etme. 2. Allah'ın (c.c.) varlığına ve birliğine iman eden bir kimsenin Müslüman muamelesi görebilmesi için inanmış olduğu değerleri sözlü veya fiilî olarak dışa yansıtması.

imsak: 1. Tutma, el çekme, geri durma, çekinme, sakınma, korunma. 2. Oruca başlama zamanı. 3. Oruçlunun ikinci fecrin doğuşundan güneşin batışına kadar ibadet etme amacıyla yeme, içme ve cinsel ilişkiden uzak durması.

infak: 1. Tükenme, tamamlanma, bitirme, son bulma, yoksul düşme. 2. Karşılıksız yardım, sadaka verme. 3. Zekât. 4. Kişinin kendisi, ana ve babası, çocukları ve eşi için yapmış olduğu her türlü meşru harcama. 5. Gerek akrabalardan gerekse diğer insanlardan yoksul ve muhtaç olanlara maddi yardım yaparak onların geçimini sağlamaya yardımcı olma. 6. Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için insanın kendisine verilen malların şükrünün bir göstergesi olarak onun emrettiği yerlere harcama yapması, bağışta bulunması.

isti'lam: Kâbe'yi tavaf sırasında Haceru'l-Esved'in karşısına gelindiğinde ona el sürme veya el ile dokunma, bunlar mümkün olmadığı zaman ise elleri yukarı kaldırarak onu selamlama.

itaat: 1. Boyun eğme, uyma, dinlenme, söz dinleme, alınan emre göre hareket etme, saygı gösterme. 2. Allah'ın (c.c.) ve elçisinin ortaya koyduğu emir ve yasaklara uyma. 3. Dinen, ilmen ve yaş olarak kendisinden üstün olanlara saygı duyma, onların meşru isteklerine uyma.

itikaf: 1. Bir yerde kalma, yerleşme, ayrılmama, durma. 2. Bir Müslüman'ın, beş vakit namaz kılınan bir camide ibadet amacıyla bir süre bulunması. 3. İbadete açık olan bir mescitte, kişinin Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için ramazanın son on gününde ibadet niyetiyle kalması.

K

kâbe: Mekke'de Mescid-i Haram'ın ortasında bulunan ve Müslümanların kıblesi olan yeryüzündeki ilk mescit.

kader: 1. Hükmetme, gücü yetme. 2. Allah'ın (c.c.) sonsuz ilmi ve kudretiyle başlangıçtan sona kadar evrende olacak olan her şeyi programlaması, varlıkları istediği şekil ve biçimde yaratması ve insanların özgür iradelerine göre yapacakları her şeyi Allah'ın (c.c.) önceden bilmesi, takdir etmesi, bir plana göre düzenlemesi.

kadir gecesi: 1. Kur'an-ı Kerim'in inmeye başladığı Ramazan ayının yirmi yedinci gecesi. 2. Allah'ın (c.c.) yaratmış olduğu varlıkların başına gelecek olaylarla ilgili verdiği kararların, o yıl içerisinde olacak olanlarının karara bağlanma gecesi, hüküm gecesi.

kâfir: 1. İnkâr eden, tanımayan, reddeden. 2. Allah'ın (c.c.) varlığını ve birliğini inkâr eden, yaratmada, emretmede, isimlerinde ve sıfatlarında Allah'ı (c.c.) tek ve eşsiz kabul etmeyen.

kamet: Gerek tek olarak gerekse cemaatle namaz kılarken farz namazların öncesinde "hayye ale'l-felah"tan sonra 'namaz ibadeti başlamak üzeredir.' anlamına gelen "kad kameti'ssalah" cümlesinin ezana eklenip okunması.

kaza: 1. Hükmetme, karara bağlama, emretme, mahkeme etme, yargı. 2. Allah'ın (c.c.), kulları için belirlemiş olduğu şeylerin zamanı ve yeri gelince tek tek ortaya çıkması, uygulanıp gerçekleşmesi.3. Zamanında yerine getirilememiş olan ibadetlerin sonradan yerine getirilmesi.

kefaret: 1. Yerine getirilmeyen bir ibadeti, işlenen bir günahı veya yapılan bir hatayı telafi etmek umuduyla kesilen kurban, verilen sadaka veya tutulan oruç. 2. Dinin koymuş olduğu yasakları çiğnemek suretiyle veya yanlışlıkla ya da bir zorunluluk sonucu işlenen bir günahın bağışlanması için yerine getirilmesi gereken mali veya bedenî ibadet.

küfür: Allah'ın (c.c.), varlığını veya birliğini inkâr etme, dinin kutsal saydığı gerçeklere inanmama ya da İslam'ın hak din olduğunu kabul etmeme.

M

mabed: 1. İbadet edilen yer, tapınak, ibadethane. 2. Müslümanlar'ın toplu olarak ibadet edebilmeleri için yapılmış olan yer, cami, mescit, musalla.

mahsul: Ürün, verim; ortaya çıkan, elde edilen şey.

mahşer: Kıyamet günü ikinci kez sûra üflendikten sonra bütün insanların diriltilerek mezarlarından kalkıp dünyada iken yaptıkları her şeyin hesabını vermek üzere toplanacakları yer.

mahya: Birden çok minaresi bulunan camilerde özellikle ramazan aylarında minareler arasına yazılan dinî içerikli ışıklı yazı.

mescid-i haram: Mekke'de, ortasında Kâbe'nin bulunduğu mescit.

mezhep: 1. Gidilecek yer, gidilecek yol, takip edilen yöntem, metot, ekol. 2. İslam kültüründe dinî ilimlerde uzman olan bir müçtehidin, dinin ayrıntılarına ilişkin konularda, kendine özgü kural ve metotla meydana getirdiği görüşler toplamı, içtihatlar.

mikat: Hac ve umre yolculuğuna çıkanların Mekke çevresinde ihrama girmek zorunda oldukları sınırlar, yerler.

mina: Mekke ile Arafat arasında bulunan ve ibadet amacıyla hacıların kurban kesip sonra da şeytan taşladıkları yer.

mirac gecesi: Hz. Peygamber'in (s.a.v.), recep ayının 27. gecesinde, Mekke'den Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götürüldüğü ve oradan göğe yükseltilerek Allah'ın (c.c.) ayet ve olağanüstü nimetlerinin gösterildiği gece.

mizan: 1. Ölçü aleti, tartı, terazi. 2. Doğru ve yanlışın, hak ve batılın, zulüm ve adaletin, iyilik ve kötülüğün farkını bildiren hüküm. 3. Ahirette insanların günah ve sevaplarının, iyilik ve kötülüklerinin tartılacağı manevi terazi.

mukabele: 1. Karşılaştırma, karşılık verme, karşı karşıya bulunma. 2. Hafızların cami ve mescitlerde cemaate dönerek Kur'an-ı Kerim okurken cemaatin de mushafları açarak takip etmeleri şeklinde gerçekleşen bir okuma biçimi.

mü'min: 1. İnanan, iman eden, gönülden bağlanan, güven veren, güvene kavuşturan kimse. 2. Allah (c.c.) katından peygamberleri aracılığı ile gelen her şeyi, tereddütsüz olarak doğrulayan ve kabul eden kişi. 3. Allah'a (c.c.), onun birliğine, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan (c.c.) olduğuna, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) onun kulu ve Resulü olduğuna, Allah'ın (c.c.) Peygamberi aracılığıyla göndermiş olduğu emirlerin hepsine ayrıntılarıyla inanan, inandığını diliyle söyleyen, davranışları ve ibadetleriyle inancını dışa yansıtan kimse.

mükellef: 1. Sorumluluk ve yükümlülük taşıyan kişi. 2. Akli dengesi yerinde, ergenlik çağına ulaşmış, dinin emir ve yasakları karşısında sorumlu bulunan erkek ve kadın.

münafık: 1. İnsanların arasını bozan, bölücülük yapan, toplumu karıştıran, fesatçı, nifak çıkaran, iki yüzlü kimse. 2. Kalbiyle inanmadığı hâlde diliyle Müslüman olduğunu açıklayan fakat gerçekte inkârcılardan olduğunu gizleyen kimse.

mütevatir: Arkası kesilmeden birbirini izleyen, birbiri ardına gelen, toplumdan topluma kesintisiz olarak aktarılan, nakledilen.

müşrik: 1. Allah'a (c.c.) ortak, eş koşan kimse. 2. Allah'a (c.c.) inandığını söylediği hâlde birçok tabiat olayının yaratılmasını ve idaresini Allah'ın (c.c.) dışında birtakım güçlere bağlayan ve bu güçleri kutsallaştırarak Allah'a (c.c.) ortak koşan kimse. 3. İbadetlerini Allah'tan (c.c.) başkasının rızasını gözeterek yapan kişi, riyakâr kimse.

müttaki: 1. Korunan, sakınan, çekinen, takvalı, dinî konularda bilinçli, şuurlu kimse. 2. İslam'ın farzlarını yerine getiren, nafileleri çokça yapan, kendini günahlardan uzak tutarak Allah'ın (c.c.) gazabından korunan ve böylece Allah'ın (c.c.) emirlerine karşı çok duyarlı olup ona saygı ve sevgide kusur etmemeye çalışan kimse.

müzdelife: Hac ibadeti sırasında hacıların vakfe yapmak üzere geceyi geçirdikleri Arafat ile Mina arasındaki yer.

N-Ö

nafile: 1. Fazlalık, fazladan yapılan iş, tatavvu. 2. Farz ve vacip dışında sevap kazanmak amacıyla yapılan ve Hz. Peygamber'in de yapmış olduğu ibadetler ve davranışlar.

nema: 1. Artan, çoğalan. 2. Faiz.

nezir: Adak. Allah'ın (c.c.) sevgisini ve hoşnutluğunu kazanmak, dileğinin gerçekleşmesini sağlamak amacıyla dince sakıncası bulunmayan bir işi yapacağına dair Allah'a (c.c.) söz verme.

nisap: Zekât ve fıtır sadakası verebilmek, hacca gidebilmek, kurban kesebilmek ve diğer bazı mali ibadetleri yerine getirebilmek için Allah (c.c.) ve Resulü tarafından belirlenen dinen mali yeterlilik ve zenginlik ölçüsü.

öşür: 1. Onda bir, ondalık. 2. Toprak mahsullerinden, gümrüklerden ve devlet arazilerinden alınan vergi, toprak mahsullerinin zekâtı.

R-S

ravî: 1. Hadis nakleden kimse. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadislerini, senetleriyle beraber kitaplaşma dönemine kadar rivayet eden kimse.

regaib gecesi: Allah'ın (c.c.), mümin kullarına sayısız nimetler verip bağışta bulunduğu, tövbelerini kabul ettiği, Müslümanlarca kutsal kabul edilen recep ayının ilk cuma gecesi.

rızık: 1. Kendisinden faydalanılan her şey. 2. İnsan ve diğer canlıların beslenip yaşayabilmeleri için yedikleri ve içtikleri her şey. 3. Allah'ın (c.c.) tüm canlılara kendi katından verdiği yenilen, içilen, giyilen ve maddi manevi yararlanılan mallar, çocuklar, eşler, ilim ve iman gibi şeylerin hepsi.

riya: 1. Gösteriş, iki yüzlülük, sahtekârlık, özü sözü bir olmama. 2. İnsanlar arasında şöhret, çıkar sağlama veya manevi bir konum elde etme amacıyla gösteriş için ibadet veya iş yapma. 3. Allah (c.c.) rızası için yapılması gereken ibadetleri ve güzel davranışları, insanlara gösteriş için yapıp kendini ve ibadetini beğendirme isteği, ibadetleri Allah'tan (c.c.) başkasına sunma.

rükün: 1. Bir şeyi oluşturan asıl parçalardan her biri, dayanak. 2. Bir ibadet veya muamelenin varlığı kendisine bağlı olan esas(lar). 3. Hukuki bir işlemin tamamlanabilmesi için yerine getirilmesi gereken şartların her biri.

sahih: Yalan veya hayal ürünü olmayan, kusursuz, hâlis, gerçek, doğru.

sa'y: Hac veya umre ibadeti sırasında Kâbe'nin yanında bulunan Safa ile Merve tepeleri arasında dört gidiş, üç geliş olmak üzere yedi kez gidip gelme.

sadaka: 1. Allah (c.c.) yolunda harcama, Allah (c.c.) rızası için fakirlere yapılan karşılıksız yardım ve her türlü iyilik. 2. Zekât. 3. Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak için fakirlere ve her türlü ihtiyaç sahibine mülkiyeti onlara ait olmak üzere verilen mal, para.

sadakat: 1. Dostluk, bağlılık, güven duyma, vefalı olma, sözünde durma, doğruyu söyleme.

sahur: 1. Oruç tutan Müslümanların imsak vaktinden (tan yerinin ağarmasından) önce yedikleri yemek vakti. 2. Sahur yemeğinin yenildiği vakit.

salâvat: 1. 'Allah'ın (c.c.) rahmeti ve bereketi, Hz. Muhammed'in (s.a.v.), ailesinin ve ona iman edenlerin üzerine olsun.' anlamında 'Allahümme salli ala Muhammedin ve ala âli Muhammed' biçimindeki dua cümlesi. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sağlığında onun sıhhat ve afiyet içerisinde olmasını arzu etmek, Allah (c.c.) katındaki derecesinin daha da artmasını istemek ve Allah'ın (c.c.) ona olan bağışlarının ahirette çoğalmasını dilemek için yapılan dua cümlesi.

sünnet: 1. Yol, âdet, gidişat, huy, karakter, mizaç, hal, tavır, davranış. 2. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) söz, fiil ve onamalarını içeren örnek davranışlar. 3. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sözleri, davranışları ve sahabelerinin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylaması. 4. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yapmış olduğu farz ve vacibin dışındaki tavsiyeler, öğütler. 5. Dinî emir ve yasakların çıkarılmış olduğu Kur'an-ı Kerim'den sonra İslam hukukunun ikinci kaynağı. 6. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kendi döneminde İslam toplumunu inanç, ibadet, tebliğ, hukuk, ekonomi, eğitim, ahlak, siyaset gibi çeşitli alanlarda; kısacası bireysel, toplumsal ve evrensel olmak üzere hayatın her alanında yönlendirip yönetmede, Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere esas aldığı ilke ve prensipler bütününün oluşturduğu bir zihniyet, dünya görüşü.

Ş-T

şavt: Hac ve umre yapılırken veya nafile tavaf esnasında Haceru'l-Esved'i selamlayarak başlamak ve yine onu selamlayarak bitirmek üzere sağdan sola doğru Kâbe'nin etrafında bir kez dönme.

şirk: 1. Denklik, ortaklık, ortak olma, eş koşma. 2. Allah'a (c.c.) inanmakla birlikte başka varlıkları da tanrı kabul etme. 3. Zatında, sıfatlarında, fiillerinde, yaratma ve emretme konularında Allah'a (c.c.) başka bir varlığı denk görme. 4. İbadetleri başkaları başkalarına gösteriş için yapma, İbadetleri yerine getirmede Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmeme, riyakârlık, küçük şirk.

tafsili iman: Allah (c.c.) katından Hz. Peygamber (s.a.v.) aracılığı ile gelen iman esaslarının ve Allah'tan (c.c.) geldiği kesin olan diğer dinî kuralların her birisine ayrı ayrı iman etme.

tağut: 1. Haddi aşan, azgın, ileri giden, ölçüsüz, zorba. 2. Şeytan. 3. Sihirbaz, kâhin. 4. Allah'a isyan ederek insanların tek hâkimi ve sahibi olduğunu iddia eden ve onları kendine kulluk yapmaya zorlayan kimse veya kurum. 5. Allah'a karşı tanrılıklarını ilan eden ve bu uğurda halkına baskı yapan krallar, firavunlar, nemrutlar.

takva: Mü'minin tüm tutum ve davranışlarında Allah'a (c.c.) kulluk bilinciyle hareket ederek Allah'ın (c.c.) koruması altına girmesi, ona duyduğu sevgi ve saygıyı güçlendirmeye gayret etmesi, bu sevgi ve saygıyı zedelemekten korkması.

tasdik: 1. Doğrulama, gerçekliğini kabul etme, inanma, iman etme, gönülden bağlanma. 2. Allah'ın (c.c.), peygamberi aracılığı ile göndermiş olduğu şeylerin doğruluğuna kesin olarak inanma, içtenlikle bağlanma.

tavaf: Hac ve umre ibadetini yapacak kişinin Kâbe'nin etrafında yedi kez dönmesi.

tefsir: 1. Kapalı bir şeyi açma, bir manayı açığa çıkarma ve bir şeyi açıklama. 2. Kur'an-ı Kerim'in açıklanmasına dair olan ilim.

teklif: İslam'da Allah'ın (c.c.), bir işi yapma veya yapmama hususunda kullarını yükümlü tutması.

tesbih: 1. Allah'ı (c.c.) zatında, sıfatlarında, fiillerinde ve isimlerinde her türlü eksiklikten uzak tutma. 2. Allah'ı (c.c.) yüceliğine layık olmayan kusur ve eksikliklerden, yanlış nitelendirmelerden gerek inanç, gerekse söz ve kalp ile tenzih etme, uzak tutma, arındırma. 3. "Allah'ım! Seni her türlü eksiklikten uzak tutarım." anlamına gelen "subhanallah" dua cümlesini söyleyerek Allah'ın yüceliğini sözlü olarak ifade etme. 4. Namazlardan sonra "Süphanallah, Elhamdülillah ve Allahu ekber" dualarını otuz üçer defa söyleme.

teravih: Ramazan ayında yatsı namazından sonra yirmi veya sekiz rekât olarak kılınan sünnet namaz.

tertib: Farz olan beş vakit namazı ara vermeden vaktinde kılma ve toplamda altı vakit namazı kazaya bırakmama.

teşrik tekbiri: Kurban Bayramı'nın bir gün öncesi olan arife gününün sabah namazından başlayıp bayramın dördüncü günü ikindi namazına kadar, farz namazlardan sonra; 'Allah en büyüktür, Allah en büyüktür. Allah'tan başka tanrı yoktur. Allah en büyüktür. Bütün hamt ve övgüler Allah'adır.' anlamına gelen "Allâhu Ekber, Allâhu Ekber. Lâ ilâhe illlâllâhu vallâhu ekber. Allâhu Ekber velillâhi'l-hamd." biçimindeki övgü cümleleri.

tevatür: bk. mütevatir.

tevazu: 1. Alçak gönüllü olma, kibirlenmeme, yumuşak huylu ve mütevazi olma. 2. Allah'ın (c.c.) emirlerine gönülden ve içtenlikle bağlı olma hâli. 3. İnsanın, kendisinin de yaratılmış olduğunu bilerek insanlara karşı büyüklük taslamaması.

tövbe: İnsanın, bilerek veya bilmeyerek yaptığı hata, kusur, büyük ve küçük günahlarından dolayı pişman olup bir daha aynı günahları yapmamaya karar vererek vazgeçmesi.

U-V

udhiyye: Kurban bayramında kesilen hayvan.

umre: Hac mevsiminin dışında, ihramlı olarak Kâbe'yi tavaf edip Safa ile Merve arasında say yaptıktan sonra tıraş olmak suretiyle ihramdan çıkarak yapılan ibadet; Kâbe ziyareti.

ümmet: Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu, bir din üzerinde birleşen millet.

vacip: 1. Yapılması gerekli, zorunlu olan. 2. Dince yükümlü sayılan insanların yerine getirmesi zorunlu olan işler, farz emirler.

vaiz: 1. Öğüt veren, nasihat eden, vaaz eden, irşat eden. 2. Cami, mescit gibi yerlerde Kur'an-ı Kerim'den, hadis, fıkıh ve ahlak kitaplarından örnekler vererek insanlara öğüt veren kimse, dinî konularda halkı aydınlatan din görevlisi.

vakfe: Haccın farzlarından birisi olarak Mekke'nin Arafat denilen bölgesinde Zilhicce'nin dokuzuncu gününe rastlayan arife günü öğle vaktinden Kurban Bayramı'nın ilk günü güneş doğuncaya kadar bir müddet bekleme.

vakıf: Dinin kullanılmasına onay verdiği taşınan veya taşınmayan bir maldan yararlanma hakkını, Allah (c.c.) rızası için toplumun kullanımına verip bu malı satmayı veya bir başka şahsa mülkiyetini devretmeyi yasaklama, engelleme.

zabit: Eskiden orduda rütbesi teğmenden binbaşıya kadar olan subay.

KAYNAKÇA

Ahmed b.Hanbel, **Müsned**, Beyrut, 1991.

AKYÜZ, Vecdi, **Mukayeseli İbadetler İlmihali**, İz Yayıncılık, İstanbul, 1995.

Aliyyü'l-Kâri, **Dav'u'l-Meâlî Şerhu Bed'i'l-Emâlî**, Tahkik: Haldun Ali Zeynüddin, Daru'l-Beyruti, Dimeşk, 2011.

ALTUNTAŞ, Halil; ŞAHİN, Muzaffer, **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali,** DİB Yayınları, Ankara, 2001.

ASYA, Arif Nihat, **Dualar ve Aminler,** Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2005.

BARDAKOĞLU, Ali, KARAMAN, Hayrettin, APAYDIN, H. Yunus, **İlmihal**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 1-2, Ankara, 2007.

Beyazîzâde Ahmed Efendi, **El-Usulü'l-Münife Li'l-İmam Ebi Hanife**, İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin İtikadi Görüşleri, Tahkik: İlyas Çelebi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2014.

Buhârî, **Sahih-i Buhârî**, (Çev.: Mehmet Sofuoğlu), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1987.

ÇAĞRICI, Mustafa, "Davet", **TDV İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C 7, İstanbul, 1994.

ÇAĞRICI, Mustafa, KARAMAN, Hayreddin, DÖNMEZ, İbrahim Kâfi, GÜMÜŞ, Sadrettin **Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir,** DİB Yayınları, Ankara, 2007

Ebu Dâvud, **Sünen**, (Çev.: Necati Yeniel, Hüseyin Kayapınar), Şamil Yayınları, İstanbul, 1987.

ERKAL, Mehmet, "Nisab", **TDV İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 33, İstanbul, 2007.

GÜÇ, Ahmet, "Kurban", **TDV İslam Ansiklopedisi,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 26, İstanbul, 2002.

İbn Manzûr, **Lisânü'l-Arab**, Beyrut, 1994.

İbn-i Mâce, **Sünen**, Cilt 1,2, Beyrut, 1986

İmam Malik, **Muvatta,** Vizaretü'l-Evkaf, Kahire, 1994.

KOCA, Ferhat, "İbadet", **TDV İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 19, İstanbul, 1999.

MERGİNÂNÎ, Burhanuddin, **Hidaye Tercümesi İslam Fıkhı**, (Terc: Ahmet Meylani) Cilt 1, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1991.

Müslim, **Sahih-i Müslim**, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Nesâî, **Sünen**, (Çev.: Komisyon), Kalem Yayınları, İstanbul, 1981.

Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecridi Sarih Tercemesi ve Şerhi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1987.

NESEFİ, Ömer, **İslam İnancının Temelleri: Akâid,** Bayrak Yayınları, İstanbul, 2006.

ÖĞÜT, Salim, "Hedy" **TDV İslam Ansiklopedisi,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 17, İstanbul, 1998.

ÖZAFŞAR, Mehmet Emin, ÜNAL, İsmail Hakkı, ÜNAL, Yavuz, ERUL, Bünyamin, MARTI, Huriye, DEMİR, Mahmut, **Hadislerle İslam**, DİB Yayınları, Cilt 1-7, Ankara, 2014.

ÖZEL, Ahmet**, "Cihad", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C 7, İstanbul, 1993.

SEYFETTİN, Ömer**, Bütün Hikayeleri-8,** Üç Harf Yayınları, İstanbul, 2005.

SİNANOĞLU, Mustafa, "İslam" **TDV İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt 23, İstanbul, 2001.

Suyûtî, **el-Camiu's Sağîr**, Mısır, 1938.

SÜRMELİ, Mehmet, ALKAN, Arif, DELİSER, Bilal, MAVİLİ, Yusuf, AKYÜREK, Ömer, BAŞTÜRK, Ayhan, ÇINAR, Ali, **Dinî Terimler Sözlüğü**, (Ed: Ahmet Nedim Serinsu), Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 2009.

Teftâzâni, **Şerhü'l-Akaidi'n-Nesefi,** Daru'l-Beyruti, Daru İbnü'l-Hadi, Dimeşk, 2007.

Tirmizî, **el-Câmiu's-Sahîh**, Beyrut, 1987.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2006.

Yazım Kılavuzu, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.

YEŞİLYURT, Temel , **"İmanın Mahiyeti"**, **Kelam El Kitabı,** Ed:, Şaban Ali Düzgün, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012.

İNTERNET KAYNAKLARI

www.tdk.gov.tr

www.isam.org.tr

www.diyanet.gov.tr

www.kubbealtilugati.com

GÖRSEL KAYNAKÇA

Görsel 1. 1: Muhammed Nair'in fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 2: Muhammed Nair'in fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 3: Mehmet Arif Vural'ın arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 4: Mehmet Arif Vural'ın arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 5: Halil İbrahim Nayir'in fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 6: http://mizzenica.ba/buhari-1/ (Erişim tarihi: 05.12.2018)

Görsel 1. 7: Mehmet Arif Vural'ın arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 8: Muhammed Nair'in fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 9: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 726007294 (Erişim tarihi: 06.05.2019)
Görsel 1. 10: Âmentü duası.
Görsel 1. 11: Mehmet Arif Vural'ın arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 12: Halil İbrahim Nayir'in fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 13: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 596036876 (Erişim tarihi: 05.12.2018)
Görsel 1. 14: İbrahim Yılmaz'ın fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 1. 15: http://unexplainedmysteriesoftheworld.com/wp-content/uploads/2018/09/Comet-Solar-System-Public-Domain.jpg#main (Erişim tarihi: 05.12.2018)
Görsel 2. 1: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 2: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 3: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 632732378 (Erişim tarihi: 06.05.2019)
Görsel 2. 4: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 5: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 315852479 (Erişim tarihi: 05.12.2018)
Görsel 2. 6: Halil İbrahim Nayir'in fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 7: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 8: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 143156158 (Erişim tarihi: 06.05.2019)
Görsel 2. 9: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 10: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 62863246 (Erişim tarihi: 05.12.2018)
Görsel 2. 11: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 694728043 (Erişim tarihi: 05.12.2018)
Görsel 2. 12: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 13: Muhammed Nair'in fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 14: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 15. a. b. c. d: İbrahim Yılmaz'ın fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 16. a. b: İbrahim Yılmaz'ın fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 17. a. b: İbrahim Yılmaz'ın fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 18. a. b: İbrahim Yılmaz'ın fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 19. a. b: İbrahim Yılmaz'ın fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 20: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 21: httpwww.yenimeram.com.trmuftuden-jet-imam-uyarisi-338840.htm (Erişim tarihi: 06.05.2019)
Görsel 2. 22: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 23: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 24: İbrahim Yılmaz'ın fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 2. 25: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 1: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 2: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 649054615 (Erişim tarihi: 05.12.2018)
Görsel 3. 3: http://photographingaround.me/2015/06/17/the-ramadan-drummer/ (Erişim tarihi: 05.12.2018)
Görsel 3. 4: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 5: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.

Görsel 3. 6: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 7: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 8: https://www.shutterstock.com/tr, ID: 207842959 (Erişim Tarihi: 10/01/2017)
Görsel 3. 9: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 10: http://sehitkamildh.saglik.gov.tr/
Görsel 3. 11: http://www.buski.gov.tr/tr/haber/buyuksehirden_sudana_10_su_kuyusu_867 (Erişim Tarihi: 05/01/2017)
Görsel 3. 12: http://www.suleymaniye.yek.gov.tr/Home/ShowLink?LINK_CODE=11 (Erişim Tarihi: 05/01/2017)
Görsel 3. 13: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 3. 14: https://www.ihh.org.tr (Erişim tarihi: 10.12.2018)
Görsel 4. 1: https://islamansiklopedisi.org.tr/kabe
Görsel 4. 2: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 4. 3: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 4. 5: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 4. 6: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 4. 7: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 4. 8: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 4. 9: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 4. 10: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 4. 11: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 4. 12: https://images.gencgonulluler.gov.tr/public/8372.jpg?width=1200&height=800&mode=max (Erişim Tarihi: 07/05/2019)
Görsel 4. 13: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.
Görsel 4. 14: https://www.yenisafak.com/ar/15-july-coup-attempt-in-turkey/omer-halisdemir-kisi-ar-detail (Erişim Tarihi: 05/12/2018)
Görsel 4. 15: Diyanet İşleri Başkanlığı fotoğraf arşivinden alınmıştır.

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE

B BÖLÜMÜ

1. B 2. C 3. E 4. A 5. D

C BÖLÜMÜ

1. tafsili iman
2. sünnet
3. ihlas
4. kelime-i tevhit
5. kâfir

D BÖLÜMÜ

1. Y 2. D 3. Y 4. Y 5. D

3. ÜNİTE

B BÖLÜMÜ

1. E 2. E 3. A 4. D 5. C
6. A

C BÖLÜMÜ

1. Y 2. Y 3. Y 4. D 5. D

2. ÜNİTE

B BÖLÜMÜ

1. C 2. B 3. A 4. E 5. A
6. E 7. D

D BÖLÜMÜ

1. D 2. D 3. Y 4. D 5. Y

4. ÜNİTE

B BÖLÜMÜ

1. C 2. A 3. B 4. E 5.D 6. C
7. A 8. B

C BÖLÜMÜ

1. D 2. D 3. Y 4. Y 5. D 6. Y 7. Y 8. Y 9. D 10. D